

1980/81:41

Torsdagen den 4 december

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 26 november.

2 § Svar på fråga 1980/81:136 om kommunernas rätt att disponera läromedelsresurserna

Anf. 1 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat mig vilka initiativ jag avser att vidta för att snabbt ge kommunerna rätt att själva avgöra hur läromedelsresurserna skall disponeras.

Frågan, som gäller ett eventuellt slopande av föreskrifter om gåvoläromedel, behandlades i läroplanspropositionen (prop. 1978/79:180). Min företrädare anförde att hon för egen del ansåg att principen att eleven skall få behålla vissa läromedel som gåva borde bibehållas. Som Ylva Annerstedt själv påpekar har dock nu utredningen om läromedelsmarknaden (ULÄ) i sitt slutbetänkande, Läromedlen i skolan (SOU 1980:15), föreslagit att nuvarande föreskrifter om gåvoläromedel skall slopas. Utredningsförslaget remissbehandlas f. n. Remisstiden går ut den 1 februari 1981.

De initiativ som Ylva Annerstedt efterlyser kommer inte att tas innan remissinstanserna redovisat sina synpunkter. Innan slutlig ställning tas i frågan kommer förslaget att beredas på sedvanligt sätt inom regeringskansliet. Därvid kommer förslaget att belysas ur såväl pedagogiska och sociala som ekonomiska aspekter.

Den tidsplan som upprättats innebär att förslag från regeringens sida inte kommer att föreläggas riksdagen under innevarande riksmöte. Jag vill i sammanhanget upplysa om att ULÄ anger den 1 juli 1982 som tidpunkt för genomförande av sina förslag.

Anf. 2 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet Mogård för svaret på min fråga.

Det är synd att skolministern inte anser sig kunna ta något snabbare initiativ för att förändra den här skolförordningen. Jag har dock förståelse för

Torsdagen den
4 december 1980

*Om bostads-
politiken*

att remissinstansernas svar naturligtvis skall beaktas.

Det förändrade arbetssätt med projektarbeten och ett fritt tillval som den nya läroplanen förutsätter kräver med nödvändighet att skolornas kollektiva läromedelssamlingar ökas ut och rustas upp. I Lgr 80 slås det fast att läromedel är sådant som lärare och elever kommer överens om att använda för att nå uppställda mål. Att då hålla fast vid skolförordningens begrepp om centrala läromedel och att eleverna skall ha sådana som gåva är otidsenligt. Skolreformerna på senare år har dessutom inneburit att kommunerna fått ett allt större ansvar för skolan – och det med rätta. Det är då rimligt att kommunerna också får bestämma hur de vill disponera läromedelsresurserna.

Det är möjligt att man finner det lämpligt att behålla gåvoläromedlen i något ämne. Jag skulle t. ex. kunna tänka mig att många elever skulle ha glädje av en svensk grammatik långt efter det att de har slutat skolan. Men då har kommunerna i alla fall fått väga behoven mot varandra och fattat beslut på grundval av sina egna överväganden. Undersökningar visar också att en relativt liten andel elever sparar eller tar fram sina gåvoläromedel efter kursens slut.

De allt snävare ekonomiska ramarna gör det nödvändigt att vi undviker det som uppfattas som slöseri. På avslutningsdagarna i skolorna kan man se hur stora säckar snabbt fylls med de läromedel som eleverna kastar innan de går hem. Många föräldrar upplever detta som ett enormt slöseri med skattemedel. Ett sådant förfarande är inte heller precis ägnat att inge eleverna respekt för de läromedel som i skolan ställs till deras förfogande.

Statsrådet avslutar sitt svar med att säga att eventuella åtgärder inte kan komma under innevarande riksmöte. Jag vill då påpeka hur viktigt det ändå är att ett beslut kommer snart, så att kommunerna kan ta hänsyn till detta vid budgetarbetet för nästa år. Jag skulle vilja att statsrådet, om möjligt, påskyndar beredningsarbetet.

3 § Svar på fråga 1980/81:150 om bostadspolitiken

Anf. 3 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Tore Claeson har frågat mig om jag delar de uppfattningar om bostadsbyggandet, bostadsbristen och boendekostnaderna som Lars Tobisson gav uttryck för i sitt anförande i riksdagsdebatten den 19–20 november om besparingar i statsverksamheten m. m.

Det grundläggande målet för bostadspolitiken att alla människor skall ha tillgång till en sund, rymlig, välplanerad och ändamålsenligt utrustad bostad till ett rimligt pris står fast.

Samhällets stöd till bostadsproduktionen och bostadskonsumtionen är omfattande. Stödet ges såväl inom bostadspolitikens som inom skattepolitikens ram. Jag vill stryka under vad jag tidigare i olika sammanhang har framhållit, nämligen att det inte är rimligt att räkna med väsentligt ökade subventioner i framtiden. Samtidigt finns det, som jag också har framhållit,

anledning att fortlöpande överväga inriktningen av subventionerna med hänsyn till såväl de fördelningspolitiska som de bostadspolitiska effekterna och till de ekonomiska konsekvenserna för staten och kommunerna. Mot denna bakgrund har regeringen lagt fram förslag om minskade räntebidrag i äldre bostadsrätts- och småhus och ökade räntebidrag i nyproducerade hyres- och bostadsrättshus, samt om ändrade regler för villabeskattningen och realisationsbeskattningen.

Genom bostadsbidragen mildras effekterna av ökade bostadskostnader för i första hand hushåll med lägre inkomster och stor försörjningsbörda. Att stödja dessa grupper kommer även i framtiden att vara vägledande när det gäller ändringar av bostadsbidragen. Regeringens förslag att förlänga de nuvarande möjligheterna att få underhållslån även under år 1981 syftar också till att begränsa genomslaget av ökade kostnader på hyran.

De här redovisade, nu aktuella, konkreta åtgärderna från regeringens sida får utgöra svaret på Tore Claesons fråga om regeringens bostadspolitik.

Anf. 4 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga. Den föranleddes av vad som sades i den riksdagsdebatt som nämnts, där Lars Tobisson beträffande bostadsbyggandet och efterfrågan på bostäder hävdade att det tidigare rådde trångboddhet och att vi i dag inte har någon sådan utan att det nu rör sig om överefterfrågan som har drivits fram med hjälp av frikostiga subventioner från det allmänna. Han anförde också i det sammanhanget att regeringen anser att subventioneringen av boendet måste minska och att den enskilde kommer att få betala en större del av bostadskostnaden direkt utan omvägen över skattsedeln.

Jag kan inte tolka de här uttalandena på annat sätt än att de innebär en förändring av inriktningen då det gäller regeringens bostadspolitik – om nu Lars Tobissons uppfattning också är regeringens, och det kunde man ganska klart läsa in i hans anförande. Det innebär i så fall en förändring av regeringens bostadspolitik beträffande både de senaste regeringsdeklarationerna och det som bostadsministern har gett uttryck åt i de bägge senaste budgetpropositionerna och i andra sammanhang.

Bostadsministern uppges inte ha haft möjlighet att delta i anslutning till de allmänpolitiska debatterna, vare sig förra året eller i år, då vi hade förhoppningar om att få en bostadspolitisk debatt där man kunde ha belyst litet av de här frågorna närmare, nämligen frågan om bostadspolitiken i stort och regeringens målsättning – vad man vill och vad man tänker vidta för åtgärder för att komma till rätta med de stora brister som föreligger på bostadspolitikens område. Det gäller brister både beträffande bostadsbyggandets omfattning och beträffande dess inriktning, brister i form av orättvisor mellan olika boendeformer och brister som visar sig i skyhöga boendekostnader som blir allt högre. Det är helt klart att utan en annan inriktning och utan andra konkreta åtgärder än dem som hittills har föreslagits och redovisats av regeringen kommer vi inte att få den förändring som är nödvändig.

*Om bostads-
politiken*

Kvar står alltså frågan: Delar bostadsministern uppfattningarna beträffande bostadspolitiken såsom de kom till uttryck i Lars Tobissons anförande? Den frågan har bostadsministern inte gett något rakt svar på.

Anf. 5 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Jag tror att bostadspolitiken och politiken i övrigt lämpar sig väl för redovisning i t. ex. budgetpropositioner och att de inte nödvändigtvis behöver redovisas i allmänpolitiska debatter, som ju mera återspeglar vad som tidigare har lagts fram i dokument av olika slag.

Jag har här redovisat regeringens nu aktuella åtgärder för att uppfylla målet för bostadspolitiken, vilket alltså står oförändrat fast. Tore Claeson har därmed fått underlag för att göra en bedömning av överensstämmelsen mellan regeringens faktiska politik och det som Lars Tobisson har sagt här i riksdagen. Jag anser, herr talman, att det inte är särskilt lämpligt att Tore Claeson och jag debatterar vad som sagts i ett anförande av en ledamot av denna kammare, när ledamoten själv inte får delta i denna debatt.

Anf. 6 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag delar uppfattningen att det är olämpligt att diskutera en enskild ledamots anförande, när ledamoten inte har möjlighet att delta i debatten. Men det är inte detta min fråga gäller. Jag ställde frågan med utgångspunkt från att vederbörande ledamot faktiskt gav intrycket av att han talade för regeringen i det här anförandet, och han refererade också till regeringen i det. När man finner att det som anfördes knappast står i överensstämmelse med vad som tidigare har sagts bl. a. av bostadsministern då det gäller bostadsbristen och då det gäller boendekostnaderna, då är det faktiskt skäl i att ställa frågan och då finns det anledning att begära ett besked.

Den här frågan rör självfallet inte bara mig personligen, utan den rör alla de bostadskonsumenter som är förtvivlade över att de inte har någon egen bostad, de tiotusentals människor bl. a. här i Stockholmsområdet som saknar egen bostad och de miljontals hyresgäster som har uppenbara problem med att klara de nya hyreshöjningar som de får vid årsskiftet.

Man kan givetvis anföra att min fråga är ett torftigt underlag för att vi nu skall föra en bostadspolitisk debatt, men jag hoppas verkligen att bostadsministern kommer att få möjlighet att medverka i en sådan nästan gång det ges tillfälle i riksdagen och att vi då får utbyta synpunkter i de här frågorna. Vad som bl. a. behövs nu är naturligtvis ett nytt, långsiktigt bostadslånesystem för både nyproduktion och underhåll som bygger på principen om en omfördelning av kapitalkostnaderna över tiden och som täcker de faktiska produktionskostnaderna och på det sättet möjliggör rimliga hyror.

Torsdagen den
4 december 1980

*Om etableringen
av privattand-
läkare*

Anf. 7 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag är beredd medverka till att möjligheter skapas för etablering av privattandläkare i bristorter och om jag anser att ett samarbete mellan folktandvården och privattandläkarna bör stimuleras.

På förslag av regeringen beslöt riksdagen för ett år sedan om förlängning t. o. m. år 1982 av den till tandvårdsförsäkringen knutna etableringsbegränsningen för privatpraktiserande tandläkare. De förlängda begränsningsreglerna syftar till att styra över nettotillskottet av nya tandläkare till folktandvården. Detta är nödvändigt för att den försenade utbyggnaden av folktandvården skall kunna fullföljas enligt tidigare fastlagda riktlinjer och folktandvården därmed skall kunna fullgöra sin lagstadgade vårdskyldighet för barn och ungdom.

De regler som gäller fr. o. m. i år har också en ökad inriktning på att åstadkomma en bättre regional fördelning av tandläkarresurserna.

Enligt lagbestämmelserna är det riksförsäkringsverket som har att löpande bedöma om det med hänsyn till folktandvårdens tandläkarbehov är möjligt att tillåta viss nyetablering av privatpraktiserande tandläkare. Till riksförsäkringsverket är knuten en rådgivande tandvårdsdelegation med representanter för socialstyrelsen, Landstingsförbundet samt tandläkar- och tandteknikerförbunden.

Liksom inom andra vårdområden är ett väl fungerande samarbete mellan den offentliga vårdhuvudmannen och privatpraktikerna av stor betydelse. Utformningen av detta samarbete är en fråga som avgörs genom överenskommelser mellan de två vårdgivarkategorierna.

Som jag nämnt gäller det här aktuella regelsystemet t. o. m. år 1982, då statsmakterna beräknas ha tagit ställning till de mera långsiktiga förslag som väntas från 1978 års tandvårdsutredning. Dessa utredningsförslag beräknas föreligga om något halvår. I avvaktan på utredningens redovisning och förslag anser jag det inte motiverat att vidta några åtgärder från regeringens sida på detta område.

Anf. 8 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

Som jag säger i min fråga är tandvårdssituationen i dag på alltför många ställen bekymmersam och köerna till tandläkare långa. Då riksdagen 1974 fastställde folktandvårdslagen innebar detta en målmedveten satsning på barn- och ungdomstandvården. Helä nettotillskottet av nya tandläkare styrdes mot folktandvården, medan privattandvårdens omfattning skulle bibehållas på oförändrad nivå för landet som helhet. Samtidigt innebar införandet av den allmänna tandvårdsförsäkringen en starkt ökad efterfrågan på tandvård för vuxna. Eftersom antalet privattandläkare inte tillåts öka, har på många håll i landet uppkommit en uttalad brist på vårdresurser för

*Om etableringen
av privattand-
läkare*

vuxna. När t. ex. Östergötlands läns landsting 1975 fastställde den nu gällande tandvårdsplanen, beräknades folktandvården, fullt utbyggd, ge tandvård åt ca 35 % av den vuxna befolkningen. I dag svarar folktandvården för mindre än 20 % av vuxentandvården. Även om nu påbörjad och planerad utbyggnad av folktandvården kan väntas ge vissa positiva effekter, finns det på många håll i landet ett så stort uppdämt behov av vuxentandvård att det inte är realistiskt att tro att folktandvården klarar detta inom överskådlig tid.

Mot detta skall alltså ställas dels det faktum att landstingen befinner sig i en mycket besvärlig ekonomisk situation och måste begränsa sin volymökning, dels att tillgången på tandläkare stadigt förbättras, dels faktumet att folktandvården i dag på vissa håll har många sökande till sina vakanta tjänster samtidigt som vi har nyetableringsstopp för privattandläkare.

Alla dessa skäl tycker jag talar för att förutsättningar borde finnas för lättnader när det gäller privatetablering för tandläkare. Men jag vill dock med skarpa understryka tre saker: etableringsbegränsningen bör finnas kvar, lättnaderna skall avse etablering på bristorter och det skall fortfarande vara förbjudet att köpa en praktik i en bristort och flytta den till storstadskommunerna.

Det är också viktigt att en samordning kommer till stånd – om den inte redan finns, vilket är fallet på flera orter – mellan privattandläkare och folktandvården. För att hindra överetablering kan man komma överens om en fördelning av arbetet. I orter där folktandvården inte räcker till kan landstingen leja ut delar av barn- och ungdomstandvården till villiga privattandläkare hellre än att vänta på att folktandvården hinner byggas ut.

I t. ex. Norrköping har privattandläkarna gått ut med ett erbjudande att ta hand om ungdomar mellan 17 och 19 år som lämnat folktandvården men som står utanför vuxentandvården, en väg som jag tycker verkar riktig.

Min slutsats är: Lätta på nyetableringsstoppet för privattandläkare i bristorter och ta vara på den resurs som privattandläkarna utgör och kan utgöra.

Socialministern säger i sitt svar kategoriskt nej till att nu vidta några åtgärder, men jag vill än en gång fråga: Kan man verkligen inte räkna med någon lättnad i nyetableringsstoppet före år 1983?

Anf. 9 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det är ett faktiskt förhållande att vi har regional obalans när det gäller tillgången på tandvård, och det är mycket besvärande, inte minst för de vuxna. De etableringsbegränsningar som nu finns syftar till att råda bot på dessa problem. Genom särskilda regler har vidare föreskrivits att tandläkare som övertagit ett etableringstillstånd utanför storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö får bedriva sin verksamhet endast på den ort där den tidigare verksamheten bedrivits. Storstadsregionerna är ju relativt väl försörjda när det gäller tandvården. Det är därför ingenting som hindrar att tandläkare som är etablerade i de regionerna flyttar sin

*Om etableringen
av privattand-
läkare*

verksamhet till en annan ort, där tillgången på tandvård är sämre.

Jag vill också understryka, med anledning av Anna Wohlin-Anderssons senaste fråga, att det är riksförsäkringsverket som har att utfärda tillämpningsföreskrifter angående etableringsreglerna. I den proposition som behandlades häromåret, alltså proposition 1979/80:29, förordades årliga omprövningar av bestämmelserna för att man skulle kunna anpassa dem till den verkliga utvecklingen på området. Det är alltså riksförsäkringsverket obetaget att göra en anpassning. Och i samarbete med socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet när det gäller vård och omsorg – i det här fallet tandvård – anpassar riksförsäkringsverket sina etableringsbestämmelser till utvecklingen på det här området.

Jag vill också understryka att riksdagen, när den 1979 behandlade propositionen på grundval av ett delbetänkande från tandvårdsutredningen, var enig om att det var nödvändigt att ha kvar etableringsbegränsningarna fram till 1982 – därför att man vill komma till rätta med den regionala obalans som finns.

Anf. 10 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för detta kompletterande svar, som ger en öppning i vår diskussion. Samtidigt vill jag passa på att säga några ord om en av de bristorter jag talar om, nämligen Motala i Östergötlands län. Där är tandvårdssituationen mycket otillfredsställande. När den nu planerade och påbörjade utbyggnaden av folktandvården ger effekt kommer situationen att bli bättre för barn och ungdomar, men det kommer fortfarande att vara en mycket allvarlig brist på vuxentandvård. Det beror på att några privattandläkare flyttat från orten och då tagit sina etableringstillstånd med sig. De har således ej kunnat ersättas med andra privattandläkare.

Vid landstingsmötet i mitt hemlän i förra veckan var nästan alla partier överens om att en ökning av antalet privattandläkare i Motala torde behövas för att privattandvården skall kunna svara för sin del av vuxentandvården. Det är bl. a. till en sådan ort som Motala som jag menar att tillstånd till nyetablering borde kunna ges – och ges snart.

Jag vill ge ytterligare exempel som visar att det finns brister i den nuvarande beslutsordningen. Två makar har var sin praktik i samma våning. De börjar bli till åren och vill trappa ner. Deras barn är utbildad tandläkare och vill gärna hjälpa dem i deras praktik, men enligt uppgift går inte det därför att det betyder nyetablering – och det har vi stopp för.

Anf. 11 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill understryka det som Anna Wohlin-Andersson tog upp i sitt anförande om nödvändigheten av samarbete mellan folktandvården och privattandvården. Sådant samarbete förekommer, men omfattningen är dess värre olika i olika delar av landet. Det finns dock goda exempel på vårdavtal mellan de båda vårdgivarkategorierna inom barn- och ungdomstandvården. Vidare är samarbete vanligt när det gäller t. ex. jourtandvård.

Torsdagen den
4 december 1980

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om industri-
sysselsättningen
i vissa orter
i Bergslagen*

Det är, som sagt, oerhört betydelsefullt att man på bristorterna har ett mycket nära och förtroendefullt samarbete mellan privatpraktikerna och folktandvården för att undvika sådana förhållanden som Anna Wohlin-Andersson har refererat till.

Detta är frågor som följs med stor uppmärksamhet från riksförsäkringsverkets och socialstyrelsens sida, och vi håller oss på socialdepartementet naturligtvis också hela tiden underrättade om tillgången på tandläkare och fördelningen i landet av tandläkarna. En god tandvård är ju en mycket viktig grund för hälsan hos individen.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1980/81:40

Anf. 12 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag avsåg att i dag lämna svar på en interpellation av Bengt Wittbom om rörligheten på arbetsmarknaden. Då Bengt Wittbom är förhindrad att i dag närvara i riksdagen, avser jag att besvara interpellationen måndagen den 15 december.

6 § Svar på fråga 1980/81:89 om industrisysselsättningen i vissa orter i Bergslagen

Anf. 13 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Thure Jadestig har frågat mig vilka arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder regeringen ämnar vidtaga för att begränsa de samhällsekonomiska konsekvenserna för de drabbade industriorterna Fagersta, Norberg, Surahammar och Hallstahammar.

Industriministern har här i kammaren den 7 november i år i svar på interpellationer och en fråga om stålindustripolitiken redovisat förutsättningarna för regionalpolitiska åtgärder i de berörda orterna i Bergslagen. Jag skall här bara erinra om att såväl Norberg som Fagersta är stödområdesorter för vilka gäller de regler om regionalpolitiskt stöd som riksdagen har lagt fast.

De arbetsmarknadspolitiska insatserna inriktas f. n. i första hand på att tillgodose den efterfrågan på arbetskraft som trots allt finns i landet. Det åstadkoms främst genom en effektiv förmedlingsverksamhet. Vid nedläggningar eller stora personalinskränkningar vid större företag placeras vanligen en särskild förmedlingsstyrka vid företaget redan när varsel lämnas. Det gäller att så snabbt som möjligt lösa sysselsättningsproblemen för de anställda som drabbas av beslut om personalnedskärningar.

Enligt vad jag inhämtat från länsarbetsnämnden i Västmanlands län har vid Spännarhyttan inrättats en särskild arbetsförmedling. När det är klarlagt vilka som kommer att varslas om uppsägningar vid Surahammars Bruk kommer nämnden att även där gå in med arbetsförmedlare i företaget. När det gäller Hallstahammar och Fagersta föreligger inga varsel om uppsäg-

ningar.

Härutöver blir självfallet övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder, främst arbetsmarknadsutbildning, aktuella för att bemästra svårigheterna på arbetsmarknaden.

Anf. 14 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Thure Jadestig, som har ställt frågan, är tyvärr förhindrad att i dag närvara i riksdagen. Han har bett mig mottaga svaret.

Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret, samtidigt som jag beklagar att inte regionalpolitiken också handhas av arbetsmarknadsdepartementet. Jag anser att det är mycket svårt att diskutera dessa frågor isolerade från varandra.

Låt mig inledningsvis notera att vi anser att den industripolitiska krissituation som i dag är ett faktum egentligen måste lösas med industripolitik och med siktet inställt på ett längre perspektiv än vad som är möjligt inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Vi har från vårt läns sida försökt få till stånd en dialog med industriministern. Vi hade också velat få till stånd en öppen dialog även utifrån våra regionalpolitiska utgångspunkter.

Den fackliga rörelsen känner sig överkörd, och de kommunala instanserna har kunnat konstatera att informationsflödet från industridepartementet varit mycket begränsat.

Vi anser oss ha starka skäl att konstatera att det i dag saknas en samhällelig målinriktad industripolitik. Man förlitar sig från regeringens sida helt på den krisberörda industrins förmåga att själv lösa krisproblem. Resultatet av den filosofin känner vi till. Det innebär nedläggningar. Det innebär ökad arbetslöshet, med drastiska förändringar för de drabbade människorna och deras familjer.

Samhället ställer sig passivt vid sidan om – ett förhållande som vi alltid starkt har kritiserat.

Det är mot bakgrund av denna situation som vi nu måste se dagens frågeställning. Kommunerna utefter Kolbäcksdalen, dvs. Norberg, Fagersta, Surahammar och Hallstahammar, ser med oro hur sysselsättningsfrågorna skapar en obalans i kommunen och även i hela regionen. Att värna om medborgarnas rätt till arbete är ett måste. Sviktar industrissysselsättningen, blir det mycket besvärligt för i och för sig mycket känsliga orter, inte minst på grund av det ensidiga näringslivet i de kommuner det gäller. De är oftast beroende av ett enda företag. För dagen är det just dessa företag som står inför dramatiska nedläggningar eller mycket stora neddragningar.

Vad kan då åstadkommas via arbetsmarknads- och regionalpolitiken? Naturligtvis är det ingen som önskar någon kortsiktig lösning, t. ex. via arbetslöshet eller en politik som leder till utflyttning från de berörda orterna. Kravet är helt klart: man vill ha sina sysselsättningar kvar inom orten eller inom den naturliga regionens arbetsmarknad.

Jag skulle vilja ta upp vad industriministern sade vid en interpellations-

Nr 41

Torsdagen, den
4 december 1980

*Om industri-
sysselsättningen
i vissa orter
i Bergslagen*

*Om industri-
sysselsättningen
i vissa orter
i Bergslagen*

debatt för ungefär en månad sedan, men eftersom min taletid är slut ber jag att få återkomma.

Anf. 15 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Karl-Gustaf Mathsson säger att de här problemen i Bergslagen borde lösas med industripolitiska medel. Det är klart att så långt som det är möjligt skall de stödinsatser användas som kan innebära att företagen omstruktureras till att bli lönsamma och kunna ge trygga jobb igen.

Men jag har en litet högre tanke om de regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska medlen än vad Karl-Gustaf Mathsson kanske har. Det gäller nämligen att se till att de som inte kan behålla sitt arbete ges möjlighet att ta till vara andra arbetstillfällen. Detta kan ske genom en effektiv arbetsförmedling, genom att ge annan utbildning och genom att ge stöd till företag som kan utvecklas och skapa nya arbetstillfällen. Därför tror jag att man med en kombination av arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska medel på sikt skall kunna komma till rätta med de problem som finns inom Bergslagen. Vi är av samma mening, nämligen att dessa problem nu har summerats till mycket betydande bekymmer.

När det gäller påståendet om att man skulle känna sig överkörd beklagar jag naturligtvis om man känner det så. Jag vet ju bara – jag kan upprepa det – att industriministern har haft överläggningar inte bara med företagen, utan också med de berörda kommunerna och de fackliga organisationerna. Överläggningarna har resulterat i att bl. a. ASEA har sagt sig kunna garantera sysselsättning inom koncernen för alla berörda.

Anf. 16 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Det svar som vi nu har fått från arbetsmarknadsministern saknar, som jag ser det, helt förslag till konkreta handlingslinjer, och det är på intet sätt i överensstämmelse med de garantier som Nils Åsling lämnade här i kammaren för ungefär en månad sedan. Han sade då att han skulle verka för att tillföra Norberg ett nytt tillskott av arbetstillfällen, som motsvarade vad som skulle försvinna därifrån i händelse av en nedläggning i Spännarhyttan.

Sedan hänvisar arbetsmarknadsministern till att Fagerstaregionen finns inom stödområdets gränser. Ja, visst gör den det, men den ligger i stödområde 2, och stödåtgärderna har hittills visat sig helt verkningslösa.

Hur ställer sig arbetsmarknadsministern och regeringen till det krav som länsstyrelsen har framställt om att den här regionen skulle bli uppflyttad till stödområde 4, vilket kanske skulle kunna ge litet större möjligheter regionalpolitiskt?

Arbetsmarknadsministern hänvisar i sitt svar också till att insatserna i första hand skall inriktas på att tillgodose den efterfrågan på arbetskraft som trots allt finns i landet i övrigt. Men vad innebär det, om inte att flyttlassen skall börja gå igen? Det här svaret är inte alls i överensstämmelse med de

garantier som Nils Åsling lämnat till fackföreningsfolket och de kommuner som har drabbats.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

Anf. 17 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det är ju så att vi i dag inte har alla korten på bordet när det gäller utvecklingen i de här berörda orterna.

ASEA har aviserat att man den 18 december skall ge besked om hur företaget kan lösa de problem som rör Spännarhyttan och vilka arbetstillfällena som kan erbjudas de människor som där berörs.

Vidare pågår kontakter mellan Hallstahammar och Lesjöfors. Vi vet ännu inte vad de resulterar i, och det är inte möjligt att hantera den här frågan dessförinnan.

Beredskapen för att hjälpa de berörda människorna är hög. Det finns efterfrågan på arbetskraft också i Västmanlands län. Länsarbetsnämnden redovisar att Metallverken behöver rekrytera 230 personer t. o. m. halvårsskiftet 1981. Det är möjligt att en hel del av dem som kan komma i fråga från de andra företagen behöver kompletterande utbildning för de här arbetsuppgifterna, och det är då i första hand arbetsmarknadsutbildningens uppgift att lösa den frågan.

*Om industri-
sysselsättningen
i vissa orter
i Bergslagen*

Anf. 18 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Det är besynnerligt att regeringen inte har korten på bordet. Den här situationen har ju varit känd för regeringen länge. Jag tycker också att arbetsmarknadsministern kunde säga någonting om hur regeringen ställer sig till den kravlista som länsstyrelsen har lagt fram för regeringen och som regeringen känt till under mycket lång tid.

Arbetsmarknadsministern hänvisar vidare till lediga jobb på Metallverken. Får jag då fråga arbetsmarknadsministern: Hur långt dagligt pendlingsavstånd anser arbetsmarknadsministern vara möjligt? Jag kan upplysa om att det från Norberg till Västerås är 7 mil. Det blir alltså en daglig pendling på mellan 14 och 15 mil.

Anf. 19 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Herr Mathsson ställer ständigt nya frågor, och alla kan inte besvaras i den här debatten.

Den kravlista som lämnats in från länsstyrelsen bereds nu i vanlig ordning, och svar kommer att redovisas i ett sammanhang.

Både de frågor som gäller pendlingsavstånd och stödområde har tagits upp här i riksdagen via regionalpolitiska propositioner, och så kommer att ske även i fortsättningen.

När det gäller stödområdesindelningen får regeringen samordna de olika krav som finns i landet och sedan återkomma till riksdagen i den frågan. Det gäller att vi har den beredskap som behövs för att möta problem som uppkommer på arbetsmarknaden. Jag anser att vi har det genom de resurser som vi ställt till förfogande. Sedan är det de regionala organens uppgift att

*Om åtgärder för
att främja syssel-
sättningen i Väs-
terbotten*

hantera de enskilda problemen – det kan vi inte göra centralt. Detta är alltså i första hand länsarbetsnämndens uppgift.

7 § Svar på fråga 1980/81:116 om åtgärder för att främja sysselsättningen i Västerbotten

Anf. 20 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Rune Ångström har frågat mig om regeringen är beredd att sätta in särskilda medel i beredskapsarbeten på vägar för att hjälpa upp sysselsättningen i Västerbotten under det kommande vinterhalvåret.

Västerbotten har ett besvärligt arbetsmarknadsläge. Arbetslösheten i länet ligger på en relativt hög nivå. Stora skillnader finns dock inom länet mellan t. ex. inland och kustbygd.

En rad åtgärder har vidtagits för att stärka sysselsättningen i länet. Till stöd för inlandet har bl. a. det s. k. Vindelälvspaketet presenterats. Med hjälp av dessa medel upprustas nu bl. a. vägen mellan Ammarnäs och Sorsele. Innevarande budgetår har länet tilldelats 117 milj. kr. för beredskapsarbeten.

Slutligen vill jag erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen fördelar de medel som anvisas till beredskapsarbeten mellan länen.

Inom regeringskansliet bereds nu en framställning från AMS om ytterligare medel till sådana arbeten.

Anf. 21 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Jag tolkar svaret så att det finns vissa förhoppningar för Västerbotten att få hjälp i form av beredskapsarbeten under den kommande vintern. Jag förutsätter nämligen att Västerbotten blir ihågkommet när man skall fördela de tilläggsmedel som AMS beräknas få.

Jag behöver väl inte påpeka för arbetsmarknadsministern att Västerbotten är speciellt illa ute då det gäller sysselsättningen – det finns ju redovisat i svaret. Men jag vill poängtera att det är vissa kommuner som har det särskilt svårt, och det är inlandskommunerna, exempelvis Norsjö, Storuman, Vilhelmina och Åsele. Där räknar man med att arbetslösheten den kommande vintern blir över 6 % – i vissa fall uppåt 8 %. Det är en väldigt hög arbetslöshetscifra.

Särskilt svårt har byggnads- och anläggningsarbetarna i det här området. Det är speciellt stor brist på den typen av arbeten. Det skulle bli till mycket stor lättnad om man kunde få i gång mera arbeten just på vägarna. Västerbotten tillhör de områden som har det största antalet grusvägar i landet, och här behövs verkligen en upprustning.

Det skulle också vara en lättnad för den grupp av småföretag som representeras av lastbilsåkare och schaktentreprenörer om man kunde få dessa tilläggsarbeten på vägarna. Lastbilsåkarna i Västerbotten har 350 s. k. tippbilar registrerade. Från lastbilscentralen i länet har man sagt att man bara

har jobb för ca 100 av dessa. Det är därför något av en ekonomisk katastrof som hotar denna yrkeskategori.

Vi i Västerbotten har förhoppningar på arbetsmarknadsministern i detta fall, och jag hoppas att vi inte behöver bli besvikna.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Om planerad
utbyggnad av
Taserudsskolan
i Arvika*

Anf. 22 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det är riktigt att arbetslösheten bland bygg- och anläggningsarbetare nu stiger inför vintern. Det är i och för sig en normal säsonguppgång, men den drabbar väldigt olika. Och vi skall självfallet göra vad vi kan för att den skall bli så låg som möjligt. Jag erinrar Rune Ångström om att det i Västerbotten ändå har kommit i gång några byggen med hjälp av statliga medel – en skola i Saxnäs i Vilhelmina och som jag nämnde byggs också Ammarnäsvägen.

Den framställning som vi nyligen har fått från AMS om tillskott till beredskapsarbeten skall nu snabbbehandlas i regeringskansliet, och AMS får sedan i vanlig ordning fördela eventuella extra resurser. Som vanligt kommer naturligtvis då de län i första hand som har det särskilt svårt.

Anf. 23 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande upplysningar som arbetsmarknadsministern lämnade. De arbeten som arbetsmarknadsministern nämnde, upprustningen av Ammarnäsvägen och byggandet av skolan, är inräknade i prognoserna. Trots dessa arbeten är arbetslöshetsciffrorna så höga som jag angav i mitt anförande.

Det finns emellertid anledning att betona att just vägarbetena har stor betydelse för vårt område. Kommunikationerna är viktiga för en aktiv lokaliseringpolitik, och vägarbeten har visat sig ha en genererande verkan på sysselsättningen.

8 § Svar på fråga 1980/81:133 om planerad utbyggnad av Taserudsskolan i Arvika

Anf. 24 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Karl Erik Eriksson har frågat statsrådet Mogård om hon kommer att medverka till att utbyggnaden av Taserudsskolan i Arvika kan fullföljas enligt de ursprungliga planerna. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Planerna på en integrering av gymnasieskola, vårdskola, arbetsmarknadsutbildning och särskola i Arvika går som Karl Erik Eriksson vet fem år tillbaka i tiden.

Skolöverstyrelsen fastställde redan år 1976 ett kursprogram för arbetsmarknadsutbildning och gjorde därefter en lokal behovsprövning för en kapacitet av 112 elevplatser. I februari 1979 begärde SÖ en skissgranskning och godkände därmed ritningarna för hela skolan. Något avtal mellan Arvika kommun och SÖ vad avser AMU-delen upprättades emellertid inte.

17

*Om planerad
utbyggnad av
Taserudsskolan
i Arvika*

För ny- och ombyggnad av gymnasieskolan har SÖ tilldelat Arvika kommun statsbidrag md 5 988 000 kr. och Värmlands läns landstingskommun har likaså tilldelats statsbidrag med 1 252 300 kr. för nybyggnad av lokaler för vårdutbildning och särskola med yrkesträning.

Arvika kommun har ansökt om att som kommunalt beredskapsarbete få uppföra den del av projektet som avser AMU:s lokaler. Länsarbetsnämnden har behandlat ansökan i plenum den 22 maj i år och med tillstyrkan översänt ärendet till arbetsmarknadsstyrelsen. AMS har för sin handläggning av detta ärende begärt SÖ:s synpunkter på utbyggnaden för AMU:s del, och överläggningar pågår mellan företrädare för Arvika kommun, AMS och SÖ om den framtida utbyggnaden av Taserudsskolan och behovet av lokaler för AMU i Arvika.

Eftersom ärendet är under prövning hos berörda myndigheter är jag f. n. inte beredd att uttala mig i frågan.

Anf. 25 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Det är helt riktigt, som Ingemar Eliasson säger, att det pågått förhandlingar och förberedelser länge beträffande detta projekt. Jag kan också tala om att det inom vissa lärargrupper i Arvika rådde tveksamhet till om det var riktigt att sammanbaka fyra olika utbildningar i samma byggnad. Men det kom en handling från skolöverstyrelsen, som utmynnade i ett direkt önskemål om att AMU-delen skulle förläggas till Taserudsskolan, och jag tror att jag måste citera ett par meningar ur den:

”SÖ finner det angeläget att kommunen vidtar sådana åtgärder beträffande disponibel tomtmark m. m. att AMU-filialen kan förläggas till kvarteret Överläraren för att möjliggöra samverkan med den gymnasiala utbildningen vid Taserudsskolan.” Sedan sägs det att man skall försöka ha så gott samarbete som det finns möjligheter till.

Jag nämner detta därför att Arvika kommun var angelägen om att arbetsmarknadsutbildningen skulle få nya lokaler. Det är alldeles självklart att en kommun är beroende av en sådan verksamhet som AMU innebär, och därför gick man önskemålen till mötes.

Jag vill med det här säga att det enligt min uppfattning var ett beställningsjobb som kommunen utförde.

Det finns också rader av citat från skolöverstyrelsens generaldirektör, AMS-folk och andra som visar hur intresserad man var att få till stånd just en integrering.

Enligt anteckningar från ett samråd med länsarbetsnämnden i maj 1979 satte man i gång med pålning för bygget i dess helhet. Den bild som nu visas på kammarens bildskärm ger en uppfattning om hur bygget ser ut i dag. Man har i AMU-delen investerat ungefär 2,5–3 miljoner genom pålning och genom omdisponeringar i enlighet med vad jag citerade ur SÖ:s skrivelse. Dessutom har huvudentreprenören lagt ut bygget i dess helhet.

Jag tackar Ingemar Eliasson för svaret, och jag är medveten om att det är svårt att lämna ett klart besked. Just nu i eftermiddag sitter AMS, SÖ och kommunens folk och diskuterar detta projekt. Ytterst hänger det på vilken

omfattning arbetsmarknadsutbildningen kommer att få i framtiden. Just för det här projektet vore det värdefullt om arbetsmarknadsministern kunde ge en bedömning av den kommande omfattningen av arbetsmarknadsutbildningen.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Om planerad
utbyggnad av
Taserudsskolan
i Arvika*

Anf. 26 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Projektet vid Taserudsskolan är intressant – jag vill gärna bekräfta det – just genom den samverkan mellan olika utbildningsformer som det är tänkt att ge möjlighet till. Det är därför beklagligt att man hamnat i den aktuella situationen. Jag förstår verkligen de problem som det förorsakar för både kommunen och andra inblandade parter.

Samtidigt måste man ha förståelse för de ansvariga myndigheterna, som tar på allvar våra krav på att se över kostnadsutvecklingen. Just inom arbetsmarknadsutbildningen har den varit mycket oroande.

I de kalkyler som man nu kan redovisa för den aktuella etappen är hyreskostnaderna tredubbelt höga jämfört med de ursprungliga beräkningarna. Det är klart att man i en sådan situation måste se på frågan ytterligare en gång.

Jag hoppas att den överläggning som Karl Erik Eriksson hänvisade till och som pågår i dag mellan myndigheter och kommun skall ge klarhet i den här frågan.

När det sedan gäller den mer allmänna frågan om arbetsmarknadsutbildningen har jag tidigare redovisat att det nu är angeläget att den kan utvidgas. Av en ren händelse är det så att man just i dag inviger ett nytt AMU-center i Karlstad. Det visar ju att man vill expandera i Värmland för att klara ett större behov.

Anf. 27 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för detta besked. Jag tror att det är mycket värdefullt att vi fått det klara beskedet att arbetsmarknadsutbildningen kommer att expandera i Värmland. Det talar ju också för att det nu aktuella bygget fullföljs helt enligt planerna.

Ingemar Eliasson sade att verksamheten har blivit dyrare än planerat. Det är riktigt, men skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har hela tiden varit underrättade om prisförändringarna. Fördyringen kommer alltså inte på något sätt som en överraskning för berörda myndigheter.

Till vad jag sade tidigare om det konkreta projektet vill jag foga att det är dubbelt beklagligt om det nu skulle bli tveksamhet och dröjsmål. Alla underentreprenörer har nämligen räknat med att hela bygget skall fullföljas. De har på anvisning av arkitekten köpt upp speciellt material för bygget, även för AMU-delen. Därför hoppas jag att de pågående förhandlingarna efter invigningen i Karlstad skall leda fram till ett lyckligt resultat.

Anf. 28 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Vi känner ju alla till sysselsättningsläget i Värmland och vet att det är mycket dystert. Det finns därför skäl att tillvarata de möjligheter till

arbetsmarknadsutbildning som finns. Jag vill gärna säga att såvitt jag förstår finns också ett behov att varaktigt i Arvikaregionen kunna bedriva arbetsmarknadsutbildning. Men med hänsyn till att just den här speciella frågan är under prövning av myndigheterna kan jag inte ge ett preciserat svar på den fråga som Karl Erik Eriksson ställt.

Anf. 29 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag har förståelse för det. Jag vill bara uttrycka det önskemålet att de representanter som just nu förhandlar i Arvika är besjälade av samma positiva inställning som arbetsmarknadsministern.

9 § Översyn av JO-ämbetet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:8 om vissa frågor rörande den statliga förvaltningen m. m.

Anf. 30 JAN PRYTZ (m):

Herr talman! Under p. 6 i betänkandet beträffande översyn av JO-ämbetet föreligger ett särskilt yttrande som jag skall be att få markera. Det är inte bara en del av oss i detta hus som är oroade av JO-ämbetets låt oss kalla det för fall, utan många medborgare delar denna oro. Så sent som i söndags, den 30 november, kom detta till uttryck i en ledare i Dagens Nyheter, som jag skall be att få citera, då den väl täcker min och min medmotionärs synpunkter.

Under rubriken "Den maktlöse JO" läser man sålunda:

"Intresset utomlands för JO-ämbetet är stort, hävdar JO i sin ämbetsberättelse, som nyligen behandlades i riksdagen. Men JO säger försiktigtvis inget om att intresset inom landet blivit desto mindre. Ändå hyser många – både jurister och vanliga medborgare – uppfattningen att JO:s roll försvagats betänkligt. Regeringsrådet Gustaf Petrén kritiserade nyligen JO hårt på DN-debatt och menade att anledningen till ämbetets förfall är bristen på maktmedel men också oviljan att bruka de få medel som står till förfogande.

Av förra årets 3 000 anmälningar fann JO anledning till åtal i tre fall, av vilka ett senare lades ned. I tre fall gjordes anmälan till disciplinär påföljd. I övrigt inskränkte sig JO:s ingripanden till kritiska förmaningar, som gjordes i drygt tio procent av fallen. Nyutnämnde JO-n Tor Sverne hävdade i ett försvar för ämbetet i radioekots morgonprogram häromdagen att JO spelar en viktig roll, bl a genom den uppmärksamhet verksamheten ges i massmedierna. Men den uppmärksamheten bidrar förmodligen snarare till att undergräva förtroendet: i nio fall av tio lämnas ju uppgiften att JO inte funnit anledning till åtgärd.

När ämbetsmannansvaret avskaffades av riksdagen 1975 beskars JO:s makt genom att möjligheten att väcka åtal begränsades kraftigt. Därmed minskade också respekten för JO i förvaltning och myndigheter. Regeringen

har beslutat tillsätta den sk tjänsteansvarskommittén för att utreda frågan på nytt. Riksdagen anser tydligen därmed att man kan skjuta på frågan om JO:s verksamhet. Nyligen avstyrkte konstitutionsutskottet en motion om översyn av JO-ämbetet med motiveringen att man inte vill föregripa kommitténs arbete.

Men kommitténs arbete kan ta många år och får inte hindra diskussionen om hur JO kan reformeras så att befogenheterna blir rimliga och förtroendet återställt. Om JO i dag slår fast att ett beslut, t ex i ett skatteärende, är felaktigt innebär det inte att beslutet upphävs eller omprövas. Ett sådant system kan ur den enskildes synvinkel knappast te sig rimligt eller meningsfullt."

Den här ledaren i DN var signerad CS.

I den apostroferade motionen 1979/80:1051 tar Allan Ekström och jag fasta på vad utskottet anfört i betänkande 1979/80:20, nämligen att en översyn av JO-ämbetet finge anstå tills utvärderingen av ämbetsreformen påbörjats.

Denna utvärdering har vid det här laget inte endast påbörjats utan därtill pågått i snart ett år. Dock kommer tjänsteansvarskommittén enligt vad som inhämtats att tidigast om ytterligare ca två år framlägga betänkande angående de frågor om JO:s befogenheter etc. som tagits upp i motionen.

Att nu ställa frågorna om t. ex. JO:s möjligheter att ingripa till den enskildes förmån på framtiden intill dess utredningsarbetet alltså slutförts synes oss mycket olyckligt.

Därför hade det varit högst lämpligt att *för tids vinnande* uppdra åt talmanskonferensen att tillsätta en särskild utredning i motionens syfte.

Herr talman! Vår motion har avstyrkts av utskottet. Eftersom ingen reservation föreligger i utskottet har jag med detta endast velat knyta an till det särskilda yttrandet för att markera vår uppfattning. Följaktligen har jag inget yrkande.

I detta anförande instämde Allan Ekström (m).

Anf. 31 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jan Prytz har talat om JO-ämbetet. Om detta kan det naturligtvis finnas en hel del att säga liksom om rättsövervakningen i allmänhet. Sådana debatter har vi också med jämna mellanrum haft här i kammaren.

I det anförande Jan Prytz höll, fanns mycket som jag inte har anledning att polemisera mot. Vi är ense om att JO-ämbetet är viktigt som en särskild instans för medborgare som tycker att de blivit felbehandlade på något sätt och att ombudsmännen helt allmänt har en betydelsefull uppgift som övervakare av rättssäkerhet och rättstillämpning. Vi är också ense om att de skall ha goda möjligheter att fullgöra sina viktiga uppgifter.

Sedan fanns det i Jan Prytz anförande några inslag som jag ställer mig frågande till. Han klagade över att JO inte så ofta åttalar och att JO lämnar en

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Översyn av JO-
ämbetet*

hel del anmärkningar utan åtgärd. Sådana saker är svåra att diskutera utan att ha några konkreta fall att ta upp till belysning. Jan Prytz har inte anfört några sådana konkreta fall. Men andemeningen i hans anförande var att JO på det sättet skulle ha gjort sig skyldig till något slags försummelse.

Om JO, efter att ha undersökt en sak, har kommit fram till att det beteende som har klandrats inte ger anledning till något ingripande har jag svårt att se att JO ändå borde göra ett sådant ingripande. JO måste ju ändå besluta i enlighet med vad han tycker är rimligt på grundval av det material som föreligger.

Sedan hade Jan Prytz några funderingar om att JO skulle kunna sätta ett annat konkret beslut i stället för det som fattats i förvaltning eller domstolar. Det är en uppfattning som jag inte tidigare hört föras till torgs. Det skulle innebära att man inrättar ytterligare en rättsinstans över dem vi redan har. Det skulle i så fall gälla hela domstolsväsendet, och det innebär att om man är missnöjd med högsta domstolens dom skulle man kunna gå till JO som kunde döma på ett annat sätt.

Jag är säker på att det inte är en rimlig ordning. Det innebär ju bara att vi inför en ny instans över högsta domstolen. Det verkar i varje fall vid ett första åhörande vara ett ganska dåligt genomtänkt förslag.

Nu är det ju så, som Jan Prytz framhöll, att moderaterna i utskottet inte har avgivit någon reservation, och det särskilda yttrandet säger ingenting utöver vad utskottet självt framhåller.

Orsaken till att utskottet enhälligt har avstyrkt Jan Prytz och Allan Ekströms motion om utredning av JO-ämbetet är att utskottet inte har kunnat finna att det just nu finns särskilt mycket att utreda utöver vad som redan är under utredning. Det är konstitutionsutskottet som får skriva direktiv i det här fallet. För att kunna göra det är det bra om vi vet vad som skall stå i direktiven. Det har inte Jan Prytz talat om.

De frågor som moderaterna särskilt nämner i sitt särskilda yttrande är redan under utredning i tjänsteansvarskommittén. Att – som motionärerna önskade – ha två kommittéer som parallellt grubblar över samma sak kan inte vara en särskilt rationell användning av utredningsväsendet. Det borde även moderater – som från och till talar om sparsamhet med statens medel – inse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 32 JAN PRYTZ (m):

Herr talman! Jag skulle tro att konstitutionsutskottets ordförande och jag är rätt ense, och moderaterna är i stort sett ense med övriga partier. De anmärkningar som gjordes på mitt anförande gällde faktiskt vad jag direkt citerade ur Dagens Nyheter. Jag kan ju inte ge mig till att ändra i ett citat.

Det var naturligtvis riktigt som utskottsordföranden sade. Vad vi framför allt har påtalat är bristen på möjligheter till sanktion i JO-ämbetet. Jag kan inte trots argumentationen inse att man inte skulle kunna ha en speciell

utredning på denna punkt. Det är ju det som vi framhöll i vårt särskilda yttrande. Det finns väl knappast mer att tillägga.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Multinationella
företag*

Anf. 33 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Möjligheterna till sanktioner sammanhänger ju i hög utsträckning med utformningen av ämbetsansvaret. Just den frågan är föremål för utredning i tjänsteansvarskommittén, och jag har fortfarande svårt att inse vad man skulle vinna med att ha två kommittéer som samtidigt söker hitta nya lösningar på samma problem.

Utskottets hemställan bifölles.

10 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:10 om följdlagstiftning till den nya sekretesslagen i fråga om hälso- och sjukvården samt den allmänna försäkringen (prop. 1980/81:28)

Utskottets hemställan bifölles.

11 § Multinationella företag

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:10 om lagstiftning mot multinationella företag.

Anf. 34 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Under det senaste året har vi i Sverige haft fler uppmärksammade fall där utländska företag har agerat på ett sätt som inte har varit i enlighet med de regler i umgänget mellan olika parter på arbetsmarknaden som vi har vant oss vid i vårt land. Jag tänker då bl. a. på det som försiggick i samband med nedläggningen av Goodyears Norrköpingsfabrik och den utflyttning av verksamheten som har påtalats och som sker från det av utländska intressen uppköpta Helsingborgsföretaget Viggo.

Vad som där har skett understryker vikten av att vi nu måste få fram en lagstiftning som ger bättre möjligheter att komma till tals med utländska företag i Sverige. En offentlig utredning har arbetat med dessa frågor, och den blev klar för över två år sedan, men regeringen har ännu inte agerat.

Från socialdemokratiskt håll anser vi att regeringen nu snarast bör lägga fram förslag som skärper kontrollen över utlandsägda multinationella företags uppköp och verksamhet i Sverige. En sådan kontroll innebär inte att de utländska företagen skulle diskrimineras i förhållande till de svenska. Den socialdemokratiska reservationen åsyftar i själva verket likställdhet i fråga om förpliktelser, ett krav på konkurrens på lika villkor mellan utländska och svenska företag, om man så vill.

Ett utlandsägt företag har nämligen, allmänt sett, en klart starkare ställning gentemot samhället och de anställda än de inhemska företagen. Det

finns flera klara anledningar.

Det grundläggande, och det avgörande, är naturligtvis att moderbolaget i ett utlandsägt företag där de avgörande besluten fattas finns i utlandet. Dessutom har de multinationella företagen verksamhet i flera länder, och man har ofta en dubblerad produktion. Det innebär att samhälle och anställda har en betydligt sämre förhandlingsgrundval när problem uppkommer.

En annan sak är att de multinationella företagen också är så uppbyggda att de snabbt kan flytta över verksamhet och resurser från ett land till ett annat, även när endast mindre lönsamhetsförbättringar motiverar detta.

Slutligen har det visat sig svårt att via ett utlandsägt moderbolag i tid få tillräcklig insyn i planering och framtidsinriktning från de anställdas sida. Särskilt svårt har det visat sig vara att förena den gängse beslutsordningen inom multinationella företag med den i vår medbestämmandelag grundläggande principen att det inte längre är arbetsgivaren ensam som fattar beslut, utan att även de anställda skall vara med genom förhandling och avtal.

Vi har i vår reservation pekat på det förslag som de socialdemokratiska ledamöterna i utredningen om utländskt övertagande av svenska företag har lagt fram. Det förslaget innebär att de utländska företagen genom villkor förpliktas att iaktta OECD:s uppförandekod, som nu är frivillig, och andra internationellt vedertagna riktlinjer för multinationella företag.

Förslaget innebär också att villkor bör uppställas som ger uttryck för principen att en internationell koncern har ansvar för vad dess dotterbolag gör, så att de på ett meningsfullt sätt fullgör vad som gäller enligt lag och avtal om informations- och förhandlingskyldighet.

Mot den bakgrunden har också de socialdemokratiska ledamöterna i utredningen hävdats att man måste gå längre än OECD-kodens krav i dessa avseenden. Men det är på den basen som de socialdemokratiska reservanterna i näringsutskottet vill bygga upp en kontrollagstiftning gentemot de utländska företagen i vårt land.

Sammanfattningsvis innebär detta att de utländska företagen inte diskrimineras, men att vi får ett mera jämställt läge förhandlingsmässigt mellan inhemska företag och utländska företag.

Vad som skett i Goodyear och i Helsingborg visar enligt vår uppfattning att det inte räcker – som det hävdats i en del sammanhang – med att hänvisa till de gentemot multinationella företag frivilliga uppföranderegler, utan att det behövs tvingande regler i vissa fall.

Dessa frivilliga regler, som OECD har gått i spetsen för, fungerar tyvärr inte när de behövs som bäst. För att belysa detta skall jag avslutningsvis citera ett uttalande som Fabriksarbetareförbundet gjorde i samband med nedläggningen av Goodyears Norrköpingsfabrik:

”Den svenska regeringen intar en alltmer undfallande attityd till de multinationella företagens framfart och brist på efterlevnad av OECD:s s k uppföranderegler.

SAF bedriver samtidigt en fortlöpande sabotageverksamhet för att hindra att reglerna får avsedd effekt.

Så här kan det inte fortsätta, skriver Fabriks i ett brev till LO och kräver att LO vid nästa möte med OECD tar upp hela frågan om uppföranderegler-
na.

Det senaste exemplet på att reglerna inte efterlevs är nedläggningen av Goodyears fabrik i Norrköping. Fabriks och de övriga fackliga organisationerna vid Goodyear krävde med hänvisning till OECD-reglerna att få förhandla med koncernledningen i USA, men facken blev bryskt avspisade.

Även Firestone och det multinationella läkemedelsföretaget Viggo i Helsingborg har vägrat att låta facken förhandla med koncernledningen.

– De av förbundets medlemmar som kommit i praktisk kontakt med OECD:s regler är djupt besvikna. De praktiska erfarenheterna hittills upplevs snarast som ett hån mot löntagarna.”

Det är ett och annat hårt ord i detta uttalande, något som är förklarligt mot bakgrund av vad som faktiskt skett, men totalt sett måste man säga att de nämnda exemplen klart visar att de frivilliga OECD-reglerna inte fungerar i en tillspetsad situation. Det är därför vi som i näringsutskottet företräder socialdemokraterna vill få till stånd speciella regler som innebär en hårdare kontroll av de utlandsägda företagen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

Anf. 35 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Sedan en tid tillbaka görs försök att ånyo lansera den s. k. fria konkurrensen och dess idéer som lösningen på vår tids ekonomiska problem. Detta liberala – jag vill kalla det så – sagoberättande kännetecknade f. ö. i hög grad Svenska arbetsgivareföreningens nyligen hållna kongress. Hur ser då den ekonomiska verkligheten ut?

Den ekonomiska maktkoncentrationen fortsätter här hemma och ute i världen. En allt mindre krets får alltmer att bestämma om, och de stora fiskarna äter upp de små.

Den franske ekonomen Robert Lettés beskriver i en bok utvecklingen på följande drastiska sätt:

”1968 var man tvungen att ta de 6 000 största företagen i den utvecklade världen för att få en total omsättning på 1 000 miljarder dollar. 1976 behöver man inte ta mer än de 600 största företagen. 1984 kommer det att räcka med ett 60-tal stora företag som kan sägas vara med i 1 000-miljarderdollarklubben. På sexton år har koncentrationen gått från 6 000 till 60 företag – en koncentration som överglänser de vildaste fantasier.”

Drivkraften för denna enastående koncentration av företag och ekonomisk makt är den kapitalistiska jakten på profit. Denna koncentration skapar det transnationella företaget och dess senaste företeelse, de s. k. konglomeraten – företagsgiganter som syftar till superkoncentration och s. k.

diversifiering i stor skala.

Man kan säga att dagens och gårdagens ekonomi med sina industriella aktiviteter, sina väl avgränsade marknader, är i upplösning. Det finns en tydlig tendens att de stora företagen mer och mer utvecklar sig i *alla* branscher.

Nu för tiden är det inte alls ovanligt att dessa företag t. ex. går in i flygbolag, containertransport, förlagsverksamhet, utbildning, medicin, arkitektur och byggindustri. För att klara sina kolossala investeringar söker man pengar där de finns – och suger då upp banker, försäkringsbolag eller kreditkortsföretag. Om man vill, kan man i sammanslagningen av Volvo och Beijer se ett svenskt exempel – om än i begränsad skala – på denna internationella trend. Dessa stora företag kan genom omplacering av kapital till ständigt nya branscher där tillväxten är större trygga en ökad lönsamhet.

Utvecklingen innebär att stora transnationella företag får en makt och ett inflytande som är större än många nationella regeringars. Erfarenheten visar redan att åtgärder som regeringar och fackliga organisationer vidtar för att söka motverka detta otillbörliga inflytande får en mycket begränsad effekt. Hotet mot demokratisk insyn och nationell kontroll är redan en realitet. En utmärkt illustration till vad som håller på att ske är att direktörerna Gyllenhammar och Wall först överenskom om strukturförändringar av stor betydelse för vårt lands hela framtida ekonomi och sedan pliktskyldigast meddelade detta per telefon till landets industriminister.

Oron för denna utveckling, som av en del ekonomer fortfarande anses vara i sin linda, är verkligen befogad. Och enligt vänsterpartiet kommunisterna finns det anledning till att snarast lagstifta mot multinationella företag. Vi ger därvid uttryck åt en utbredd opinion inom den fackliga rörelsen, där man i den aktuella utvecklingen ser hot mot avtalsvillkor och sysselsättning.

Det är denna grundinställning som har väglett vpk då vi har motionerat om att riksdagen skall begära förslag om lagstiftning mot multinationella företag.

Internationella investeringar och multinationella företag har också uppmärksamats inom OECD och föranlett utarbetandet av s. k. uppförandekoder och riktlinjer för multinationella företag. Dessa riktlinjer och deklARATIONER har en avgörande brist, eftersom de inte på något sätt är bindande. De multinationella företagen behöver helt enkelt inte bry sig om deklARATIONERNA, om de inte vill!

Enligt vår mening kan själva innehållet i riktlinjerna, efter vissa skärpningar som vi har angivit i motionen, läggas till grund för en svensk lagstiftning.

I den socialdemokratiska reservationen kritiseras nu att vi inte utförligt beskrivit detaljinhållet i en lagstiftning. Men ambitionen har i detta sammanhang inte varit att utarbeta fullständiga riktlinjer för en ny lagstiftning. Vi har dock pekat på några avgörande krav på en sådan lagstiftning. Främst betonar vi då kravet att den samhälleliga och fackliga insynen i utländska multinationella företag som etableras i Sverige skall bli

lika stor som den skulle ha varit om företaget hade varit svenskt. Vidare betonar vi att det av företaget skall krävas en fullständig etablering. Detta innebär att den verksamhet företaget i Sverige har skall vara så beskaffad att den kan drivas vidare i annan regi om företaget drar sig ur.

Det måste också enligt vår mening finnas sanktionsbestämmelser knutna till denna lag. Man skall alltså inte ostraffat kunnat bryta mot lagen. Men framför allt anser vi att frågan om lagstiftning inte får uppskjutas ytterligare. Därvid delar vi reservanternas krav på att ett lagstiftningsförslag, som de säger i sin text, snarast skall läggas fram.

Herr talman! Vi tycker att reservationens skrivning är sådan att den i långa stycken tillmötesgår våra grundläggande krav. Den är på så sätt föredömlig, då den möjliggör för oss att stödja reservationen, även om vår motion går längre. Anledningen till att vi kan stödja reservationen är framför allt att det i denna så starkt betonas att ett förslag till lagstiftning – i stort utformat i enlighet med vad vi vill – *snarast* bör läggas fram. Det är just tempot som vi gärna vill betona. Det har dock gått ett och ett halvt år sedan den fullödiga utredningen lades fram.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Anf. 36 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Näringsutskottet har förelagt riksdagen ett ganska utförligt betänkande i den fråga som nu behandlas. Där redovisas hur man på olika områden diskuterar de problem som kan vara förknippade med multinationella företag och hur läget är såväl ute i Europa som i de nordiska länderna och här hemma i Sverige. Av betänkandet framgår att uppmärksamheten är starkt riktad mot det här frågekomplexet och att man söker lösningar för att komma till rätta med de problem som i olika avseenden anmäls, och att komma till rätta med dem på ett sådant sätt att man inte bortser från de fördelar som företag över gränserna kan ha.

Inom OECD har man antagit riktlinjer för hur de multinationella företagen bör verka och hur de skall behandlas i de olika medlemsländerna. En kommitté har i uppdrag att följa frågornas vidare utveckling och att rapportera om sina erfarenheter. Man kan förvänta att nya och mer aktuella riktlinjer och överenskommelser kommer att diskuteras när erfarenheterna ger anledning därtill.

I Nordiska rådet har också frågan om multinationella företag tagits upp. En utredningsrapport har publicerats i början av det här året. Gemensamma nordiska förberedelser för multinationella företags behandling i internationella sammanhang rekommenderas. En harmonisering av gällande regler för etablerande av multinationella företag aktualiseras. En rapport bereds inför rådets nästa session under våren 1981.

I Sverige har genomförts ett omfattande utredningsuppdrag under ledning av förre landshövdingen Per Eckerberg. Utredningen ledde fram till tre olika förslag vad avser åtgärder för kontroll och översyn av multinationella företags verksamhet i Sverige. Starkt delade meningar redovisades såväl i utredningen som vid remissbehandlingen.

Industriverket har också vissa uppdrag beträffande multinationella företags verksamhet. En del rapporter har lämnats, och ytterligare några kan påräknas.

Frågor angående de multinationella företagen behandlas därjämte i ett flertal utredningar och i olika organ, t. ex. i bokföringsnämnden och statistiska centralbyrån.

Allt detta visar att det är en mycket komplex fråga som vi diskuterar och att man inte utan vidare kan genomföra en lagstiftning på det underlag som nu finns. Inom regeringskansliet finns det också en interdepartemental arbetsgrupp som har till uppgift att löpande följa och bereda frågor rörande multinationella företag. Allt utredningsmaterial bereds f. n. inom regeringen, och utskottets majoritet har uttalat att man förutsätter att regeringen efter fullbordat beredningsarbete kommer att lägga fram förslag i frågan. Mot denna bakgrund avstyrker utskottets majoritet den motion som är väckt i ärendet.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 37 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! När man lyssnar på Johan Olssons inlägg förstår man varför näringsutskottets borgerliga majoritet inte vill ha någon större fart på regeringens handläggning av den här frågan. Johan Olssons inlägg var ett enda långt staplande av invändningar och av försvårande omständigheter för regeringen när det gäller att komma fram till ett snabbt beslut. Det är därför som vi menar att det var riktigt att avge en reservation med krav på en skyndsam handläggning av frågorna och ett snabbt förslag från riksdagen.

Regeringen har haft det här ärendet om hand från det att utredningen lade fram sitt betänkande, alltså i över två år nu, men man har ännu inte gjort någonting. Möjligen har regeringen varit passiv därför att man från arbetsgivarsidan inte vill ha något lagförslag, men jag tror det är viktigt att man från borgerligt håll också beaktar de anställdas organisationer och deras inställning till frågan. Såväl LO som TCO är mycket starka tillskyndare av att man måste ställa ökade krav gentemot de utländska företagen i vårt land.

Som jag sade i mitt inledande anförande skall det inte vara fråga om krav som innebär att man diskriminerar de utländska företagen i förhållande till de svenska utan krav som innebär att de anställda och samhället reellt får samma inflytande i de utländska företagen som de har i de inhemska. Eftersom Johan Olsson är så starkt engagerad i frågor som rör småföretagen och liknande borde han, om någon, ha förståelse för likaberättigandekraven i det här avseendet.

Herr talman! Jag ber att än en gång få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 38 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det förvånar mig litet grand att Johan Olsson, som representerar centern – och vi har ju fått lära oss att centern är för decentralisering – inte fäster större vikt vid de här kraven när det faktiskt är

fråga om en koncentrationspolitik som verkligen innebär en centralisering. Då borde väl centern vara på bettet och ta itu med de här frågorna.

Jag vill citera vad förre brittiske finansministern Anthony Barber sade enligt ett reportage i Aftonbladet för en tid sedan. Han sade:

”Om en generation kommer 400–500 multinationella företag att äga två tredjedelar av världens fasta tillgångar.”

Det är väl, om något, centralisering!

Man kan fråga sig varför regeringen inte snabbt vill lägga fram ett förslag. Är det möjligen så, Johan Olsson, att det inom regeringen råder en stor oenighet? Så var det ju i samband med den Eckerbergiska utredningen, där det var två läger. Å ena sidan var det SAF och moderaterna, som verkligen inte vill vidta åtgärder över huvud taget på det här området, utan som tycker att det skall vara fritt fram för den nuvarande s. k. liberala utvecklingen. Å den andra var det centern tillsammans med folkpartiet, som dock ville ha en viss, om än modifierad, kontroll – det gällde närmast att ligga mitt emellan det som majoriteten ställde sig bakom, nämligen yrkandet av SAP, LO och TCO om att man skulle gå på kontrollinjen, och yrkandet från SAF- och moderathåll. Är det möjligen så att det som i grund och botten oroar är att man skall få en ny oenighet inom regeringen?

Anf. 39 BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det är nog riktigt att det finns en del, kanske man skall säga mindre, problem på den svenska marknaden med anledning av de utländska företagen. Det är en sak. Här får vi fortsätta att arbeta efter OECD:s riktlinjer, precis som Johan Olsson nyss sade. Någoting helt annat är att som socialdemokraterna – och naturligtvis kommunisterna – kräva att vi i dag skall ha en lagstiftning mot bakgrund av vad som framhållits i den socialdemokratiska reservationen, dvs. den s. k. kontrollinjen. Jag anser det fullständigt uteslutet att den nuvarande regeringen skall kunna lägga fram ett lagstiftningsförslag på grundval av dessa riktlinjer. Det är inte heller så som Lennart Pettersson försökte intala kammarens ledamöter, nämligen att en sådan lagstiftning skulle vara neutral och icke diskriminerande i förhållande till svenska företag. Möjligen på ett par punkter, men på den väsentliga punkten, beträffande etablering och kontroll, skulle det innebära en oerhört mycket större kontroll av utländska företag.

Vi måste ändå ha klart för oss vilka våra intressen är. Antalet svenska företag som är verksamma utomlands är oerhört mycket större än antalet utländska företag i Sverige. Sedan kan man diskutera värdet av de svenska företagens utländska engagemang, men jag tror att flertalet experter är överens om att genom etablering utomlands tillför man också den svenska marknaden stora beställningar, vilket har en fördelaktig effekt på den svenska exporten.

Man kan möjligen diskutera om tillsättandet av utredningen på sin tid var motiverat. Men i dagens läge förefaller det mig alldeles uppenbart att det vore näst intill en riksolycka, om man skulle genomföra en så omfattande lagstiftning som nu föreslås på socialdemokratiskt håll. Vårt problem är i dag

snarare att skapa ett klimat som gynnar utländska företags etablering här. Flera undersökningar visar att företagen har en hög teknisk nivå och att de kan tillföra landet både inkomster och ökad produktion. När man diskuterar dessa frågor borde grundtanken vara: Skall vi kunna skapa ett gynnsamt klimat för utländska etableringar här i Sverige? Då får debatten föras efter helt andra linjer. Samtidigt måste vi också komma ihåg, vilket jag nyss var inne på, att en lagstiftning av kontrolltyp självfallet skulle medföra svårigheter för svenska företag utomlands, något som inte heller kan vara ett svenskt intresse.

Anf. 40 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Lennart Pettersson anklagade mig för att jag staplade argument på argument för att regeringen inte skulle göra någonting. Detta är en helt felaktig beskrivning. Jag har sagt att det här rör sig om en rad komplexa frågor som måste utredas. Många av dem är under utredning och vissa rapporter väntas. Ytterligare resultat kommer kanske fram under det närmaste halvåret. Under sådana förhållanden kan man inte lägga fram ett bra förslag, som kan omfattas av de olika parterna och intressenterna. Debatten här visar ju spännvidderna i den här frågan.

Det är inte min avsikt att gå in i någon sakdebatt i frågan. Regeringen håller på att bereda frågan. Den har material och inhämtar ytterligare material. Tids nog läggs det fram ett förslag.

Jag vill för egen del deklarerat att multinationella företag har stor betydelse även för svenskt näringsliv. I en sådan här debatt bör det sägas ifrån att dessa företag ändå tillför – och det har vi ju varit eniga om – svenskt näringsliv kapital, sysselsättning och kunskaper på olika områden, t. ex. beträffande teknik och marknadsföring. De bidrar till att göra vårt näringsliv konkurrenskraftigare, så att det kan hävda sig bättre. Å andra sidan finns det också en rad problem, någon nämnde småföretagen. Visst kan ett starkt multinationellt företags stora dominans på en marknad innebära en viss begränsning av småföretagens möjligheter att agera på lika villkor. Det finns problem här som man givetvis bör beakta i kommande förslag i frågan.

Jag vill gärna instämma i att de fackliga intressena har anledning att bevaka den här frågan. Det har visat sig finnas problem genom att man i andra länder tänker på annat sätt när det gäller fackliga frågor än vi gör i Sverige. Men avgörande är – och det borde vi kunna vara överens om – att utländska företag i det här landet skall arbeta under samma villkor som svenska företag. Det gäller alltså att hitta lösningar som tillgodoser de intressena.

Och ett sådant förslag kan inte tas fram ur det material som finns i dag, utan det fordras säkerligen ytterligare beredning och avvaktan på de rapporter som kommer att avlämnas.

Jag är alldeles övertygad om att regeringen i detta sammanhang också kommer att ta hänsyn till de anställdas organisationer, så Lennart Pettersson behöver inte hysa någon oro i det avseendet. Jag kan också erinra om att centerns och folkpartiets representanter i utredningen ställde sig bakom den s. k. förhandlingslinjen, som syftade till att överbygga motsättningarna mot

ytterkanterna. Det förslaget skall givetvis också beaktas och tas med i avvägningen när riksdagen skall ta slutgiltig ställning. Jag finner alltså att tiden inte nu är inne för riksdagen att begära ett förslag omedelbart, utan vi får avvakta regeringens beredning av ärendet.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Multinationella
företag*

Anf. 41 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Man får vara tacksam för att det ändå finns vissa skillnader mellan Johan Olssons och Bo Siegbahns argumentering i den här frågan. Johan Olsson erkänner ju förekomsten av problem på det här området, medan Bo Siegbahn enbart viftar undan hela problematiken.

Nu säger Johan Olsson att man behöver fundera ytterligare på de här frågorna. Samtidigt kan vi bara konstatera att den utredning som hade direkt uppdrag att göra jobbet höll på i fem år och gjorde ett utomordentligt grundläggande arbete. Jag är därför ganska förvånad över att regeringen, trots att det har gått över två år sedan utredningens betänkande lades fram, inte har ansett sig kunna lägga fram förslag i den här frågan.

Samtidigt har vi, speciellt under de senaste åren, fått bevis för att en sådan här lagreglering, som innebär att man ger ökade möjligheter för de anställda och samhället att ta upp diskussioner med de utlandsägda företagen, verkligen har stor betydelse. Vi har fått ett par uppmärksammade fall där OECD:s frivilliga regler inte har fungerat. Därför måste vi gå vidare med kompletterande nationell lagstiftning. Jag tycker inte att man skall vänta längre, därför att det kan komma nya fall, och då står regeringen lika handfallen som den gjorde i fallet Goodyear och i fallet Viggo nere i Helsingborg. Så får det helt enkelt inte fortsätta, utan vi måste kräva att snabbt få ett förslag från regeringen i det här avseendet.

Anf. 42 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Bo Siegbahn upprepar Svenska arbetsgivareföreningens argument mot en lagstiftning, och något annat var inte heller att vänta. Där är man helt emot att det skulle åvägbringas någon form av kontroll från samhällets sida när det gäller de multinationella företagen. Det framgår tydligt av hur man behandlat den här frågan i remissen av utredningen.

Men är det inte ändå så att det här finns bekymmer för samhället. Exempelvis är inte insynen i de multinationella företagen alls att jämföra med insynen i svenska företag – och det gäller såväl facket som samhället. Det är dit lagstiftningen skulle syfta – att förbättra möjligheterna i detta avseende.

Likaså kan ett multinationellt företag, om det utsätts för en viss press – fackligt eller på annat sätt – hota med att flytta till ett annat land eller upphöra med sin investeringsverksamhet.

Det finns ytterligare skäl, och det finns ytterligare exempel på skillnader mellan multinationella och andra företag. Lagstiftning skulle således rimligen syfta till att ge samhället möjlighet att få koll på vad som inträffar i de multinationella företagen.

Anf. 43 BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Sven Henricsson använder sig av ett gammalt vanligt knep när han säger att Bo Siegbahn talar med Arbetsgivareföreningens röst, och därmed måste argumenten som framförs vara dömda.

Ingen brukar någonsin från borgerligt håll säga att Sven Henricsson talar med LO:s röst och anför LO:s synpunkter – alltså behöver vi inte fästa oss vid det. Det vore trevligt om Sven Henricsson använde sakligare argument. Jag talar nog med den röst som jag hade i utredningen, där jag satt med och där jag framförde synpunkter liknande dem som jag framfört här.

Jag begärde egentligen ordet för att replikera till Lennart Pettersson att han kanske inte lyssnade så noga till mina funderingar. Jag sade alldeles klart att det fanns en del konkreta problem som vi fick tackla, precis som Johan Olsson anförde. Men jag sade något annat, som var det centrala, nämligen att det vore att skjuta mygg med kanon att genomföra någon lagstiftning av den typ som socialdemokraterna i utredningen föreslog, när det gäller begränsade svårigheter. Vi måste se till de stora linjerna. Där har den socialdemokratiska lösningen en mycket skadlig effekt. Låt oss fortsätta att inom OECD:s ram lösa de problem som har diskuterats här. De är små jämfört med de skadeverkningar vi skulle få om det socialdemokratiska förslaget skulle genomföras.

Anf. 44 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Bo Siegbahn vill tydligen inte medge att han är representant för Svenska arbetsgivareföreningen, och det är ju sakligt riktigt – han är inte här som representant för SAF. Men jag kan inte undgå att lägga märke till hur identisk hans syn är med Svenska arbetsgivareföreningens syn. Man säger t. ex. när man kommenterar möjligheterna att åstadkomma avtal från facketts sida beträffande de koder som OECD har fastlagt: "Sådana fackliga krav avvisades när koderna utformades. SAF:s delägare skall intc tillmötesgå fackliga krav av denna karaktär."

Man vill alltså inte ens medge värdet av att få till stånd en vanlig förhandling, där man diskuterar om de koder skall gälla som är fastlagda av OECD. Det tycker jag är att verkligen gå för långt när det gäller förhållanden som vi är vana vid i vårt land.

Jag skulle också vilja framföra en kommentar när det gäller möjligheterna att skapa arbete genom export av kapital – man skulle då få leverera svenska reservdelar m. m. Det finns en annan viktig aspekt här, nämligen att många jobb exporteras till utlandet. Ja, det finns bekräftat att flera verkstadsjobb på senare år har skapats av svenska företag i utlandet än av svenska företag här hemma i Sverige. Det har säkert bidragit till en del av våra sysselsättningsproblem.

Anf. 45 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Bo Siegbahn för här fram några obevisade påståenden, framför allt påståendet att det socialdemokratiska förslaget i utredningen skulle innebära en mycket skadlig effekt när det gäller de utländska

företagens fortsatta verksamhet i Sverige. Jag har i mina tidigare anföranden försökt visa att vad som begärs här från socialdemokratisk sida endast är att utländska företag skall likställas med svenska företag. Det är de reella sakerna det gäller.

Det är inte så att det är något mycket ovanligt som förts fram av de socialdemokratiska utredningsmännen. Det finns i många delar av västvärlden. Jag kan exempelvis nämna ett sådant land som Canada, som har mycket långtgående regleringar av den utländska företagssektorn i landet, mycket längre gående än vad socialdemokraterna någonsin har tänkt föreslå i Sverige. Vad vi vill ha är dock ett minimum som ger en reell insyn i de multinationella företagen och en reell förhandlingsrätt för samhället och de anställda. Detta är helt i enlighet med vår strävan i det här landet att uppnå de mål som har ställts upp i relationerna mellan parterna när det gäller medbestämmande och förhandlingsrätt, så jag kan inte se att några skadliga effekter skulle kunna bli följden av det förslaget.

Dessutom säger Bo Siegbahn att vi inte skall göra någonting, därför att svenska dotterbolag utomlands då skulle kunna råka ut för motsvarande krav från de andra länderna. Ja, då kommer vi in på den stora och grundläggande frågan om relationer mellan enskilda nationer och multinationella företag. Jag har den principiella uppfattningen att man för att kunna komma till rätta med en del framträdande problem i vår värld måste ha en utökad kontroll rent allmänt över de multinationella företagen. Här måste nationerna skapa sig ett ökat inflytande över dessa företag för att uppnå angelägna sociala och samhällseliga mål. Jag tycker det är en helt felaktig argumentering som Bo Siegbahn gör sig till tolk för när han anger som en grundläggande utgångspunkt att vi inte skall göra någonting för att skapa en social kontroll över de multinationella företagen. Jag tror tvärtom att nationerna måste gå in för att hårdare kontrollera de multinationella företagen och skaffa sig insyn i deras verksamhet.

Anf. 46 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Det kan ju räcka med det här i diskussionen.

Men när Lennart Pettersson säger att utredningen har arbetat i fem år, bör det väl rimligen finnas tillräckligt med material för att lägga till grund för en lagstiftning?

Vi vet att utvecklingen har gått snabbt och att mycket av vad den utredning som startade 1973 kommit fram till inte passar längre. Lennart Pettersson säger själv här att OECD:s riktlinjer inte har fungerat riktigt bra – det är ju ett bevis på frågans svårighetsgrad. OECD har tillsatt en arbetsgrupp som skall följa utvecklingen och lägga fram nya förslag i enlighet med den erfarenhet man har vunnit av de regler som man har rekommenderat. Bara det ger anledning till att regeringen inte får skynda alltför fort, utan att den först måste ha ett fast underlag för sitt förslag till lagstiftning.

Den andra frågan, som här har tagits upp av Sven Henricsson och andra, gäller att vi har många svenska företag som arbetar i utlandet. Det visar också på komplexiteten i den här frågan, där man i hög grad måste ta hänsyn till

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Multinationella
företag*

internationella bestämmelser och själv stifta lagar som man förväntar sig skall respekteras även i andra länder. Detta är ytterligare en sak som komplicerar det hela.

Jag tycker att utskottets skrivning ändå är ganska bra även ur motionärernas och de socialdemokratiska reservanternas synpunkt, när det sägs att man förutsätter att regeringen efter fullbordat beredningsarbete kommer att lägga fram förslag i frågan. Det ligger väl en viss påtryckning i detta, och jag tycker att man skulle kunna nöja sig med det.

Anf. 47 BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det är märkligt vad Lennart Pettersson tycks ha svårt att förstå vad jag säger. Nu återkommer han för andra gången till påståendet att jag har sagt att man inte skall göra någonting. Jag har inte sagt det – skall jag behöva upprepa det igen? Jag har däremot sagt att det finns en del frågor på den svenska marknaden som man måste undersöka men att det vore olyckligt om man för den skull kom med en lagstiftning med den socialdemokratiska utformningen och vidden.

När Lennart Pettersson återigen upprepar att den lagstiftningen inte diskriminerar utländska företag, har han antingen inte läst den del av utredningen som handlar om socialdemokraternas förslag eller också har han inte förstått den. Där införs en hel del kontroll både när det gäller att upprätta företag i Sverige för utländska företag och när det gäller hur dessa skall drivas. Det är icke icke-diskriminerande, utan det är en diskriminering mot utländska företag. Läs den utredningen bättre, Lennart Pettersson, så kommer ni att inse det!

Anf. 48 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Bo Siegbahn och jag diskuterar uppenbarligen två olika saker. Det har att göra med hur man skall uppfatta termen diskriminering.

Jag ser inte frågan enbart från formalistiska och formella synpunkter, som Bo Siegbahn hela tiden talar om. Det är ett faktum att man måste ha speciella regler som avser just de utlandsägda företagen. Det måste man ha för att få en reell likställighet. Om den saken nu blir utklarad kanske Bo Siegbahn ändå förstår vad jag menar. Till Johan Olsson vill jag bara säga att allt som har ägt rum här i Sverige under senare år, dvs. under den tid som denna utredning arbetade och efter det att den avlämnade sitt betänkande, tyder på att vi behöver en nationell lagstiftning som komplement till OECD:s frivilligregler. Man kan inte ta olika händelser under senare år som intäkt för påståendet att utredningens slutsatser är felaktiga. De har snarare styrkt framför allt underlaget för det förslag som de socialdemokratiska ledamöterna i utredningen lade fram.

Får jag till slut konstatera att det inlägg som Bo Siegbahn gjorde här som representant för moderata samlingspartiet ändå klart har visat att det behövs ganska bestämda krav från riksdagens sida för att regeringen snabbt skall lägga fram ett förslag. Om Bo Siegbahn är representativ för delar av

regeringen i den här frågan, så lär det aldrig – så länge den här regeringen sitter – komma något förslag på riksdagens bord om de utlandsägda företagen i Sverige.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

Anf. 49 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Johan Olsson inte gärna tar upp det stående temat om decentralisering i det här sammanhanget. Det vore naturligt att man mera talade om decentralisering, för det är det saken gäller. Här sker en enorm koncentration, såsom jag försökte belysa i mitt första inlägg, en koncentration som t. o. m. i många fall sätter åt sidan nationella intressen, därför att dessa transnationella företag är så starka.

Det måste vara intressant för oss som politiker att bygga emot, så att vi inte får ett samhälle där några få i kraft av sina kapitalresurser styr och ställer över demokratiskt valda organ. Är inte det riktigt, Johan Olsson? Det är ju dit vi måste sträva. Därför menar vi att ett lagförslag som syftar till att i vårt land hejda en ur demokratisk synpunkt olämplig utveckling är på sin plats. Det förvånar att man från mittenpartiernas sida inte mera har forcerat detta ärende. Att sedan moderaterna håller igen har jag tidigare gett en förklaring till.

Anf. 50 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Sven Henricsson är kanske inte så väl informerad om vad centern har arbetat med när det gäller dessa frågor. Om man lägger fram ett förslag i det här ärendet, så kommer man säkerligen att ta hänsyn till bevarandet av en decentraliserad näringslivsstruktur. Det allra viktigaste är ju att småföretagen har en sådan lönsamhet och en sådan konkurrenskraft att de kan hålla stånd mot de här stora företagen. Det är en uppgift som är väldigt viktig, och den vill vi arbeta för.

Anf. 51 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är ju det saken gäller, Johan Olsson. Om vi tillåter den här utvecklingen att fortsätta i den riktning som vi har internationella erfarenheter av, så drabbar ju det de små företagen. Det är de som blir uppättna och först får svårigheter. Detta gäller naturligtvis också dem som arbetar i dessa företag. Än en gång vill jag därför uttrycka min förvåning över att centerpartiet, som alltid säger sig slåss för de små företagen, inte bättre har uppmärksammat det hot mot de små företagen som just de internationella jättarna utgör.

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 159 för reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Multinationella
företag*

*Vissa frågor angående den statliga lönegarantin vid konkurs***12 § Vissa frågor angående den statliga lönegarantin vid konkurs**

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:3 om vissa frågor angående den statliga lönegarantin vid konkurs.

Anf. 52 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om betalning av ideella skadestånd enligt medbestämmandelagen och om de skall omfattas av lagen om statlig lönegaranti är det som vår motion handlar om.

Vi anser det rimligt att ideella skadestånd till fackliga organisationer skall innefattas i lönegarantilagen. Utskottet svarar på det kravet genom att säga att det är en grov överdrift som framförs i vår motion och att vi inte presterat något belägg för det svepande påståendet.

Jag skulle vilja säga: Det är framför allt två saker man bör ta fasta på när det gäller frågan, om ideella skadestånd bör omfattas av lönegarantilagen eller inte.

Det ena är: Är det eller är det inte någon konkursbenägenhet bland de företag som av arbetsdomstolen ådöms att erlægga ideella skadestånd till fackliga organisationer på grund av brott mot olika lagar eller avtal? Det är den första frågan att se på.

Det finns sedan halvtannat år tillbaka en utredning gjord på LO-Förbundens Rättsskydd AB. Den visar att endast 10 % av de ideella skadestånd till fackliga organisationer som arbetsdomstolen ådömer företag blir inbetalda. I hela 90 % av dessa fall, som LO-Förbundens Rättsskydd AB granskat och där företagen dömts enligt lagen om anställningsskydd, sker ingen inbetalning. Det beror på konkursbenägenheten hos dessa företag. Jag jobbar inom ett fack inom byggnadsindustrin, elektrikerfacket, och där har vi också stora erfarenheter av de här företagens konkursbenägenhet.

Det förvånar mig att en ledamot av arbetsmarknadsutskottet, Lars Ulander, som också är ordförande i Byggettan, kan vara med och skriva under på ett sådant uttalande som utskottet gör. Jag vill påstå att konkursbenägenheten bland de företag som är aktuella för Byggnads t. o. m. är större än bland elföretagen.

Det finns alltså klara belägg för hur förhållandena är – både den utredning som gjorts av LO-Förbundens Rättsskydd AB och de erfarenheter som vi har inom olika arbetsområden. Man kan klart konstatera att det finns en konkursbenägenhet.

Det står längre ner på samma sida i utskottsbetänkandet att den nya konkurslagstiftningen möjligen skall råda bot på förhållandena. Vi har emellertid inte den uppfattningen inom vpk att den nya konkurslagstiftningen är något speciellt bra instrument ens för att råda bot på dessa problem. Av den debatt om detta som vi hade för några månader sedan och av lagförslaget från regeringen framgick att företagen får göra konkurs så många gånger, innan de beläggs med s. k. näringsförbud, att de ideella skadestånd som de fackliga organisationerna tilldöms hinner gå upp i rök flera gånger om.

Nästa fråga att ställa sig – och det är så att säga grunden till det hela – är om

ideella skadestånd, utdömda av arbetsdomstolen, är någonting som bör prioriteras framför andra gäldenärens krav. Ja, vi har den uppfattningen i vpk. Det är bara synd att inte också socialdemokraterna har gett uttryck för samma uppfattning genom att t. ex. avge ett särskilt yttrande till betänkan- det. Vpk har den uppfattningen att de ideella skadestånden bör prioriteras. Orsaken till ideella skadestånd är ju brott mot kollektivavtal eller lagstiftning på arbetslivets område. När en fackförening tvingas lägga ned mycken möda och stort besvär, för att apostrofera att vi snart är framme i jultid, innebär det stora kostnader för medlemmarna i de fackliga organisationerna. Då menar vi att det är rimligt att de ideella skadestånden till facket får en prioritering likvärdig de arbetandes lönefordringar i en konkursbevakning. Vi har velat lösa problemet på det viset att frågan om de ideella skadestånden inryms i lagen om statlig lönegaranti. Följdeffekten blir helt naturligt att uttaget till lönegarantifonden sannolikt måste ökas. Men det är en fråga som regeringen brukar ta upp, när det visar sig att medlen i lönegarantifonden ligger på en alltför låg nivå.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till vår motion nr 1489.

Anf. 53 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I detta betänkande behandlas två motioner med anknytning till den statliga lönegarantin vid konkurs. Lönegarantins uppgift är ju att tillförsäkra anställda rätt att få ut sina löner, inkl. uppsägningslöner, i samband med konkurser. Garantin för uppsägningslön avser inte längre tid än sex månader.

I motionen 1463 sägs att en konkursförvaltare inte har möjlighet att ensidigt förmå anställda i konkursdrabbade företag att under en uppsägningstid ta erbjudna anställningar på annan ort. Det är visserligen riktigt att lönegarantilagen inte innehåller någon bestämmelse om skyldighet för anställda, som är berättigade till medel enligt lönegarantilagen, att ta annat lämpligt arbete. Utskottet påpekar att denna fråga regleras i lagen om anställningsskydd. En konkursförvaltare har alltså möjlighet att kräva att en anställd, som inte kan beredas arbete men som omfattas av lönegarantin, tar annat arbete som bedöms som godtagbart. Om den anställde vägrar att göra det kan uppsägningslönen reduceras med belopp som skulle ha utgått i lön. Därmed minskas ju den formen av lönegaranti. Utskottet har också sagt att tillämpningen av lönegarantilagen inte är problemfri, därför att vid konkurser kompliceras situationen ofta av att konkursförvaltaren har intresse av att hålla kvar arbetskraften i företaget för att eventuellt kunna överlåta företaget i dess helhet. Vi är alltså från utskottets sida inte beredda att följa upp den här motionen.

Vpk begär i sin motion nr 1489, låt vara i svepande ordalag, att åtgärder skall vidtas för att effektivisera indrivning av skadestånd som i arbetsrättsliga sammanhang ådömts arbetsgivare. Motiven för motionskravet sägs vara att arbetsgivare i stor omfattning undandrar sig sina förpliktelser. Motionärerna är inte särskilt precisa när det gäller att utforma konkreta förslag utan

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

Vissa frågor angående den statliga lönegarantin vid konkurs

*Vissa frågor angående
den statliga
lönegarantin vid
konkurs*

överlåter den uppgiften till regeringen. Jag noterar med intresse vpk:s förtroende för vår regering åtminstone i den här delen.

Ett konkret uppslag kan man emellertid hitta i motionen, och det går ut på att staten skall garantera att arbetsgivare betalar ideella skadestånd till fackliga organisationer. Utskottet har inte velat gå med på vpk:s förslag. Enligt utskottets mening överdriver motionärerna problemet, när de påstår att arbetsgivare endast i ett fåtal fall betalar av arbetsdomstolen utdömda skadestånd. Det finns naturligtvis exempel på företag som undandrar sig betalningsskyldighet, men i sådana fall drabbas inte enbart fackliga organisationer, utan även en rad andra fordringsägare blir lidande. Det kan vara leverantörer, hyresvärdar, stat och kommun.

Det finns knappast skäl att sätta de fackliga organisationernas anspråk i särklass när det gäller att driva in fordringar.

I stället får man, som utskottet säger i betänkandet, på annat sätt försöka stoppa oseriösa företagare. Ett sätt som riksdagen nyligen fattade beslut om – beslutet trädde i kraft den 1 juli i år – är möjligheten att i samband med konkurs utfärda näringsförbud på upp till fem år för företagare som systematiskt underlåter att fullgöra sina förpliktelser. Den bestämmelsen har alltså inte gällt så många månader. Jag tycker att det är för tidigt att uttala något slags förkastelsedom över den ännu.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 3.

Anf. 54 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag skulle bara vilja lugna Elver Jonsson med att det förtroende jag hyser för regeringen begränsar sig till att jag tror den om att – om riksdagen fattar beslut i enlighet med det förslag vi har framlagt – kunna skriva ihop ett förslag till lagtext och återkomma till riksdagen med det. Mycket längre än så sträcker sig inte mitt förtroende för regeringen.

Elver Jonsson sade att vi använder svepande formuleringar och anklagade oss för att vi hävdar att det finns en mycket hög konkursbenägenhet hos företagen. Jag måste då ställa frågan till Elver Jonsson: Är detta bara svepande formuleringar från Elver Jonsson? Eller har Elver Jonsson någon annan utredning än den som gjorts på LO-Förbundens Rättsskydd att hänvisa till? Ta i så fall fram den! I annat fall är det Elver Jonsson och arbetsmarknadsutskottet som använder svepande formuleringar.

När det gäller frågan, om det är för tidigt att förkasta den ändrade konkurslagstiftningen, vill jag säga att vi redan när ärendet behandlades i riksdagen var på det klara med att man inte heller på den punkten kunde hysa förtroende för regeringen.

Anf. 55 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag noterar det förtroende – låt vara att det nu var modifierat – som Tommy Franzén fortfarande hyser för regeringen.

Vpk säger att man med sina förslag vill öka respekten för den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det syftet är naturligtvis vällovligt. Men man

kan fråga sig om man verkligen når den effekten genom att staten blir garant för slarviga företagens förpliktelser. Den frågan har motionärerna inte besvarat.

Jag upprepar mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 56 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! För att göra Elver Jonsson till viljes skall jag svara på frågan, även om svaret framgick redan av mitt inledningsanförande.

Jag trodde att arbetsmarknadsutskottets ordförande var på det klara med hur lönegarantifonden och lönegarantilagen är utformade. Genom att man lägger detta på lönegarantifonden är det arbetsgivarna här i landet som får betala det. Arbetsgivaren betalar nämligen 0,2 % på lönesumman till lönegarantifonden. Det är då näringslivet i dess helhet här i landet som får betala det här, och det tycker vi är riktigt.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 16 för motion 1979/80:1489 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

13 § Återbetalning av lokaliseringsstöd

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:8 om återbetalning av lokaliseringsstöd (förs. 1980/81:6).

Anf. 57 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Riksdagens revisorer har i förslag till riksdagen påpekat vissa frågor i anslutning till bl. a. återkrav av beviljat lokaliseringsbidrag och uppsägning av avskrivningslån och därvid hemställt om att riksdagen skall ge regeringen till känna vad revisorerna då anfört.

Av arbetsmarknadsutskottets betänkande framgår, att utskottet är enigt i sitt ställningstagande. Det kan därför synas obefogat att här i kammaren ta tid i anspråk för synpunkter i ärendet.

Den socialdemokratiska gruppen i utskottet vill emellertid med detta inlägg markera vår inställning och vårt intresse för de här frågorna. Vi har ingående tagit del av och diskuterat revisorernas förslag och uppskattar verkligen revisorernas arbete och förstår till fullo deras ambition att få till stånd regler som mer i detalj reglerar skyldigheten för det bidrags- och lånemottagande företaget att återbetala bidrag och lån i vissa situationer.

Som framgår av utskottets skrivning i dess betänkande 1980/81:8 har emellertid regler redan skapats för hur återbetalning skall ske. Detta är regler från 1970 och 1979 års förordningar om regionalpolitiskt stöd. Givetvis är dessa regler ganska grovmaskiga och talar inte om i varje detalj och i varje

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Återbetalning av
lokaliseringsstöd*

enskilt ärende hur man skall förfara. Vi tror att det skulle vara svårt att skapa sådana regler som i varje enskilt fall i detalj kan beskriva hur man från beslutsfattarens sida skall förfara i vissa givna situationer. Erfarenheten har väl visat att till synes två likartade fall vid en granskning skiljer sig ganska påtagligt. Därför menar vi att det är väldigt svårt om inte omöjligt att skapa så finmaskiga regler, att man kan inordna de olika regionalpolitiska och lokaliseringpolitiska fallen för en bedömning utifrån ett regelsystem som täcker alla särdrag i ett företags skeende från stödets början till en förändring av stödtagarnas verksamhet.

I en socialdemokratisk motion 1979/80:1120 med Olof Palme som första namn har partiet tagit upp frågan om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Jag vill gärna citera vad vi då redovisade i den motionen. ”Näringslivet har under de senaste åren i allt högre grad tagit i anspråk lån och bidrag från staten. Det är självfallet angeläget att dessa medel kommer till användning på bästa sätt och inte missbrukas. För att kontrollera detta bör staten kunna uppställa som villkor för lån eller bidrag att den får all erforderlig insyn i det understödda företagets verksamhet, om statens insatser är av den storleksordning att en sådan kontroll är motiverad. I vissa fall bör staten utse styrelseledamot och/eller revisor för företaget. Det bör övervägas om inte aktiebolagslagstiftningen bör ändras för att sådan styrelseledamot eller revisor skall kunna tillsättas utan att bolagsstämma behöver hållas.” Detta visar vårt intresse för de här frågorna men också viljan att komma till rätta med problemen. Här kommer kammaren senare att kunna få ta positiv ställning till motionen i fråga.

Som jag tidigare sagt tror vi inte att man kan lösa de här delproblemen på det sätt som revisorerna föreslår. Här krävs i många fall individuella bedömningar för att ett ur samhällets synpunkt riktigt beslut skall kunna fattas.

Herr talman! Detta var några bakomliggande synpunkter som den socialdemokratiska gruppen vill framhålla. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Jämställdhetsfrågor

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:9 om jämställdhetsfrågor (skr. 1979/80:168).

Anf. 58 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Många av oss här i riksdagen gick under våren och väntade på regeringens proposition med anledning av jämställdhetskommitténs förslag till nationell handlingsplan. Någon proposition kom aldrig. I stället kom i juni månad en skrivelse med riktlinjer för regeringens jämställdhetsarbete. Det är ett aktstycke som inte förpliktar till något. Det innehåller inte ett enda

konkret förslag och ger inte riksdagens ledamöter någon möjlighet att motionera i jämställdhetsfrågorna.

Regeringsskrivelsen bygger på jämställdhetskommitténs betänkande Steg på väg och redovisar riktlinjerna och organisationsformerna för regeringens fortsatta jämställdhetsarbete.

Herr talman! Det känns inte särskilt meningsfullt att utifrån en regeringskrivelse som inte innehåller ett enda konkret förslag diskutera ett så viktigt politiskt område som jämställdheten mellan kvinnor och män är. Jag tror att också Karin Andersson med sitt intresse för jämställdhetsfrågorna beklagar att det inte finns utrymme för en proposition. Men mest av allt känner jag en stor besvikelse över den politik som förs i dag och en djup oro inför framtiden.

Jag skall ändå en stund uppehålla mig vid skrivelsen. Alla de konkreta förslag som det rådde enighet om mellan partiföreträdarna i jämställdhetskommittén är nu borta. Föredragande statsrådet motiverar detta med att det statsfinansiella läget är dåligt och att jämställdhetsarbetet rör sig om åtgärder inom regeringens eget kompetensområde. Riktlinjerna för jämställdhetsarbetet blir i skrivelsen till tomma ord när regeringen samtidigt lägger fram förslag om en finans-, närings- och socialpolitik som går stick i stäv mot dessa mål.

I regeringens skrivelse fastslås bl. a.: "Jämställdhet mellan kvinnor och män är en av dagens viktigaste samhällsfrågor." Detta borde i så fall avspeglas i jämställdhetsarbetets organisation och resurstilldelning. Den föreslagna organisationen av det statliga jämställdhetsarbetet är emellertid splittrad och ger föga möjlighet till helhetssyn och samordning av de knappa resurser som står till förfogande. Det intima samarbetet med arbetsmarknadens parter är t. ex. helt borta.

Enligt skrivelsen kommer jämställdhetsministern att förstärka sitt kansli inom arbetsmarknadsdepartementet och inrätta en interdepartemental beredningsgrupp. Den parlamentariska jämställdhetskommittén förslås bli kvar med något ändrade direktiv. Vidare har en ny myndighet – jämställdhetsombudsmannen, dennes kansli och jämställdhetsnämnden – tillskapats.

Den förutvarande socialdemokratiska jämställdhetsdelegationen, som avskaffades 1976, kunde med sin centrala placering i statsrådsberedningen på ett helt annat sätt fördjupa och utveckla den helhetssyn som måste vara vägledande för varje regerings jämställdhetspolitik. Det borde därför vara angeläget att snarast möjligt återge jämställdhetsarbetet mellan kvinnor och män den tyngd och möjlighet till påverkan av allt regeringsarbete som det hade tidigare.

Iskrivelsen säger statsrådet: "Den viktigaste förutsättningen för jämställdhet är --- ekonomisk självständighet byggd på egen förvärvsinsats. --- Att trygga rätten till arbete för både kvinnor och män är en viktig målsättning. Men det gäller också att undanröja i nuläget specifika förvärvshinder för kvinnor, det gäller att genom olika åtgärder underlätta för föräldrar att förena föräldraskap med förvärvsarbete och det gäller inte minst

att bryta traditionella könsrollsmönster såväl i arbetsliv som i hem och samhällsliv.”

Den viktigaste förutsättningen för jämställdhet är eget förvärvsarbete, säger Karin Andersson, som sitter i en regering som för första gången i modern tid frångår målet om den fulla sysselsättningen. Det är fråga om en regering som öppet angriper den gemensamma sektorn och ställer tusentals kvinnor utan arbete och som talar om att privatisera samhällsomsorgen och vården. Det är en politik som leder till att kvinnorna får överta viktiga samhällsuppgifter – oavlönat.

Det här har kvinnorna ute i landet också upptäckt. Kvinnodistriktet i mitt eget län skulle i år fira ett jubileum, men bestämde sig för att avstå från detta. Så här säger de enligt en tidningsartikel:

”Vi har inget att fira, utan istället drar vi igång en kampanj om kvinnor och arbete i vårt län. Vi kan inte fira när vi ser på den negativa utvecklingen då arbeten försvinner, människor flyttar och framtiden ter sig väldigt dystert.”

Den borgerliga regeringen övervältrar kostnaderna på kommunerna och begränsar därigenom den kommunala servicens utbyggnad. Barnomsorg, kollektivtrafik, utbildning m. m. drabbas. Förvärvshindren kvarstår, och hundratusentals i dag dolt arbetslösa kvinnor får aldrig chansen till ekonomiskt oberoende – till det som Karin Andersson ansåg vara den viktigaste förutsättningen för jämställdhet.

Det statsfinansiella läget tillät inte några konkreta förslag om jämställdhet. Men det borde heller inte vara tillåtet att föra en politik som leder till arbetslöshet, utslagning, missbruk och vantrivsel.

Många av de förslag som den parlamentariskt tillsatta jämställdhetskommittén har presenterat i förslaget till nationell handlingsplan, Steg på väg, behöver inte kosta pengar. I många fall handlar det om attitydförändringar. Det handlar om att styra utvecklingen, om den inte av sig själv leder till målet det jämställda samhället. Men inte ens där vill man från utskottsmajoritetens håll ingripa.

När vi, utifrån positiva erfarenheter, i en motion för tredje gången kräver att försök med könskvotering inom arbetsmarknadspolitikerna skall utvidgas, så hänvisas till att detta f. n. utreds. Det är åter ett exempel på en politik som stannar vid välvilja. Under tiden fortsätter den helt könsuppdelade rekryteringen till industrin.

Låt mig ta ett färskt exempel på detta. I september månad 1979 var omkring 11 000 flickor och lika många pojkar i åldern 16–19 år öppet arbetslösa. I september i år saknade 17 000 flickor jobb jämfört med 8 000 pojkar i de högre tonåren.

TCO, som granskade dessa siffror, förklarar den kraftiga omsvängningen med att regeringens ungdomsproposition är klart industriinriktad. Och detta gynnar indirekt pojkarnas möjligheter på arbetsmarknaden och missgynnar något handels- och kontorssidans typiska områden, där unga flickor traditionellt brukar börja arbeta.

Vad har regeringen gjort för att hjälpa de unga flickorna att också komma

ut på arbetsmarknaden och därmed gynna jämställdheten?

Tidigare har vi i den här kammaren många gånger berättat om olika försök och projekt inom arbetslivet vilka haft som mål att bryta den traditionella könsuppdelningen på arbetsmarknaden. Vi har då konstaterat att det går att ändra på förhållandena. Männen klarar kvinnornas jobb och kvinnorna männens!

Men det behövs speciella insatser för att åstadkomma en sådan utjämning. Varför då ständigt säga nej och bara komma med välvilliga skrivelser, när vi lägger fram förslag som kan leda till förändringar?

Vår andra reservation till utskottsbetänkandet gäller vidgade försök med arbetsmarknadsutbildning för äldre arbetssökande. Inte heller här är man beredd till handling, utan utskottsmajoriteten hänvisar bara återigen till tidigare behandling av samma motionskrav. Resultaten av försöken vi beskriver från Gävleborgs län var ju så positiva. Vad har hänt mera på det här området, sedan vi för första gången ställde samma krav? Har försöken under tiden utvidgats även till andra län?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 vid utskottsbetänkandet.

Anf. 59 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I dag lägger riksdagen jämställdhetsfrågorna till handlingarna. Regeringen har till riksdagen överlämnat en skrivelse om riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet. Den skrivelsen innehåller många viktiga frågor som rör jämställdheten mellan kvinnor och män. Men i slutet av skrivelsen kommer regeringens brasklapp:

”Det åtgärdsprogram som jag nu har beskrivit innehåller inte några konkreta förslag som bör föreläggas riksdagen i detta sammanhang. Förklaringen härtill är, som jag förut har nämnt, att mina förslag framför allt utgör riktlinjer för regeringens fortsatta jämställdhetsarbete samt att det rör sig om åtgärder inom regeringens kompetensområde.”

Ja, det är just det. Detta tillsammans med skrivelsens konstaterande att det nu inte finns utrymme för några kostnadskrävande förslag gör ju att man faktiskt lägger jämställdhetsarbetet till handlingarna på obestämd tid – som också utskottet föreslår i den första att-satsen i sin hemställan.

Så lät det inte i våras. I våras förutskickades en proposition med en handlingsplan för det fortsatta jämställdhetsarbetet – en proposition som förhoppningsvis hade kunnat innehålla åtminstone några konkreta förslag till åtgärder och som också hade gett oppositionspartierna möjligheter att framställa sina förslag i form av motioner. Jag vill verkligen instämma i det särskilda yttrande som socialdemokraterna har fogat till betänkandet och där man beklagar att just jämställdhetsfrågorna getts denna behandling från regeringens sida.

Att jämställdhetsfrågorna just nu sitter trångt i regeringen har vi förstått – för det är ju inte så att det är totalt reformstopp just nu, trots det statsfinansiella läget. I en interpellationsdebatt som jag hade med arbetsmarknadsministern i fredags fick jag bekräftat att reformer på arbetstidens

område – exempelvis sextimmarsdagen – ligger långt framme i tiden som något slags vision om ett mera jämställt samhälle någon gång i en underbar framtid. Däremot fick jag höra att det i regeringskansliet pågår granskning av möjligheterna att ge skattelättnader för övertidsarbete – vilket ju också faktiskt kostar pengar. Samtidigt höll arbetsmarknadsministern med mig om att ett stort övertidsuttag är till hinder för jämställdheten.

Jag fick alltså i denna debatt bekräftat att det konkreta arbete som pågår i regeringen är arbete som kommer att motarbeta jämställdheten – sedan må man komma med hur många skrivelser som helst. När kaptenen heter Bohman skall man nog inte ta det för allvarligt. Vi kommer förstås att fortsätta att via frågor och interpellationer undersöka detta som kallas ”regeringens eget kompetensområde” i skrivelsen och där man menar att ett arbete för jämställdheten pågår så att säga under hand. Vi kommer att undersöka vad det konkret innebär i form av initiativ osv. från regeringens sida – initiativ som ligger i linje med jämställdhetskommitténs utredning Steg på väg och den skrivelse vi behandlar i dag.

Det finns mycket positivt att ta fasta på i Steg på väg, om man vill förbättra jämställdheten mellan kvinnor och män, även om både utredningen och skrivelsen håller sig inom det kapitalistiska samhällets ramar och vägrar att se det här samhällets begränsningar när det gäller att åstadkomma en verklig frigörelse för kvinnorna. Det här samhällets oförmåga att ge alla ett arbete kan väl tjäna som exempel på att det faktiskt inte räcker med reformer utan socialism. Det räcker inte, men det är ändå steg på väg – precis som utredningen kallat sitt betänkande. Vi står bakom utredningen också från vpk:s sida, och vi är besvikna över att den inte föranlett några konkreta förslag.

Men en av meningarna med skrivelsen var, om jag förstått det rätt, att ge riksdagens ledamöter möjligheter att i debatten ge sin syn på frågorna, och jag vill därför ta tillfället i akt att kommentera några av de frågor skrivelsen tar upp.

Först och främst gäller det sextimmarsdagen och utbyggnaden av barnomsorgen, som båda nämns i skrivelsen. Från vpk:s sida menar vi att en sextimmarsdag för alla och en utbyggd barnomsorg som ger alla barn rätt till plats i förskolan är förutsättningar för kvinnors och mäns lika möjligheter i arbetslivet. Vi har därför aktualiserat båda dessa frågor i interpellationer till regeringen, och jag skall därför inte kommentera just dessa krav utförligare i den här debatten.

Under avsnitt 4 i skrivelsen behandlas frågan om insatser för att stimulera kvinnor och män till otraditionella utbildningar. Könskvotering nämns som ett medel. Kvoteringsfrågan nämns likaså i avsnitt 5 om arbetslivet. Jag vill understryka vad vi från vpk tidigare sagt i just dessa frågor. Det är viktigt att eventuella kvoteringar inte slår så, att de missgynnar kvinnorna. Det är kvinnornas möjligheter att bredda sin arbetsmarknad som är det viktiga att just nu understödja med eventuella kvoteringar. Det är enligt vår mening inte så intressant att kvotera in män på olika kvinnodominerade områden, i alla fall inte om det innebär att kvinnors möjligheter att över huvud taget få

ett jobb minskar. Att vi har den här inställningen beror på att kvinnorna i dag har den största arbetslösheten. Det är också kvinnorna som har en arbetsmarknad som är begränsad till ett 25-tal yrken, medan männen återfinns inom i stort sett alla yrkesområden. Rättvisa är i det här läget att se till att kvinnornas yrkesmarknad breddas, och från vpk:s sida har vi inget emot att detta i vissa fall kan ske genom kvotering. Av det skälet kan vi inte stödja reservation 1, där det inte görs någon skillnad i fråga om kvotering av kvinnor resp. män.

Under avsnitt 6 Familjepolitik och familjerätt tas föräldraförsäkringen upp. I skrivelsen står det:

”--- familjepolitiken måste utgå från att båda föräldrarna har samma rätt och skyldighet till såväl försörjaransvar som praktiskt ansvar för hem och barn.”

Litet längre fram under samma avsnitt står det:

”Målet för jämställdhet innebär att kvinnor och män skall kunna leva som ekonomiskt oberoende och självständiga individer.”

Från vpk:s sida delar vi denna uppfattning. Enligt min mening måste dessa skrivningar också innebära att vi en gång för alla mönstrar ut tankarna om vårdnadsbidrag ur debatten. Likaså måste de innebära att föräldraförsäkringen byggs ut så att inkomstbortfallet ersätts i första hand och föräldraförsäkringens längd kommer i andra hand. Så blev det tyvärr inte genom det senaste riksdagsbeslutet, men regeringen har tydligen tänkt om efter detta, och det hälsar vi med tillfredsställelse.

Från avsnitt 7 Boende- och samhällsplanering vill jag främst lyfta fram följande skrivning:

”Boendeplaneringen bör utgå från att både kvinnor och män är förvärvsarbetande vilket innebär att kommunikationer i form av en väl fungerande kollektivtrafik och bra barnomsorg med barnstugor i direkt anslutning till bostadsområdena måste finnas. Detta är också regeringens intentioner.”

Är det? Det är en fråga man skulle vilja ställa i dessa dagar, då regeringen uppmanar kommunerna att hålla igen på utgiftsökningarna. Men regeringen måste väl vara medveten om att det kostar pengar att bygga ut kollektivtrafiken och barnomsorgen, pengar som verkligen skulle vara väl använda och som vi från vpk:s sida tycker att man måste satsa, både för jämställdhetens skull och av andra skäl. När vi ute i kommunerna driver de här frågorna är vi oftast alltför ensamma. Men nu, när vi har hela regeringen bakom oss, kommer vi ju att kunna driva dem med verklig tyngd.

Under samma avsnitt i skrivelsen sägs också att förutsättningar för gemensamma beslut och möjligheter att utveckla gemenskapen i boendet också måste skapas för dem som hyr sin lägenhet. Det är krav som vpk har drivit länge. Vi ser fram emot konkreta förslag från regeringens sida i de frågorna.

När det gäller avsnitt 8 Hälsa och sociala problem instämmer vi i regeringens betoning av vikten av åtgärder för att förebygga människans hälsorisker. Vi har från vpk många gånger lagt fram förslag här i denna

Torsdagen den
4 december 1980

*Jämställdhets-
frågor*

riksdag för att just komma till rätta med några av de hälsoproblem som behandlas i regeringens skrivelse. Då har vi inte fått något stöd från vare sig borgerliga eller socialdemokratiska ledamöter, men nu utgår jag från att åtminstone de borgerliga riksdagsledamöterna i fortsättningen kommer att stödja våra förslag och i förlängningen sin egen regering. Däremot tycker vi inte att problemen med arbetsmiljön gör att det finns någon anledning att tona ned de frågor jämställdhetskommittén tar upp i Steg på väg och som rör kvinnornas hälsoproblem. De är just så viktiga som utredningen säger. Vi vill inte prioritera ned åtgärder för att exempelvis ge alla kvinnor möjlighet till smärtfri förlossning och för att bygga ut mammografier. Vi kommer förstås att fortsätta att driva också dessa frågor i riksdagen.

Herr talman! Det finns alltså en mängd bra förslag i både utredningen och skrivelsen. Felet är alltså att det hittills har stannat vid ord på ett papper. Konkretion saknas. Så länge principiella ställningstaganden inte följs av konkreta åtgärder, så länge kommer också orättvisor och brist på jämställdhet att bestå. Vpk kommer att fortsätta att driva de här frågorna i riksdagen. Jag vill också sluta med att betona det angelägna i att regeringen snarast återkommer med konkreta förslag som uppföljning av sin skrivelse.

Herr talman! Eftersom det som sagt inte fanns någon motionsrätt när det gäller denna skrivelse har jag inget yrkande.

Anf. 60 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jämställdhetsfrågor är rubriken på det betänkande från arbetsmarknadsutskottet som vi behandlar nu.

Till utgångspunkt har vi haft en skrivelse från regeringen om riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet och några motioner från allmänna motionstiden. Skrivelsen från regeringen har sin egentliga upprinnelse, kanske man kan säga, i FN:s kvinnokonferens i Mexico 1975. Där slogs fast att varje land borde göra en nationell handlingsplan för jämställdhet mellan kvinnor och män för sina resp. länder.

Att kvinnor och män lever under olika villkor i hela världen kan belysas på följande sätt: Ungefär 50 % av världens befolkning är kvinnor – i Sverige brukar vi tala om den 51-procentiga minoriteten. Det finns 33 % kvinnor i arbetskraften i världen, men kvinnor utför 66 % av det totala arbetet. De har 10 % av den inkomst som intjänas och bara 1 % av världens förmögenhet.

Sveriges handlingsplan, som presenterades vid kvinnokonferensen i Köpenhamn i somras, har fått namnet Steg på väg, ett träffande och bra namn, för det är ju det som det handlar om. Vi tar ett steg i taget, och handlingsplanen visar att åtskilligt återstår att göra också i vårt land. Ser vi tillbaka kan vi tycka att mycket har hänt. För 40–50 år sedan kunde inte männen piska mattor eller bära ut slaskhink då någon såg på, än mindre dra barnvagn. Då funderade man över om man vågade gå till en kvinnlig tandläkare och tyckte det var konstigt att kvinnor körde bil. Då slutade en kvinna jobbet när hon gifte sig. I dag har vi fått ungefär samma formella rättigheter och möjligheter för kvinnor och män. Allt fler kvinnor

*Jämställdhets-
frågor*

förvärvsarbetar, men vi har fortfarande en tudelad arbetsmarknad. Vi har de dubbelarbetande och lågavlönade kvinnorna, och begreppet jämställdhet är, sorgligt att säga, fortfarande kontroversiellt. När jämställdhetsperspektivet förs fram är det många som stänger sina öron, både kvinnor och män. Jämställdhet känns som ett hot, en okänd fara som man inte kan behärska. När de traditionella rollerna ändras känns det farligt. Och i en tid av ekonomiska svårigheter följer en opinionsmässig snålblåst, och vi hör ropet att vi måste tillbaka till det gamla invanda mönstret.

Därför är det, herr talman, viktigt att regeringen har redovisat sin syn på jämställdhetsarbetet. Förutom att vi slår fast att det är värdefullt att regeringen anger riktlinjerna för sitt arbete med jämställdhetsfrågorna, betonar utskottet också att det är viktigt att regeringen följer upp de ganska allmänt hållna riktlinjerna med konkreta förslag.

I skrivelsen sägs bl. a. att jämställdhet mellan kvinnor och män är en av dagens viktigaste samhällsfrågor. Det handlar ytterst om varje människas rätt till utveckling, utbildning och arbete efter sin läggning och sina förutsättningar. Det är också en fråga om rättvisa och demokrati.

Den viktigaste förutsättningen för jämställdhet, säger statsrådet Andersson, är ekonomisk självständighet, byggd på egen förvärvsinsats. Det gäller därför bl. a. att undanröja olika förvärvshinder för kvinnor, och vi måste också kämpa för männens rätt till ett rimligare liv, för männens rätt att slippa stress och hets och få mer tid till sina barn och sin familj. Och låt mig i det här sammanhanget citera vad som sägs i avsnittet Familjepolitik och familjerätt:

”Min uppfattning är att familjepolitiken måste utgå från att båda föräldrarna har samma rätt och skyldighet till såväl försörjansansvar som praktiskt ansvar för hem och barn.” Vidare anför:

”Barnfamiljerna måste så långt möjligt ges valmöjlighet att fördela sin tid mellan förvärvsarbete och vård av barn på det sätt som bäst passar familjen. Förutsättningen för detta är tillgång till arbete och tillgång till barnomsorg. Det innebär att utbyggnaden av samhällets barnomsorg kommer att fortsätta.”

Det här är viktigt att slå fast.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är inte något som det en gång för alla kan fattas beslut om. Jämställdhetsaspekterna måste med i snart sagt alla beslut om den framtida utvecklingen i vårt land, de måste med i besluten på regional och lokal nivå.

Arbetet måste ständigt drivas vidare, och nya uppslag och idéer om hur man skall nå målen är välkomna. Utskottet behandlar också motioner som väckts under den allmänna motionstiden i januari.

Socialdemokraterna yrkar i en partimotion 1979/80:994 på en utvidgning av verksamheten med könskvotering i regionalpolitiken till att omfatta även andra former för statligt stöd till företag, och man föreslår vidgade försök att stimulera äldre arbetsökande att bl. a. genomgå arbetsmarknadsutbildning. Utskottet har behandlat samma yrkande både 1978 och 1979.

När det gäller könskvotering inom arbetsmarknadspolitiken har utskottet

samma uppfattning nu som då. Vi är i stort sett positiva och menar att det finns skäl att pröva könskvotering, men eftersom frågan om arbetsgivares rekrytering kommer att behandlas i den kommande sysselsättningspolitiska propositionen så vill vi avvakta *det* och avstyrker motionsyrkandet.

När det gäller yrkandet om vidgade försök med att hjälpa medelålders kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden, håller vi med om att det är angeläget att det görs insatser för detta, men vi anser att det finns möjlighet att inom nuvarande verksamhet stimulera också äldre arbetsökande kvinnor att gå igenom AMU. Vi yrkar därför avslag på motionen.

I motion 1979/80:571 av Catarina Rönning begärs att Jönköpings län skall bli försökslän när det gäller åtgärder för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden. Utskottet anser att motionens olika krav i huvudsak redan är tillgodosedda och avstyrker den därför.

Bonnie Bernström och Marianne Wahlberg har i en motion begärt att regeringen utfärdar regler så att man får en bättre balans mellan kvinnor och män i offentliga utredningar. Vi delar motionärernas uppfattning att andelen kvinnor i det statliga kommittéväsendet är alltför låg, och att det är angeläget att man driver på den här utvecklingen. Eftersom det inom regeringskansliet pågår ett arbete med ett handlingsprogram för jämställdhet och kvinnornas andel inom kommittéväsendet kommer att tas upp i det sammanhanget, och eftersom vi också utgår ifrån att man då prövar det förslag motionärerna för fram, anser vi det inte nu nödvändigt med någon åtgärd från riksdagens sida. Hans Petersson i Röstånga för fram ett förslag om att minimiåldern för arbete på fartyg skall vara lika för flickor och pojkar, och Pär Granstedt m. fl. begär en översyn av de deltidsarbetandes villkor. Eftersom utredningar pågår avvisar vi motionerna.

Slutligen finns det också ett särskilt yttrande från socialdemokraterna, som Marianne Stålberg redan redovisat, och det gäller formen för redovisningen av riktlinjerna för jämställdhetsarbetet. Eftersom statsrådet Andersson finns här avstår jag från att bemöta det.

Men Marianne Stålberg sade också att hon hoppades att jämställdhetsarbetet skulle få samma centrala placering inom regeringskansliet som det hade tidigare. Jag förmodar att Marianne Stålberg då tänkte på hur det var under folkpartiregeringens tid, då det faktiskt arbetades väldigt intensivt för jämställdhet.

Sedan säger Marianne Stålberg att kvinnorna på arbetsmarknaden drabbats fruktansvärt hårt och har det fruktansvärt besvärligt. Ja, vi vet att det är kvinnorna som har den högsta arbetslösheten, men vi får ändå inte glömma att mestparten av de människor som har kommit ut på arbetsmarknaden under 1970-talet är kvinnor. Det är kvinnorna som har kommit ut på arbetsmarknaden och fått jobben. Och ett medel för kvinnor att få fler jobb är den lag om jämställdhet i arbetslivet som vi antagit här i riksdagen. Vi fick arbeta väldigt länge för att få socialdemokraterna med på en lag mot könsdiskriminering. Ni gav upp det motståndet. Har ni gett upp motståndet mot de aktiva åtgärder som vi nu har fattat beslut om i riksdagen?

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets

hemställan i alla delar och avslag på de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 61 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Eva Winther sade att vi måste ta ett steg i taget och tyckte att Ett steg på väg var ett bra namn på handlingsplanen. Det håller jag med om, men vi får passa oss, så att vi inte tar ett steg tillbaka i stället. Det är stora risker för det med den åtstramningspolitik som regeringen för.

Jag tycker också att det är bra att regeringen redovisar sin syn på saken, men jag vill nu se handling bakom orden.

När det gäller våra reservationer säger Eva Winther att utskottsmajoriteten i stort är positiv och håller med oss. Då undrar jag varför man inte skridit till handling långt tidigare, för det är – som jag sade i mitt inledningsanförande – tredje gången och tredje året som vi framför kravet på försök med könskvotering.

Samma sak gäller reservationen om vidgade försök med arbetsmarknadsutbildning för äldre arbetssökande. Där har det inte heller hänt någonting – man har inte prövat det i flera län.

Eva Winther undrade om det var folkpartiregeringen som jag tänkte på när jag sade att jämställdhetsarbetet enligt min mening bedrevs bättre tidigare. Men jag nämnde faktiskt att jag syftade på det jämställdhetsarbete som bedrevs under den socialdemokratiska regeringens tid, när jämställdhetsarbetet var direkt underställt statsministerns kansli.

Eva Winther sade också att det är under senare år som kvinnorna har kunnat komma ut på arbetsmarknaden. Det håller jag med om. Men nu är det tyvärr så att kvinnorna i dag får stanna hemma och inte kommer ut på arbetsmarknaden mera. Lagen ger inga nya arbetstillfällen – det har vi diskuterat tidigare i den här kammaren.

Anf. 62 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Marianne Ståhlberg är förvånad över att vi inte tillstyrker förslaget om könskvotering. Men det är ju så att vi här i riksdagen inte brukar fatta beslut när det pågår utredningar och förberedande propositionsarbete. Därför avvaktar vi med beslut i enlighet med den praxis som finns.

Sedan är jag övertygad om att de riktlinjer som vi behandlar här i dag kommer att följas av konkreta förslag så fort det bara är möjligt.

Man får inga arbeten – den nya lagen ger inga arbeten, säger Marianne Ståhlberg. Ja, lagen kan faktiskt hjälpa till att ge kvinnor arbete inom områden där de av tradition har varit motarbetade.

Anf. 63 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Nya arbeten får man om man har en regering som för en ordentlig näringspolitik och en ordentlig regionalpolitik samt en ekonomisk politik som gör det möjligt för folk att gå ut i arbete.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Jämställdhets-
frågor*

Anf. 64 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Ja, regeringens målsättning är full sysselsättning. Men vi vet också att vi har en situation där oljeprishöjningar och ekonomiska svårigheter i den omvärld, som vi är oerhört beroende av, också påverkar oss. Det bidrar till de bekymmer vi har nu, men målsättningen är helt klar från regeringens sida – att slå vakt om sysselsättningen och stötta de svaga grupperna.

Anf. 65 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Det finns de som tror att vi har uppnått jämställdhet mellan kvinnor och män i det här landet. Men så är det inte, det vet vi. Statistik från nästan alla samhällsområden visar entydigt att det fortfarande finns stora skillnader mellan kvinnors och mäns situation i samhället. Jag har emellertid inte tänkt att i dag tala om skillnaderna, utan jag har i stället tänkt göra ett axplock ur det positiva som har hänt under 1970-talet när det gäller jämställdhet. Och det är faktiskt en hel del, även om mycket återstår att göra.

Men först vill jag säga ett par ord till Marie-Ann Johansson och Marianne Ståhlberg – jag kanske också kommer tillbaka till dem senare under den tid jag talar.

Marie-Ann Johansson sade att riksdagen nu lägger jämställdheten till handlingarna. Jag vill bara svara att *regeringen* inte gör det – men sedan kan *riksdagen* göra vad den vill. Regeringen har lagt fram riktlinjer för sitt fortsatta handlande, och det känns tryggt när man driver frågorna.

Det står i den skrivelse jag har avgivit att det inte finns något utrymme för kostnadskrävande åtgärder, men det står också att alla åtgärder inte behöver kosta pengar. Marianne Ståhlberg var inne på detta också. Jag vill understryka att man kan ändra på förutsättningarna för jämställdhet även genom åtgärder som inte alltid kostar pengar.

Sedan tror jag att den viktigaste förutsättningen för att driva jämställdheten med framgång är att få en ekonomisk balans i samhället. Det är ju den politiken som regeringen för.

Jag läste i ett protokoll från en kammardebatt för en vecka sedan att Roland Sundgren hade sagt att *första* hälften av 1970-talet hade inneburit stora framgångar för jämställdheten mellan kvinnor och män. Och det är riktigt; han glömde bara bort att säga att *sista* hälften av 1970-talet har inneburit ännu större framgångar.

Jag tillhör inte de politiker som vill framhäva egna eller det egna partiets eller den "egna" regeringens insatser genom att förtiga andras. Därför tänker jag börja min genomgång med att skildra vad som hände vid 1970-talets början.

År 1971 genomfördes särbeskattning av makars inkomst. Det var en för jämställdheten grundläggande reform – även om den då inte kom att omfatta de makar som gjorde sin förvärvsinsats i eget företag, vilket var en betydande skönhetsfläck på reformen.

Det året fattade riksdagen principbeslutet om att kvinnor skall ha rätt till

smärtlindring vid förlossning. Det beslutet har tyvärr inte gett så stora resultat i verkligheten i landstingen där det skall omsättas i praktiken.

År 1972 tillsattes i statsrådsberedningen den delegation för jämställdhet mellan kvinnor och män som Marianne Stålborg tyckte var så bra placerad. Den var det första steget mot ett formaliserat jämställdhetsarbete i regeringen, och som sådant var det viktigt. Delegationens arbete inom och utanför regeringen fick också betydelsefulla effekter, särskilt när det gäller kvinnors arbetsmarknad, som var ett högt prioriterat område för det organet. Under den högkonjunktur som rådde då blev den försöksverksamhet som inleddes 1973 i Kristianstads län för att ge kvinnor arbete inom typiskt manliga områden lyckosam. De berörda företagen erbjöds ett utbildningsbidrag för att anställa kvinnor, något som senare kom att utvecklas till det jämställdhetsbidrag som sedan undan för undan har höjts.

Att året 1974 blev något av en milstolpe beror på att det var då papporna fick rätt att ta föräldraledigt. Ledigheten var då sex månader, med rätt för föräldrarna att dela på den.

År 1974 kom också – som försöksverksamhet – ett nytt jämställdhetsinstrument inom regionalpolitiken: ett villkor för statligt lokaliserings-, utbildnings- och introduktionsstöd skulle vara att minst 40 % av de nya arbetena gick till vardera könet.

År 1975 fick jämställdhetsfrågorna en elektrisk stöt. Det var det internationella kvinnoåret, och FN:s kvinnokonferens i Mexico satte sin prägel på mycket av opinionsbildning och debatt.

Men jag vill också nämna att den nya abortlagen trädde i kraft 1975 och att rätten till föräldrapenning vid barns födelse förlängdes till sju månader.

År 1976 beslöt riksdagen, i enlighet med en tidigare överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet, att under en femårsperiod bygga 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser. I samband med detta höjdes statsbidragen till daghemsbyggande.

En förordning och ett cirkulär om jämställdhet i statsförvaltningen utfärdades på grundval av regeringens riktlinjer för jämställdhet på detta område. Efter regeringsombildningen 1976 inrättades den parlamentariska jämställdhetskommittén som gav alla partier möjlighet att delta i jämställdhetsarbetet. Samtidigt flyttades jämställdhetsfrågorna från statsrådsberedningen till arbetsmarknadsdepartementet. Jag tror inte själv att det har inneburit något för möjligheterna att bedriva jämställdhetsarbete i regeringen. Det är helt andra saker som avgör det.

Nu slopades också äntligen den faktiska sambeskattningen av makar som gör sin arbetsinsats i det egna företaget.

1977 trädde barnomsorgslagen i kraft. Den innebär att kommunerna skall sörja för att barn till förvärvsarbetande och studerande föräldrar samt barn med särskilda behov erhåller plats i förskola. Sjukpenning för vård av sjukt barn omvandlades till föräldrapenning och utvidgades till att gälla även när den ordinarie vårdaren är sjuk.

SSA-råden i kommunerna inrättades, och dessa skall enligt direktiven bl. a. stimulera till ett otraditionellt yrkesval. AMS antog ett handlingspro-

gram för jämställdhet, liksom UHÄ. Ett arbete påbörjades också om jämställdhet inom forskning och forskarutbildning. Under det att jämställdhetskommittén i enlighet med sina direktiv arbetade på sitt förslag till lag mot könsdiskriminering kom de första jämställdhetsavtalen 1977 – mellan SAF och LO, mellan SAF och PTK samt mellan Kooperationen och LO. Brytförsöken utvidgades till flera statliga myndigheter, och jämställdhetskommittén startade ett försöksprojekt med vidareutbildning av kvinnliga verkstadsarbetare.

1978 kom SÖ:s jämställdhetsprogram för skolan. Vid det laget kunde man konstatera att jämställdhetsfrågorna trängt in i allt fler verksamheter och kommit att omfatta de flesta samhällsområden. Jämställdhetskommittén breddade registret inte minst när det gällde opinionsbildning och kunde också se ett intensivt lokalt arbete på många håll – på arbetsplatser, i skolor och hos myndigheter. Även när det gäller samhällsplanering gjorde kommittén nya insatser – bl. a. framställdes en utställning om jämställdhet och boende. Denna spreds både inom och utom landet och kom att bidra till en intensiv debatt om boendemiljö och jämställdhet. Det kommunala jämställdhetsarbetet aktiverades, och kommittéer tillkom på många håll. Vi har nu kommittéer i mer än 50 kommuner.

En riksomfattande kampanj om deltidsarbetet och dess konsekvenser genomfördes av arbetsmarknadsverket och jämställdhetskommittén.

1978 kom också den särskilda föräldrapenningen – på sammanlagt 90 hela dagar – som kan utnyttjas på ett flexibelt sätt till dess barnet fyllt 8 år. Föräldraledigheten får från 1978 räknas som tjänstetid vid tillsättning av statliga tjänster.

Av de åtgärder som vidtogs 1979 vill jag nämna den nya läroplanen, där hemkunskap infördes på lågstadiet och hela skolan igenom och som också har teknik som obligatoriskt ämne. Samgymnastik, styrd pryo m. m. är andra jämställdhetsfrämjande inslag. Jag bedömer den nya läroplanen som ett mycket viktigt instrument i det fortsatta jämställdhetsarbetet.

I skollagen infördes också skyldighet att verka för jämställdhet i skolan.

Projektet Jämställd skola startades av jämställdhetskommittén, och AMS och SÖ antog ett jämställdhetsprogram för arbetsmarknadsutbildning. Gravida kvinnor med fysiskt ansträngande arbetsuppgifter fick rätt till omplacering eller ersättning de två sista månaderna av graviditeten.

1979 permanentades kvoteringen inom regionalpolitiken. Jämställdhetsbidraget höjdes då till 20 kr. och utgår under 960 utbildningstimmar. Det kan nu användas i alla yrken med sned könsfördelning. Vi har också kunnat notera en tydlig uppgång av antalet beviljade bidrag sedan denna förändring gjordes.

Från 1979 vill jag slutligen nämna den nya lagen om rätt för föräldrar med barn under 8 år att förkorta arbetstiden till 6 timmar om dagen. Låt den stå som en indikation på samhällets och regeringens önskan att ge möjlighet åt småbarnsföräldrar att kombinera förvärvsarbete med barn och hem – utan att de därför tvingas till deltidsarbete och andra otrygga förvärvsarbetsfor-

*Jämställdhets-
frågor*

mer med osäkra framtidsmöjligheter.

Utökad särskild föräldrapenning liksom förlängd rätt till föräldrapenning vid vård av sjukt barn kom 1980.

Det är kanske överflödigt att påminna om att lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet trädde i kraft den 1 juli i år – Eva Winther var inne på detta – och att en jämställdhetsombudsman och en jämställdhetsnämnd tillsattes. Under året har också jämställdhetsfrågorna fått ökad tyngd i regeringskansliet; nya tjänster och en jämställdhetsberedning har inrättats.

Jag blev en aning förvånad när Marianne Stålberg hävdade att det var en dålig organisation. Det är faktiskt första gången som jämställdhetsarbetet över huvud taget har fått en organisation i detta land. I många andra länder är man intresserad av vår organisation och försöker ta efter. Det var också en av de viktigaste frågorna på konferensen i Köpenhamn, och diskussionen ledde till en rekommendation att vi skulle se till att jämställdhetsfrågorna fick en ordentlig organisation. Nu har vi fått den, vilket jag är mycket glad över; den gör det lättare att driva frågorna i fortsättningen.

Marianne Stålberg sade också att de fackliga organisationerna har lämnats utanför. Men det är tvärtom så att de fackliga organisationerna nu verkligen är med. Representanter för dem är ledamöter i jämställdhetsnämnden, och de är alltså fast knutna till jämställdhetsarbetet.

Mycket har hänt ute i samhället – jämställdhetsarbetet har fått fotfäste i fackliga organisationer, i studieförbund och i utbildningsinstitutioner. Arbetsmarknadens organisationer har antagit eller förbereder nya handlingsprogram. Nya jämställdhetsavtal har kommit till. På arbetsplats efter arbetsplats har grupper och studiecirklar startats. Kommunerna intensifierar sitt arbete. Medvetenheten har ökat, och debatten får ständigt nytt bränsle. Invandrarkvinnornas situation har uppmärksammats mer och mer i jämställdhetsarbetet, och jämställdhetskommittén har f. n. ett projekt på gång som man har fått pengar till från regeringen. Man har också startat ett projekt om kvinnor och idrott.

Vad vi kanske framför allt minns från 1980 är kvinnokonferensen i Köpenhamn och det som hände både före och efter den konferensen, bl. a. ett seminarium för u-landskvinnor och en uppföljningskonferens där man kom överens om att bredda debatten och föra ut jämställdhetsarbetet på bred bas.

Det är många små och stora åtgärder som gör att man ändå kan säga att jämställdhetsarbetet har gått vidare och kommer att fortsätta att göra det. Hur kan vi då mäta framstegen? Låt mig ta några siffror.

För oss i Sverige, där vi är överens om att rätten till ett eget förvärvsarbete är grundläggande för jämställdhet mellan kvinnor och män, är det naturligt att börja med arbetsmarknaden – det har också övriga talare varit inne på. Under 1970-talet har 350 000 kvinnor kommit in på arbetsmarknaden. Kvinnornas andel av arbetskraften har stadigt ökat också under ekonomiskt svaga år. 74 % av kvinnorna i åldern 16–64 år fanns på arbetsmarknaden 1979 mot 59 % år 1970. Det är faktiskt så, Marianne Stålberg, att vi aldrig tidigare

i detta land har haft så många kvinnor sysselsatta. Kvinnornas andel på arbetsmarknaden fortsätter att öka månad för månad, år för år, även när konjunkturerna sviktar. Och det upplever jag själv som ett av de mycket glädjande resultaten av den ändrade inställningen i samhället till jämställdhetsfrågorna. Också i år har kvinnornas andel på arbetsmarknaden ökat. Jag är medveten om att nära hälften av dessa arbetar deltid, och det är inte alltid bra, men utvecklingen har stadigt gått mot längre – och mer trygghetsgrundande – deltid.

Utbyggnaden av barnomsorgen kan också nämnas. Vi hade 33 000 daghemplatser 1970. De hade ökat till 73 000 år 1975, och de var 125 000 år 1979. För fritidshemmen är motsvarande siffror 6 500, 23 000 och 44 000. Familjedaghemmen har därutöver tillförts ca 96 000 nya platser under 1970-talet. Sanningen är faktiskt den att utbyggnaden av barnomsorgen aldrig har varit så snabb som under senare hälften av 1970-talet. Däremot är den ännu inte tillräcklig.

Ett annat mått på jämställdhet brukar vara andelen kvinnor i riksdagen. Den har ökat från 14 % år 1971 till 27 % i dag, och det är i och för sig inte mycket att skryta med.

År 1970 betalades det ut 367 milj. kr. i föräldrapenning eller moderskapspenning, som det hette då. År 1975 var summan 1 350 milj. kr., och 1980 beräknas den uppgå till 3 630 milj. kr. Det är en ökning med 260 %. Jag skulle naturligtvis önska att fler män utnyttjade möjligheten till föräldradighet. Men även om könsrollsmönstret inte förändrats som man hoppats så har för kvinnornas del de förbättrade ledighetsvillkoren inneburit att de kunnat behålla och gå tillbaka till sitt förvärvsarbete sedan de fått barn. Det är en mycket klar förändring av kvinnornas arbetslivsbeteende som vuxit fram under 1970-talet. Barnafödande innebär inte som tidigare ett långvarigt förvärvsavbrott.

På ett område måste jag erkänna att det inte hänt mycket. Det är i hemmen. Arbetet med hem och barn är fortfarande kvinnans huvuduppgift. Det är en väsentlig förklaring till kvinnors deltidsarbete.

Att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden var den viktigaste åtgärden under 1970-talets första hälft. Det arbetet har fortsatt under senare hälften av årtiondet och har också gett resultat, vill jag hävda, men arbetet har kanske framför allt gått ut på att förändra förutsättningarna för kvinnors och mäns förvärvsarbete i kombination med ansvar för hem och barn. Barnens bästa har på ett helt annat sätt än tidigare fått vara utgångspunkten för jämställdhetsarbetet.

Det var 1970-talet. Hur blir det då på 1980-talet? Vi står i slutet av decenniets första år, ett år som har inneburit stora problem för samhället. Vi vet att vi står inför betydande omställningar på många områden. De traditionella kvinnoarbetsområdena minskar genom datorisering och genom att den offentliga sektorn inte ökar i samma takt som tidigare. Visst finns det anledning till oro. Framför allt finns det anledning att lägga på ett extra kol i jämställdhetsarbetet, och det är vad jag avser att göra.

Att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden har under hela 1970-talet

*Jämställdhets-
frågor*

varit ett viktigt jämställdhetsmål. Under 1980-talet blir det dessutom ett medel att bredda arbetsmöjligheterna för kvinnor och säkra deras ställning på arbetsmarknaden. Där vill jag knyta an till vad Marie-Ann Johansson sade om kvinnornas sysselsättning. Det är ju framför allt inom industrisektorn som man kommer att efterfråga arbetskraft, och därför är det viktigt att just nu utnyttja tillfället att bredda kvinnornas arbetsmarknad. Här måste föräldrar, skola, SSA-råd och arbetsmarknadsorgan göras medvetna om sitt ansvar. Det exempel Marianne Stålberg anförde om flickorna tycker jag är rätt skrämmande. Det visar att man inte alls från skolans och yrkesvägledningens sida uppmärksammat förhållandena – man försöker inte styra flickorna till nya arbetsområden. Det är just nu man borde göra det. Det höjda jämställdhetsbidraget bör kunna vara en extra stimulans här.

Just att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden är en av de frågor som understryks i de riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet som regeringen antagit och som är en av anledningarna till diskussionen här i dag – det finns ju också motioner.

Regionalpolitiken som ett viktigt jämställdhetsinstrument understryks också mycket kraftigt i riktlinjerna. Kvinnors förvärvsfrekvens varierar starkt mellan olika regioner. Detta framkommer också mycket klart i den stora undersökning om kvinnors arbete som jämställdhetskommittén gjort. Fortfarande tillhör många kvinnor särskilt i Norrlandslänet de dolt arbetslösa. Men det är faktiskt så att vi aldrig tidigare haft så låga siffror för de dolt arbetslösa som vi har nu.

De regionalpolitiska satsningarna har haft avsevärda effekter. Mellan 1973 och 1979 har de skapat 21 300 nya arbetstillfällen enligt en färsk rapport från arbetsmarknadsverket. Flertalet av dem – eller mer än 15 000 – har tillkommit i skogslänet, där också kvinnoarbetslösheten är störst. Regionalpolitiken är en viktig del i jämställdhetspolitiken, men en ökad rörlighet, som det talas om mer och mer – dvs. en ny folkomflyttning – är raka motsatsen. Den är ett hot mot jämställdheten.

Jag skall inte gå in på alla de områden som tas upp i skrivelsen till riksdagen och på de riktlinjer för regeringens handlande framöver som skissas. Men jag vill bemöta kritiken mot att inga konkreta förslag framläggs för riksdagen den här gången.

Skrivelsen till riksdagen innehåller en principplan för hur regeringens jämställdhetsarbete skall bedrivas på litet sikt. Jag har lagt fram den i egenskap av jämställdhetsminister. De konkreta förslagen kommer att framläggas i sinom tid av resp. fackministrar. Det är sådan ansvarsfördelningen är i regeringen, och jag är övertygad om att de tidigare talarna känner till det. Såvitt jag vet är det första gången någon regering i Sverige öppet redovisat en framtåsyftande handlingsplan för sitt jämställdhetsarbete, och jag tycker att det är bra att vi har gjort det.

Så skulle jag med några ord vilja beröra socialdemokraternas särskilda yttrande till utskottsbetänkandet, där man beklagar att regeringen valt formen av en regeringsskrivelse i stället för en proposition för att redovisa sitt fortsatta jämställdhetsarbete. Man säger att riksdagsledamöterna därigenom

har skurits av från sin motionsrätt. Jag tolkar vidare yttrandet så att man menar att regeringen därigenom velat förhindra en öppen och vital debatt i riksdagen.

Herr talman! Att jag som ansvarigt statsråd skulle vilja "lägga locket på" en öppen och vital debatt i riksdagen om jämställdhetsfrågorna undrar jag om någon i denna kammare verkligen tror på. Det är ju tvärtom så att jag inte alls för riksdagen hade behövt redovisa regeringens principiella ställningstaganden, som ju är regeringens egna planer. Men jag valde att göra detta just därför att jag anser att en öppen debatt är *ett* viktigt medel att driva jämställdhetsarbetet. Förklaringen till att regeringen valt formen av en skrivelse är en helt annan, och den har redovisats särskilt i regeringsskrivelsen på s. 33-34.

I riksdagsordningens tredje kapitel finns noggranna bestämmelser om hur ärenden skall väckas i riksdagen. Formen av en proposition används endast när regeringen avger konkreta förslag till riksdagen. Jag har förklarat varför inte några konkreta förslag finns med. Normalt skall inte proposition användas i frågor som ligger utanför riksdagens kompetensområde. I det här fallet gäller det, som jag redan sagt, regeringens egna riktlinjer. Vi har inte ansett det lämpligt eller möjligt enligt riksdagsordningen att redovisa dem i form av en proposition. Men vi har ansett det viktigt att samlat redovisa riktlinjerna för att få en debatt. Genom utskottsbehandlingen och kammardebatten har det ju blivit möjligt för alla riksdagspartier och enskilda ledamöter att ge sin syn på jämställdhetsarbetet i stort. Jag vet att vpk inte haft möjlighet att göra det i utskottet, men man har ju möjlighet att göra det här i kammaren. Det har också direkt sagts ut i skrivelsen.

En regeringsskrivelse begränsar inte oppositionens eller enskilda riksdagsledamöters möjligheter att väcka debatt i riksdagen. Det har vi ju märkt här i dag. Arbetsmarknadsutskottet har också möjlighet att självt väcka förslag i det ämne som det har fått till handläggning i och med regeringsskrivelsen. Något sådant förslag till utskottsinitiativ har socialdemokraterna inte fört fram. Det har också stått riksdagsledamöterna fritt att söka påverka utskottet till andra uttalanden med anledning av regeringsskrivelsen än dem som finns med i utskottsbetänkandet och att i reservation eller på annat sätt närmare utveckla sina synpunkter. Det har man emellertid inte gjort. Att här i kammaren få en debatt i sakfrågan med deltagare från samtliga riksdagspartier var just vad jag avsåg, när jag för riksdagen framlade regeringens planer. Och det har vi ju också fått.

Slutligen: I ett kärvare ekonomiskt klimat finns det grogrund för många fördomar, och gamla väl instängda spöken vågar titta fram igen. Vi som är övertygade om att jämställdhet mellan kvinnor och män inte bara är en fråga om den enskildes rätt utan framför allt en fråga om en positiv samhällsutveckling blir kanske litet bestörta, när vi upptäcker att vi måste börja försvara redan för länge sedan uppnådda mål. Det finns anledning för oss alla att säga också i detta sammanhang: Kampen går vidare.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

Anf. 66 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det sista kan jag instämma i – kampen går verkligen vidare.

Karin Andersson sade att regeringen inte lägger jämställdheten till handlingarna. Det gör inte vpk heller. Utskottet däremot har i sin skrivning lagt regeringsskrivelsen till handlingarna. Man har tydligen inte haft anledning att göra några uttalanden. Som Karin Andersson sade är vpk inte representerat i utskottet.

*Jämställdhets-
frågor*

Det kan väl vara bra att få konstaterat vad regeringen tycker i jämställdhetsfrågor, även om det nu bara blir i en skrivelse. Jag förstår att Karin Andersson behöver den tryggheten i sitt arbete i regeringen. Vi kommer att göra vårt för att driva på de andra statsråden att verkligen framlägga konkreta förslag genom att ställa frågor och interpellationer i de här ärendena. Nu har vi också regeringsskrivelsen att stötta oss på, och det är ju bra.

Karin Andersson sade att allt inte kostar pengar. Nej, men mycket av vad som behövs när det gäller jämställdhet gör det, och det får vi inte heller blunda för. Man visar faktiskt vad man tycker är viktigt genom att prioritera av knappa resurser. Jag kan ta försvaret som ett exempel. Där sparas det inte på några pengar. Men när det gäller jämställdheten sitter det hårt åt. Vidare tycker man tydligen att det är viktigt att undersöka skattelättnader för övertid. Det har man resurser till, och man kanske t. o. m. kommer med ett förslag på den punkten – vad vet jag?

Vad regeringen gör i sak, gör mig litet rädd för vad som kommer att hända i framtiden. Jag förstår att Karin Andersson många gånger kanske inte är helt ense med den övriga regeringen i dessa frågor, och att det kan vara svårt att driva jämställdhet i just den här regeringen har jag full förståelse för.

Karin Andersson uppehöll sig mycket vid vad som har hänt. Det är inte så mycket att säga om det. Om man däremot ser framåt är det mycket som är oroväckande, t. ex. när det gäller kvinnornas arbetsmarknad.

Karin Andersson trodde att efterfrågan på arbetskraft nu kommer att uppstå på industrisektorn och att det kommer att gynna kvoteringar av kvinnor. Jag är inte säker på att det blir en sådan efterfrågan som Karin Andersson påstår. Det beror litet på vilken näringspolitik regeringen för.

Ser vi på vad som nu händer finner vi att man i stället håller på och lägger ned företag. Vad händer exempelvis inom NCB? Där räddar man inga jobb. Fortsätter den utvecklingen kan man befara att även industrisektorn kommer att rustas ned, liksom det finns risk att den offentliga sektorn kommer att rustas ned.

Det är alltså mycket viktigt vilken politik regeringen bedriver på andra områden, och där är jag verkligen orolig för vad som kommer att hända från jämställdhetssynpunkt.

Anf. 67 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Karin Andersson konstaterade att vi ännu inte uppnått jämställdhet, trots att det enligt Karin Andersson gjorts och görs så mycket. Men det viktigaste är den politik som regeringen för.

Karin Andersson sade att regeringen för en politik som är ägnad att åstadkomma ekonomisk balans. Men den ekonomiska politik som regeringen driver urholkar ju landstingens och kommunernas möjligheter att klara den service som människor behöver. I stället blir det någon annan som får ta det ansvaret. Vi vet sedan tidigare att det är kvinnorna som får göra det.

När den totala sysselsättningen minskar är det kvinnornas möjligheter att få fotfäste på arbetsmarknaden som drabbas. Jag nämnde i mitt inledningsanförande att det är så många unga flickor som är arbetslösa. Jag hörde just att 3 000 tonåringar i Stockholmsområdet är arbetslösa. Av dem är 2 000 flickor. Jag måste därför upprepa frågan: Vad gör regeringen för att få fram arbetsplatser även för unga flickor?

Karin Andersson sade att industrin kommer att utvecklas. Enligt konjunkturinstitutets rapporter kommer industrisysselsättningen att minska. Det är kvinnorna som drabbas både av den sysselsättningsminskningen och av minskningen i den offentliga sysselsättningen.

När det gällde organisationen sade jag att jag tycker att den blir splittrad: Ingen får det egentliga ansvaret för jämställdhetsfrågorna i fortsättningen.

Det förvånade Karin Andersson att jag sade att arbetsmarknadens parter nu inte har insyn längre. De är ju representerade i den nya jämställdhetsnämnden, menade hon. Men den är ju en arbetsdomstol som utdömer vite. Arbetsmarknadens parter har där inte någon chans att medverka till att det blir större jämställdhet på arbetsmarknaden.

Jag hoppas väldigt mycket på det extra kolet som Karin Andersson sade att hon skulle lägga på, för det behövs verkligen. Det räcker inte med att bara redovisa riktlinjer, utan det gäller att handla nu.

Sedan tycker jag att det är rätt meningslöst att föra en diskussion i frågan om proposition eller skrivelse. Det aviserades att det skulle komma en proposition. Den skulle ha kommit den 10 mars eller den 1 april, tror jag det var, men det kom ingen. Det måste ändå ha varit Karin Anderssons mening att det skulle bli en proposition, men det måtte ha varit andra saker som gjort att man inte fick komma med några konkreta förslag.

Vi har varit överens om de grundläggande förslagen i jämställdhetskommitténs betänkande Steg på väg, och nu tycker jag att det enda som finns att göra är att gå tillbaka till kanslihuset och ta fram förslag till hur vi skall lösa jämställdhetsfrågorna och inte bara prata om dem. Det är åtgärder som behövs i fortsättningen.

Anf. 68 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Först till Marie-Ann Johansson: Det är lätt att tala om att man har pengar när man gör det så enkelt för sig som vpk alltid gör och säger att försvaret kan man pruta på. Vi har olika uppfattningar om vikten av att ha

ett försvar, och jag skall inte ta upp den debatten.

Det är angeläget att göra prioriteringar inom ramen för de ekonomiska resurser vi har. Jag är inte främmande för det, men vad jag sade – och det håller jag fast vid – är att mycket av det som ökar förutsättningarna för jämställdhet, inte minst vår egen och andras inställning, kostar inte pengar, och där finns det mycket ogjort fortfarande.

Sedan kan jag säga till både Marie-Ann Johansson och Marianne Stålberg att jag inte tänker ta upp en stor samhällsekonomisk debatt. Jag tycker inte att det är en sådan vi behöver föra här i dag, men den politik som regeringen för och som har resulterat i konkreta åtgärder för att stabilisera ekonomin har ju kommit till just för att göra det möjligt att bevara välfärden i samhället, att bevara och utveckla stödet åt de svaga grupperna och därmed också göra det möjligt att driva jämställdhetsarbetet vidare. Men där är vi alltså inte överens om vilka medel som bäst leder till resultat.

Jag vill också ta upp frågan om varför regeringen skulle lägga fram en proposition och det sedan inte kom någon. Innehållet hade aldrig varit tänkt att vara annorlunda än vad det blev, och jag trodde att man skulle kunna kalla det en proposition. Jag fick emellertid bakläxa av de jurister som vi har tillgång till i kanslihuset.

Enligt grundlagen kan regeringen inte komma till riksdagen med en proposition, om den inte innehåller ett konkret yrkande inom riksdagens eget ansvarsområde. Här gällde det regeringens ansvarsområde, och jag fick helt enkelt inte lov att lägga fram förslaget i form av en proposition. Innehållet har som sagt aldrig varit tänkt att vara något annat än vad det är, men min egen intention var att det skulle vara en proposition.

Anf. 69 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Karin Andersson vill inte ta upp en samhällsekonomisk debatt, och det är klart att det är svårt att göra det nu när vi har kommit till replikerna. Men vi måste väl ändå vara överens om att vad man satsar på har väldigt stor betydelse ur jämställdhetssynpunkt.

Sparplanen kommer att få en väldigt negativ inverkan på jämställdheten. Vi kan ta skolans område som ett exempel. Att man drar in på stödet inom arbetsmarknadsområdet kommer också att betyda en del för jämställdheten. Att vi från vpk hellre vill göra andra besparingar, som enligt min mening inte skulle drabba jämställdheten lika mycket, måste ju faktiskt höra till den här debatten, även om vi kanske inte hinner föra den mer nu.

När det gäller proposition eller skrivelse, så tycker jag att man kunde ha haft konkreta förslag med, och då hade man kunnat framlägga en proposition. Jag är inte heller så väl bevandrad i denna kammars arbete. Jag skrev en motion, som jag inte fick lämna in, just därför att det kom en skrivelse i stället för en proposition. Det var tråkigt. På det sättet kom vpk:s synpunkter först i dag, eftersom vi inte sitter i utskottet och inte kunde vara med och påverka behandlingen där. För oss hade det alltså mycket stor betydelse att det inte var en proposition.

Torsdagen den
4 december 1980

*Jämställdhets-
frågor*

Anf. 70 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Karin Andersson säger att vi inte skall föra en samhälls-ekonomisk debatt, och det är väl riktigt. Men de åtgärder regeringen hittills föreslagit i fråga om jämställdheten har ju motsatt verkan och leder i rakt motsatt riktning. Härondagen fick vi veta att underskottet i statsbudgeten kommer att bli 70 miljarder, alltså betydligt mer än vad vi hade väntat oss. Det blir bara värre och värre med Sveriges ekonomi. Då blir ju detta en prioriteringsfråga, som jag ser det, alltså en fråga om man vill satsa på jämställdhetsåtgärder eller på andra saker.

Anf. 71 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Det är självklart att ekonomin hör ihop med jämställdheten. Om man inte har ekonomiska förutsättningar för någonting, kan man inte heller driva jämställdhetsfrågorna. Det är därför jag sade att det är viktigt att man för en sådan politik att landet kommer i balans. Det vill jag hävda att regeringen gör.

Men man kan ha olika åsikter om vilka medel som bör användas för att komma dit, och det var den debatten som jag menar att det inte fanns så mycket mening i att föra här.

Till Marie-Ann Johansson vill jag bara säga att jag mycket väl visste att det inte gick att lägga fram motioner i samband med en skrivelse. Just detta faktum var en av orsakerna till att jag så långt jag kunde drev kravet på att det skulle läggas fram en proposition, men jag fick ge mig för juristerna, och jag beklagar det.

Jag vet också att vpk:s enda möjlighet att delta i diskussionerna var här i kammaren. Däremot har socialdemokraterna möjligheter att argumentera och avge reservationer i utskottet, och för dem har jag inte samma dåliga samvete.

Budgeten för nästa budgetår är ännu inte färdigbehandlad, och därför vill jag inte kommentera den. Men jag tror nog att de allra flesta förstår och inser, inom alla partier, att vi måste vidta åtgärder som leder till att vi inte också i fortsättningen lever över våra tillgångar. Annars gynnar vi inte någon, och inte heller jämställdhetsarbetet.

Andre vice talmannen anmälde att Marie-Ann Johansson och Marianne Ståhlberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 72 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Som underlag för kammarens debatt om jämställdhetsfrågorna finns dels regeringens skrivelse om riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet, dels fem motioner som behandlar jämställdheten inom skilda områden.

Jag kommer i mitt inlägg inte att närmare beröra dessa fem motioner, utan vill helt kort inledningsvis yrka bifall till utskottets hemställan vad avser motionerna.

Däremot kan det finnas skäl att utifrån regeringens skrivelse framföra några synpunkter.

Som framgått av tidigare diskussion här redovisas i skrivelsen dels de senaste årens reformer på jämställdhetsområdet, dels riktlinjerna för det fortsatta arbetet för att främja jämställdheten inom skilda samhällsområden. Vidare förs en diskussion om hur olika praktiska hinder skall kunna undanröjas eller minskas, för att kvinnor och män skall kunna förvärvsarbeta på någorlunda lika villkor.

Jag tror att det är angeläget att regeringen på detta sätt redovisar sin uppfattning och skapar en plattform för vidare insatser på jämställdhetsområdet. Skrivelsen ger också, tycker jag, en nyttig påminnelse om att jämställdhetsarbetet griper in på väldigt många områden.

Allteftersom diskussionerna om och arbetet med jämställdheten fortsatt under 1970-talet har en mängd data presenterats som på skilda sätt kan illustrera hur långt vi har kommit i detta arbete. I den strida strömmen av statistik finns några siffror som man kan ta fasta på.

Under 1960- och 1970-talen har antalet personer i arbetskraften ökat med i runt tal 550 000. Merparten av dessa har varit kvinnor. Vidare har förvärvsintensiteten för kvinnor ökat från ca 60 % till 75 %. I detta avseende har jämställdheten mellan män och kvinnor alltså påtagligt förbättrats, även om vi inte internationellt sett intar den toposition som många kanske tror att vi har. Vad vi under 1960- och 1970-talen har upplevt i Sverige är inget unikt för de europeiska länderna, där man alltsedan världskriget bibehållit en ganska hög förvärvsfrekvens.

När det gäller att bryta etablerade könsrollsmönster på arbetsmarknaden har vi på det hela taget varit mindre framgångsrika. I mansdominerade yrken har äldre män ersatts av unga män. Den knappt halva miljonen nytilkomna kvinnor på arbetsmarknaden har sökt sig till handels-, service- och omvårdnadsyrken, alltså till ganska traditionella kvinnoyrken. Den offentliga sektorn har erbjudit en aldrig sinande ström av nya arbetstillfällen, vilka till kanske 80 % tagits i anspråk av kvinnor. På så sätt har vi i Sverige fått en kanske större koncentration än vad fallet är i andra länder av kvinnor till ett fåtal yrken.

En inbrytning av kvinnor inom tillverkande industri av den typ som ägt rum ute i Europa och som kanske bl. a. var ett resultat av världskriget och uppbyggnadsarbetet efter detta har inte i motsvarande utsträckning förekommit i Sverige. Samtidigt som den offentliga sektorn expanderat har vi i Sverige alltså fått en större traditionsbundenhet när det gäller kvinnors yrkesval än vad fallet är i andra länder.

Vilken prognos kan man då ställa inför 1980-talet? Statsrådet Andersson var något inne på detta. Kommer traditionsbundenheten att bestå, eller finns det inom ungdomskullarna nya strömningar när det gäller yrkesvalet, vilka kommer att påtagligt förändra situationen, så att vi kanske i början av 1990-talet kommer att få se ett annorlunda mönster växa fram?

Även om man beträffande enstaka utbildningslinjer kan skönja förändringar i ungdomens val av utbildning, är mönstret ändå påfallande stabilt.

Det finns t. o. m. forskare som menar att de tendenser till uppluckring i detta mönster som förekom under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet har bromsats upp. Om en sådan iakttagelse skulle vara riktig, har jag svårt att se att någon större förändring av yrkesvalsmönstret kommer att vara för handen om ett tiotal år.

Men det finns en del faktorer som pekar i annan riktning – vilket också andra talare varit inne på under den förda diskussionen – bl. a. den offentliga sektorns expansion. Jag tycker att långtidsutredningen ger mycket klara belägg för att den tillväxt inom den offentliga sektorn som ägt rum under 1960- och 1970-talen inte kommer att fortsätta, oavsett vilka regeringar som kommer att sitta vid makten. Det är helt orealistiskt att beträffande kommun- och landstingsområdet räkna med en volymökning på exempelvis 6–7 % per år. Man inriktar sig nu i stället på en tillväxt av den offentliga sektorn om kanske ca 1 %.

Förutsättningarna för skapande av nya arbetstillfällen inom den offentliga sektorn har alltså förändrats. Många kvinnor kommer inte på samma sätt som hittills att kunna få jobb inom denna sektor utan kommer att tvingas söka sig till andra sektorer. Man kan självfallet, som Marianne Stålberg gör, kritisera regeringen för en politik som innebär en dämpning av den offentliga sektorn. Men det går, som någon uttryckte det, inte att föra en fullsysselsättningsskapande politik på sikt, om inte landets ekonomi är i balans. Om så inte är förhållandet, finns det ingen möjlighet att i framtiden bereda arbetstillfällen vare sig för unga kvinnor eller ens för unga män. Jag tycker att det finns många brister i den argumentation som Marianne Stålberg redovisar.

Självfallet finns det regionala variationer i de förutsättningar som gäller för unga kvinnor som söker arbete. Det är kanske inte lika stora svårigheter för unga kvinnor att under 1980-talet få jobb i storstadsregionerna inom den offentliga sektorn, eftersom dessa har större personalomsättning än andra regioner. En dämpad tillväxt inom den offentliga sektorn i landet i dess helhet skulle dock kunna bli den faktor som mest aktivt skulle komma att påverka unga kvinnors val av jobb och strävandena att bryta det ganska traditionella könsrollsmönstret. Den tillverkande industrin kommer enligt min mening i större utsträckning att bli alternativet för de unga kvinnor som under de närmaste åren söker sig ut på arbetsmarknaden.

Man måste då ställa sig följande frågor: Är vårt utbildningssystem anpassat till dessa nya förutsättningar? Hur snabbt kan vi ställa om utbildningssystemet? Och hur snabbt – vilket inte är minst viktigt – kommer ungdomarna, och då särskilt de unga flickorna, att reagera på dessa signaler om en dämpad offentlig sektor så att de påverkas i sitt utbildningsval? Skulle trögheten i alla dessa system vara så stor som under gångna årtionden, tror jag och många med mig att vi kommer att stå inför utomordentligt stora problem.

Framför oss kan vi alltså se en bild av hur ett traditionellt linje- och utbildningsval bland flickorna på 1980-talet leder till allt större problem att få jobb, medan industrin ropar efter utbildade ungdomar, framför allt inom det tekniska området.

Det skulle vara intressant att höra vilka framtidsbilder statsrådet Andersson har när det gäller möjligheterna att i framtiden ändra utbildningssystemet och i fråga om flickornas förmåga att fånga upp nya trender. Tror statsrådet att utbildningssystemet har den nödvändiga flexibiliteten och att signalerna tillräckligt snabbt når dessa unga flickor, så att de inom ett antal år finner det naturligt att söka sig till utbildningslinjer med ökat inslag av tekniska och naturvetenskapliga ämnen som ger jobb inom måhända den tillverkande industrin?

Datateknikens expansion inom mikrodatorområdet kommer med stor säkerhet att påverka arbetsmarknadens utseende och struktur. På vilket sätt påverkar detta det praktiska jämställdhetsarbetet? Dataeffektutredningen har som en av sina uppgifter att fundera över detta. Utan att föregripa utredningens resultat kan jag konstatera, att vi redan i dag ser följderna av datateknikens intåg inom exempelvis kontor och handel – typiskt kvinnliga yrkesområden. Enkla, rutinartade arbetsuppgifter försvinner och ersätts till en del av andra enkla jobb, men i mindre omfattning. Däremot tillkommer ofta ett antal väsentligt mer kvalificerade uppgifter, ofta med ett betydande ADB-tekniskt innehåll.

Behovet av tekniskt kunnande ökar alltså. Över huvud taget tycks det inför 1980-talets arbetsmarknad finnas en påtaglig tendens till att teknikutbildningen kan komma i förgrunden på ett helt annat sätt än vad som gällt på 1970-talet. Jag tror att de som i kväll besöker Ingenjörsvetenskapsakademien kommer att få höra mer om detta.

Herr talman! Hela vår välståndsutveckling under tiden fram till sekelskiftet kommer i högre grad att vara avhängig av vår förmåga att genom utvecklad teknik skapa en industriell renässans till gagn för exporten och med uppgiften att via alternativa bränsletekniker minska vårt oljeberoende. Detta framtidsscenario skapar alltså delvis nya förutsättningar för jämställdhetsarbetet på den svenska arbetsmarknaden på 1980- och 1990-talen. Inte minst flickornas hittills svaga intresse för och blygsamma inbrytningar på teknikområdet ger anledning till en hel del funderingar. Det skulle dock föra för långt att i dag redovisa dem.

Men i all korthet tror jag mig våga göra följande påstående: Om inte kvinnorna kvantitativt och kvalitativt skall förlora sin relativa position på arbetsmarknaden, måste den nya kvinnogenerationen ta teknikutmaningen på allvar. Det är en stor och spännande utmaning – inte minst mot vårt utbildningssystem i dess skiftande former. Det moderata kravet på en bättre framtidsanpassad skola är därför högst relevant i detta sammanhang. En sådan skulle skapa förutsättningar för en bättre jämställdhet i framtiden mellan män och kvinnor.

Herr talman! Jag sade inledningsvis att jämställdhetsarbetet som det presenteras i regeringens skrivelse rymmer många olika dimensioner. Jag har i detta inlägg pekat på ett par områden och på arbetet för ökad jämställdhet på arbetsmarknaden anlagt litet av ett framtidsperspektiv med beaktande av den offentliga sektorns utveckling och den framväxande datateknikens betydelse.

Låt mig, herr talman, avslutningsvis få understryka att arbetsmarknaden i dag och i morgon speglar och avspeglar de enskilda människornas och familjernas värderingar – värderingar som endast mycket långsamt förändras. Människornas värderingar i fråga om jämställdheten och arbetsfördelningen mellan män och kvinnor kommer alltid att sätta gränser inom vilka det här arbetet kan bedrivas. Givetvis kan dock ett genomtänkt opinionsskapande arbete sakta förändra attityder och värderingar och vidga gränserna för jämställdhetsarbetet.

Vi kan lagstifta i parlamentet om både det ena och det andra, men denna lagstiftning påverkar – tack och lov – inte arbetet och upplevelserna i hemmet. Den påverkar endast i mycket liten utsträckning den vardagliga arbetsfördelningen i hemmet.

Det är också viktigt att de s. k. opinionsbildarna när det gäller jämställdheten inte befinner sig så långt före eller på ett så annorlunda plan att deras budskap av de många människorna uppfattas som irrelevant och mera anpassat till ett begränsat fåtal, till någon form av jämställdhetselit.

Ty vad praktisk jämställdhet enligt min uppfattning innebär och förutsätter, det är en ömsesidig respekt för och ett hänsynstagande till varandras arbetsuppgifter i vardagslivet och inte minst i hemmet och att vi män engagerar oss i de vardagliga sysslorna i hemmet och tar vår del av ansvaret. Statsrådet Andersson var inne på detta, och det kan inte nog understrykas.

Det är måhända inte lika rubrikskapande, herr talman, att praktiskt syssla med de vardagliga tingen som att stifta lagar om jämställdhet och införa jämställdhetsombud, men detta förändrade synsätt och synen på arbetsfördelningen i hemmet är en absolut förutsättning för att man skall kunna tala om och skapa verklig jämställdhet mellan män och kvinnor.

Herr talman! Det är mycket enkelt att tala om jämställdhet – framför allt om man har 45–50 mil till hemmet och fru och barn. Men det kräver ett praktiskt handlande i det lilla vardagliga perspektivet, att i kamratlig anda visa varandra hänsyn och att villigt bära varandras bördor och ta ett gemensamt ansvar för hem och familj. Den vägen är lång att gå, även för den yngre generationen – inte minst för yngre män.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

I detta anförande instämde Erik Olsson, Björn Körlof, Sten Svensson, Olle Aulin, Anita Bråkenhielm, Görel Bohlin och Bengt Wittbom (alla m).

Anf. 73 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på Anders Högmark är jag fullt på det klara med orakerna till att Karin Andersson inte fick skriva en proposition och komma med några konkreta förslag när det gäller jämställdheten. Han säger att det i fortsättningen inte går att föra en politik som ger full sysselsättning. Det är tankar från 1920-talet. Endast genom att föra en politik

med full sysselsättning som mål kan vi nå ekonomisk balans. Det är vad vi säger. Och man måste utnyttja den resurs som människor i arbete är. Vi måste arbeta oss ur krisen och inte svälta oss ur den.

Anders Högmark säger också att moderaterna vill ha en bättre skola, och då undrar jag: Blir skolan i fortsättningen bättre med större klasser och färre lärare och genom att glesbygdsskolor försvinner i långa rader?

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Jämställdhets-
frågor*

Anf. 74 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Anders Högmark frågade om jag ansåg att utbildningsväsendet kunde vara en broms för ett mindre traditionellt yrkesval. Jag tror faktiskt inte att det är där bromsen sitter. Anders Högmark hade mycket mera rätt när han talade om att vi själva utgör en broms – som vuxna förebilder för barn, som föräldrar till barn och när det gäller attitydbildningen över huvud taget i samhället.

Att bryta könsrollsmönstret på arbetsmarknaden är viktigt. Detta att flickorna i så liten utsträckning går till industrin beror också på industrin själv. Under den högkonjunktur vi haft nu har ju företagen, trots att kvinnor varit arbetslösa på expansionsorter, försökt rekrytera manlig arbetskraft i t. ex. Norrland. De anser tydligen inte att kvinnorna är lämplig arbetskraft. Jag tror att det inte minst hos arbetsgivarna behövs en attitydförändring i den här frågan.

Anf. 75 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Man kan givetvis argumentera på många sätt, och man kan som Marianne Ståhlberg göra gällande att regeringen har uppfattningen att man skall svälta det här landet ur dess problem. Jag är övertygad om att om vi inte arbetar och sparar oss ur problemen, om vi inte ger människorna förutsättningar och stimulans för att arbeta sig ur dem, då kommer det att gå väldigt illa. Ganska säkert kommer det inte att gå alls, om man med Marianne Ståhlbergs recept fortsätter att expandera den offentliga sektorn.

Det är uppenbart att den 6–7-procentiga volymökning som man haft i kommuner och landsting under de gångna 10–15 åren inte är någonting som bekymrar Marianne Ståhlberg. Men det finns inga genvägar till att skapa balans i den svenska ekonomin. Om man inte reducerar volymtillväxten inom den offentliga sektorn kommer inte landet i balans, och då kan vi heller inte ha råd med vare sig den ena eller den andra insatsen på jämställdhetsområdet.

Jag är alldeles övertygad om att en bättre skola ger förutsättningar för att driva ett aktivt jämställdhetsarbete. Däremot är jag mer tveksam och kanske mer pessimistisk än Karin Andersson när det gäller den nuvarande skolans förmåga. Man har inom skolsystemet inte visat någon imponerande snabbhet och förmåga att ställa om sig under den gångna tiden, trots ett otal reformer. Kravet på mera av tekniska och naturvetenskapliga ämnen kommer att göra sig gällande mer och mer, och därigenom skapas förutsättningar och möjligheter att ge kvinnor och unga flickor en utbildning som bryter utvecklingen mot mycket traditionellt yrkesval. Och detta, herr talman,

*Jämställdhets-
frågor*

trodde jag var någonting som också Marianne Stålberg var intresserad av. Jag trodde att ett av hennes motiv för arbetet inom jämställdhetsområdet var just att bryta det sneda yrkesvalet. Men jag har kanske tagit fel därvidlag. Det finns kanske fortfarande intresse av att behålla detta.

Anf. 76 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Den offentliga sektorn utgör ju en stimulans också för den privata sektorn. Dessutom – och det är väldigt viktigt – tillgodoses angelägna behov genom den offentliga sektorn. Och det måste väl ändå vara bättre att människor är i arbete än att de går arbetslösa. Vi vet också att det är bland kvinnorna som vi har den största andelen arbetslösa.

Anf. 77 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag frestas naturligtvis att fråga: Vill inte Marianne Stålberg över huvud taget diskutera expansionen inom den offentliga sektorn? Jag sade att volymökningen legat på 6–7 %, och jag vill be Marianne Stålberg att ange hur stor volymökning hon anser vara motiverad för att vi skall kunna skapa de här utvecklingsmöjligheterna för unga kvinnor och andra.

Jag tror att ganska många – ja, de flesta – av de ledamöter som sitter här i kammaren nu och även av de övriga har klart för sig att en dämpad tillväxt inom den offentliga sektorn är en förutsättning för att vi skall kunna skapa balans i svensk ekonomi. Jag trodde att även socialdemokraterna hade den insikten. Om de inte har det, då bör de gå ut och klarare redovisa sin inställning.

Andre vice talmannen anmälde att Marianne Stålberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 78 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jämställdheten, som vi nu diskuterar, är i mångt och mycket en fråga om den enskilda människans rätt att forma sitt liv efter sina egna förutsättningar och intressen och inte efter det kön som man råkar tillhöra. Detta att skapa större möjligheter för människan att anpassa sin tillvaro efter sina egna förutsättningar är till stor fördel inte bara för den enskilda människan utan också för samhället i dess helhet. Vi får ett bättre samhälle, om var och en kan göra sin bästa insats oberoende av om vederbörande råkar vara man eller kvinna.

I historiska sammanhang har man kallat den här utvecklingen för kvinnans frigörelse, men jag skulle vilja hävda att det handlar om frigörelse både för kvinnor och för män. Det här är en fråga som är lika angelägen oavsett vilket kön man tillhör. Det handlar om rätten för kvinnan att få forma sig en tillvaro utanför hemmet, men det rör sig lika mycket om rätten för mannen att få delta i den viktiga del av tillvaron som är förlagd till hemmet. Jag skulle vilja påstå att det senare, alltså mannens rätt att få delta i hemmets sysslor, är ännu mera eftersatt i dagens samhälle än kvinnans rätt att komma ut på arbetsmarknaden. Att vara yrkeskvinna är trots allt numera och sedan

ganska lång tid tillbaka en mycket respektabel tillvaro, men att vara hemmaman är inte respektabelt ännu. En man som ägnar huvuddelen av sin tillvaro åt att sköta hem och barn anses vara en ganska skum figur, som säkert inte gör rätt för sig.

Jag tror att det är mycket viktigt att man när man diskuterar jämställdheten försöker undvika att pressa på den enskilda människan och den enskilda familjen alla typer av schabloner och stöpslevar. Ledstjärnan måste vara att varje människa och varje familj skall få forma tillvaron på det sätt som passar just de ifrågavarande personligheterna bäst. Det måste bygga på rätten både för män och för kvinnor att bidra till såväl familjens ekonomi som skötseln av hem och barn. Det innebär att vi måste ha en arbetsmarknad och över huvud taget ett samhälle som på olika sätt gör det möjligt att kombinera hemarbete och förvärvsarbete, varvid den här friheten skapas både för män och för kvinnor.

Ett sätt att kombinera hemarbete och förvärvsarbete är naturligtvis deltidsarbete. Det är en lösning som borde vara lika intressant oavsett om vederbörande är man eller kvinna. Tyvärr har ju den här möjligheten hittills till övervägande del utnyttjats av kvinnor, vilket ju är en rest av stelbenta attityder som fortfarande präglar vårt arbetsliv. F. n. är det ju så, att om man deltidsarbetar under ett visst antal veckotimmar, förlorar man en lång rad sociala förmåner. Det här är naturligtvis ganska orimligt, och det motverkar jämställdheten. Det motverkar kvinnornas möjlighet till en trygg tillvaro på arbetsmarknaden, liksom också männens möjligheter att göra den avvägning mellan hemarbete och förvärvsarbete som de skulle vilja göra.

Jag och några partikamrater har tagit upp den här saken i en motion. Där har vi föreslagit att man i första hand när det gäller de lagreglerade sociala förmånerna skulle se över problemen och skapa regler som gör att deltidsarbetande behandlas på i princip samma sätt som heltidsarbetande. Vår förhoppning var naturligtvis att detta sedan skulle sätta spår på den avtalsreglerade sektorn.

I utskottsbetänkandet hänvisar vi till den kartläggning av de deltidsarbetandes villkor som pågår och säger att man får ta upp frågan efter det att kartlägningsarbetet blivit färdigt. Som motionär tycker jag det är godtagbart att man hanterade det på det sättet. Därför har jag ställt mig bakom det ställningstagande som görs i utskottet. Men jag vill betona att det är väldigt viktigt att man tar tag i de här frågorna. F. n. har en mycket stor del av de förvärvsarbetande – och till övervägande delen kvinnor – en klart otillfredsställande social trygghet genom det system som finns. Och i utskottets betänkande finns alla de regler redovisade som påverkas av arbetstiderna. Jag hoppas alltså att det kommer att hända saker och ting här.

Vad som också är väldigt viktigt för möjligheten för både män och kvinnor att avväga sina insatser mellan arbete i hemmet och kontakt med barn å ena sidan och förvärvsarbete å andra sidan är hur man klarar samhällspleneringen. Den utveckling som vi har haft under senare årtionden – mot ett samhälle där man separerar arbetsområden, bostadsområden och service och med väldigt långa pendelresor, mycket långa resor till och från olika typer av

*Jämställdhets-
frågor*

service och rekreationsmöjligheter som följd – är naturligtvis klart negativ ur jämställdhetssynpunkt.

De här problemen är särskilt markanta i storstadsområdena, men också i typiska glesbygdslän ser man många exempel på att människor tvingas till mycket långa pendelresor för att klara förvärvsarbetet.

Det är viktigt om vi vill skapa ett samhälle med en fungerande jämställdhet, där både män och kvinnor tar aktiv del i såväl yrkesliv som hemliv, att åstadkomma närhet mellan bostäder, arbetsplatser, service och rekreationsmöjligheter.

Den här samhällsplaneringsmålsättningen, som sätter sina spår i kraven på regionalpolitik och näringspolitik över huvud taget och också på kommunernas planering av sin utbyggnad på sina bostadsområden, är grundläggande för möjligheten att få ett jämställt samhälle.

Ett annat grundläggande krav är naturligtvis att man har en väl utbyggd barnomsorg, att samhället kan ställa upp och ta hand om barnen på ett positivt och utvecklande sätt medan föräldrarna förvärvsarbetar. Och man kan med tillfredsställelse konstatera att utbyggnaden av barnomsorgen har fortsatt i mycket hög takt på senare år, trots ekonomiska svårigheter, och det måste vara en klar målsättning att denna utbyggnad skall fortsätta.

Men det är också viktigt att föräldrarna har möjlighet att anpassa sina arbetstider efter önskan att ägna mer tid åt barnen. Också här har det skett saker och ting. Vi har fått nya lagar, som gör det möjligt för småbarnsföräldrar att minska sin arbetsdag till sex timmar eller ta ledigt på heltid under några år och sedan återkomma till arbetet.

Vi har vidare fått en utbyggd föräldraförsäkring.

Allt det här är avsett att just underlätta en balanserad avvägning mellan förvärvsarbete och hemarbete, och målsättningen måste vara att de här möjligheterna utnyttjas i lika hög grad av män som av kvinnor.

Men vi måste gå vidare. Jag tror det är väldigt viktigt att man bygger ut stödet till familjerna, och ett förverkligande av det gamla centerkravet på ett vårdbidrag måste vara nästa viktiga steg just för att skapa den här valfriheten både för män och för kvinnor.

Ett genomförande av de förslag som har aktualiserats om ATP-poäng för vård av barn i hemmet är också ett viktigt steg i den här riktningen.

Skall jämställdheten och möjligheten att förena förvärvsarbete och hemarbete bli en realitet krävs det också att det finns jobb att tillgå. Det här har vitsordats många gånger i den här debatten. Det är med en viss förvåning som jag har lyssnat till en del av debattinläggen. Marianne Stålberg sade i sitt inledande anförande att regeringen för första gången i modern tid har övergivit målet full sysselsättning. Det är ett påstående som hon inte har hittat på själv – det är en upprepning av vad andra socialdemokrater har sagt före Marianne Stålberg. Men jag blir litet förvånad varje gång, för man har aldrig gjort ett försök att på något sätt visa vad man bygger det här häpnadsväckande påståendet på. Faktum är ju för det första att regeringen vid upprepade tillfällen slagit fast att man har målet full sysselsättning och för

det andra att regeringen i praktisk handling har visat att man har målet full sysselsättning.

Arbetslösheten i Sverige är naturligtvis för hög – det är den alltid när det finns en arbetslöshet – men internationellt sett är den unikt låg. Det är praktiskt taget omöjligt att hitta något industriland som har en lägre arbetslöshet; det lär finnas ett par undantag. Vi kan också konstatera att ingen regering – det tror jag att jag vågar påstå – har satsat så mycket på sysselsättningen som de båda Fälldinregeringarna. Resultatet är också, som även Karin Andersson påpekade, att vi har flera människor i sysselsättning nu än vad vi har haft någonsin tidigare.

Marianne Ståhlberg påstår att man övervältrar kostnaderna på kommunerna och gör det svårare för kommunerna att upprätthålla service och sysselsättning. Men verkligheten är ju att staten aldrig har stått för så stor andel av kommunernas utgifter som fallet är just i dag. Aldrig tidigare har kommunerna fått ett så massivt ekonomiskt stöd som just nu.

Man påstår att regeringen för en politik som leder till arbetslöshet och utslagning. Det är lätt att konstatera att om det skulle bedrivas en ekonomisk politik av socialdemokratiskt märke, dvs. en politik som leder till ständigt ökade budgetunderskott och ständigt ökad utlandsupplåning, skulle det verkliga hotet mot sysselsättningen uppstå – den verkliga risken för utslagning och därmed också det verkliga hotet mot jämställdheten här i landet.

Vi har alltså en situation där vi har fler sysselsatta än vi hade under socialdemokratisk tid. Vi har fler kvinnor sysselsatta än någonsin under den socialdemokratiska tiden. Vi har en bättre fungerande barnomsorg än vi någonsin hade under den socialdemokratiska tiden. Givetvis återstår väldigt mycket att göra. Det är, som Karin Andersson påpekade i sitt anförande, långt kvar innan vi har uppnått jämställdhet. Men låt oss ändå slå fast att detta är en målsättning som förenar oss alla i denna kammare, och låt oss med gemensamma tag också se till att den målsättningen förverkligas.

Anf. 79 MARIANNE STÅHLBERG (s) replik:

Herr talman! Pär Granstedt talar om vårdnadsbidrag. Jag hoppas verkligen att vi inte får något förslag om det. Vi har många gånger talat om att det kommer att ta resurser från andra mycket angelägna områden, som Pär Granstedt själv nämnde, bl. a. utbyggd barnomsorg. Det är ett exempel. Var skall vi då få pengarna till det?

Pär Granstedt säger att jag inte själv hade hittat på att det här är den första regeringen som släpper kravet på full sysselsättning, utan det skulle någon annan ha gjort. Ja, det är den regering som sitter i dag som har hittat på det, för i propositionen om besparingar i statsverksamheten konstateras det öppet att de riktlinjer för politiken som regeringen förordar endast kan reducera omfattningen av ”den arbetslöshet som inte kan undvikas”. Vad betyder det?

Sedan har konjunkturinstitutet i sina beräkningar sagt att arbetslösheten kommer att omfatta 150 000–160 000 personer nästa år. Då skulle jag vilja ha

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Jämställdhets-
frågor*

en förklaring av Pär Granstedt, om inte detta innebär att man lämnat kravet på full sysselsättning.

Pär Granstedt säger att det aldrig tidigare har givits så mycket pengar till kommunerna. Det går stick i stäv mot vad som sagts i den här kammaren bara för några dagar sedan.

Jag kan ge några exempel, nämligen att skatteutjämningsbidraget har minskat betydligt och att det har aviserats minskade statsbidrag till skolorna.

Anf. 80 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! För det första vet jag inte varifrån Marianne Stålberg har fått påståendet att man skulle finansiera vårdnadsbidraget genom att minska stödet till barnomsorgen. I varje fall har inte den nuvarande regeringen eller något parti som ingår i den föreslagit någonting sådant.

För det andra säger Marianne Stålberg beträffande den fulla sysselsättningen att det konstaterats att vi kommer att ha arbetslöshet framöver, och hon pekar på att vi har arbetslöshet redan nu.

Vi har alltid haft arbetslöshet i det här landet, Marianne Stålberg. Om kravet på att man skall anses uppfylla önskemålet om full sysselsättning är att man skall ha noll människor i arbetslöshet, så är det bara att konstatera att socialdemokraterna heller aldrig uppnådde det målet. Även under den socialdemokratiska tiden fick vi uppleva att arbetslösheten ökade något under lågkonjunktur och sjönk under högkonjunktur. Man satte in olika arbetsmarknadsåtgärder för att begränsa arbetslösheten så mycket som möjligt, men man nådde aldrig ned till siffran 0.

Det har alltså inte skett någon som helst förändring på den punkten. Vi har fortfarande målet full sysselsättning framför oss, men vi inbillar oss inte att vi den här gången skulle lyckas med det som socialdemokraterna aldrig lyckades med, nämligen att komma ner till siffran 0 i arbetslöshet.

Marianne Stålberg säger vidare att påståendet att vi aldrig har gett så kraftigt stöd till kommunerna som nu strider mot vad som sagts i tidigare debatter. Det är klart att har man som källa bara vad andra socialdemokrater har sagt i debatten – och det är tydligen fallet här också – så hamnar man fel, precis som Marianne Stålberg gör. Jag skulle vilja föreslå Marianne Stålberg att se på det stöd som faktiskt går ut till kommunerna i stället för att bara lyssna på sina partikamrater. Då kunde hon nämligen lätt konstatera att det stödet är mer omfattande nu än det någonsin varit under den socialdemokratiska tiden, även jämfört med kommunernas totala utgifter, som har vuxit kraftigt också under den här perioden. Alltså: både relativt och absolut har statens stöd till kommunerna ökat.

Anf. 81 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! De olika bidrag som jag talade om blev beslutade under den socialdemokratiska regeringens tid, men de har försämrats under den borgerliga regeringens. Det är inte bara härifrån kammaren som jag har hämtat den uppgiften. Det var en debatt om detta häromdagen, men det

finns också dokumenterat på annat håll.

Vårdnadsbidraget är en djupt ojämslälld reform. Det blir ju kvinnor som för de summor som man har råd att ge i vårdnadsbidrag kommer att vara tvungna att stanna hemma i fortsättningen.

Sedan säger Pär Granstedt att regeringen inte har uppgett målet full sysselsättning. Men jag har ju just nu läst upp ett citat ur besparingspropositionen, där man klart och tydligt säger detta. Vi har fortfarande målet full sysselsättning kvar.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Jämställdhets-
frågor*

Anf. 82 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! I besparingspropositionen står det klart uttalat, Marianne Stålberg, att målet full sysselsättning ligger fast. Bläddra fram det citatet i stället, så kanske vi sedan kan avföra den debatten!

Att man konstaterar att vi kommer att få en viss arbetslöshet också i framtiden – liksom vi har haft så länge nationen har existerat – är bara att beskriva sanningen. Den kan man ju inte dölja med några allmänna formuleringar i en proposition. Det är helt klart att en viss arbetslöshet förmodligen blir oundviklig, liksom det har varit oundvikligt med arbetslöshet även under den socialdemokratiska tiden.

Att vidare, som Marianne Stålberg gör, hävda att bidrag som är beslutade under den socialdemokratiska tiden har försämrats för kommunerna under de här åren stämmer inte heller med sanningen. Jag skulle vilja råda Marianne Stålberg att se efter vilka bidrag som utgår till kommunerna och hur de har utvecklats under senare delen av 1970-talet. Det är bara att konstatera att de har ökat kraftigt, både i absoluta tal och relativt, för kommunerna, och i synnerhet har skatteutjämningsbidraget ökat mycket kraftigt under den tiden.

Det går inte att förneka verkligheten, även om den skulle råka peka åt ett håll som inte passar den egna argumentationen.

Vidare är vårdnadsbidragen djupt ojämlika, säger Marianne Stålberg. Varför är de djupt ojämlika? Det vanligaste angreppet mot centerns förslag om vårdersättning – det är ju fråga om en ersättning – är att den utgår lika för alla. Enligt mitt enkla sätt att se är det just kvintessensen av jämlikhet, att betalar man ut ersättning för ett arbete – och vi tycker att det är ett arbete att vårda barn, även om det råkar ske i hemmet – så skall den vara lika för alla. Däremot företräder Marianne Stålberg, såvitt jag förstår, en linje som innebär att om en generaldirektör stannar hemma och vårdar barn, så skall det betalas bättre än om en textilarbeterska gör det. På något mirakulöst sätt anser Marianne Stålberg att det är mer jämlikt. Jag har inte den jämlikhetssynen – det vill jag gärna deklarerat.

Andre vice talmannen anmälde att Marianne Stålberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 83 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Av den här debatten har det tydligt framgått å ena sidan att det har hänt väldigt mycket under 1970-talet och å andra sidan att vi har långt kvar innan målet om jämställdhet mellan kvinnor och män är uppnått. Emellertid har medvetenheten om jämställdhetsfrågorna ökat väsentligt i samhället. Låt oss konstatera att männen – till skillnad från vad som var fallet för några år sedan – nu ändå i ökad utsträckning erkänner de orättvisor som kvinnor utsätts för. Vi kan också notera att allt fler människor tar sitt ansvar när det gäller omvårdnaden om sina barn. Statsrådet Karin Andersson sade att kvinnorna fortfarande tar huvuddelen av arbetet i hemmen. Det är ett riktigt påstående, men jag tycker ändå att man skall kunna notera den förskjutning som har ägt rum och fortfarande äger rum till det bättre.

Mycket återstår att göra också på arbetslivets område. Ser vi det statistiskt visar det sig mycket entydigt att kvinnor har lägre lön och lägre sysselsättningsgrad än män. De har också genomsnittligt sett lägre befattningar.

Här tycker jag för egen del att det är värdefullt att regeringen har presenterat den här handlingsplanen, som visar hur vi kan gå vidare i arbetet för jämställdhet mellan män och kvinnor.

I besparingstider är det angeläget att få sagt att åtskilligt av det som kan göras på detta område inte alltid behöver kosta pengar. Vi vet att det är svårt med samhällsekonomin – den måste komma i balans. Men även om det blir begränsningar i de offentliga utgifterna – besparingarna kommer framför allt att gälla ökningstakten – så är det uppenbart att vi kommer att kosta på oss rätt mycket också under 1980-talet. Då är det viktigt att arbetet för jämställdhet drivs med kraft. I det arbetet är handlingsplanen ett värdefullt dokument. I mycket stor utsträckning rör det sig om – vilket har sagts av flera talare i den här debatten – att förändra attityder.

Jag tror exempelvis att jämställdhetsombudsmannen kan få betydelse när det gäller att få arbetsgivarna positivt inställda till att satsa på kvinnorna i yrkeslivet. En sådan förändrad syn behöver vi också på den fackliga sidan. Jämställdhetsombudsmannen har ju nyss påbörjat sitt arbete. Låt mig erkänna att jag är mycket förväntansfull. Jag hoppas att jämställdhetsombudsmannens insatser blir av det slaget att de kan föra med sig goda resultat, så goda att jämställdhetsombudsmannen blir accepterad inte bara av den breda allmänheten utan också av dem i de politiska församlingarna som varit tveksamma eller motståndare till den här reformen.

Herr talman! Jag vill med detta korta inlägg yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Mom. 1–3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 142 för reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 158 för reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 och 7

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81:10 om granskning av den årliga redogörelsen för tillämpningen av terroristlagstiftningen (skr. 1980/81:53)

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Besparingar i statsverksamheten

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:11 om besparingar i statsverksamheten (prop. 1980/81:20).

Anf. 84 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 85 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Det är ett märkligt betänkande från arbetsmarknadsutskottet som vi har att behandla här i dag. Det är ett tunt betänkande med bara tolv sidor text. Man skulle kanske kunna dra en lättnadens suck – det är ju regeringens besparingsproposition som vi behandlar, och man kunde kanske tycka att det var skönt att det inte var så mycket av besparingarna som drabbade arbetsmarknadspolitiken. Men tyvärr kan man inte dra den slutsatsen. Och egentligen borde arbetsmarknadsutskottet ha ägnat stor omsorg åt att diskutera en arbetsmarknadspolitisk offensiv mot den stora arbetslöshet som så många väntar skall drabba Sverige i vinter.

Regeringens ekonomiska politik leder till ökad arbetslöshet. Om detta är regeringen själv medveten. Det framgår av de debatter som har varit i den här kammaren tidigare under hösten, och det finns också redovisat i den s. k. besparingspropositionen. Därför är det naturligtvis viktigt att man har en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap, att man sätter in stora resurser för att hindra en ökad arbetslöshet. Men av detta finns det tyvärr inte några spår i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Nästan varje dag möts vi av nya dystra besked om vad som händer på arbetsmarknaden. Tusentals människor får veta att det företag där de har jobbat kommer att läggas ned. Tiotusentals andra permitteras en eller två dagar i veckan, somliga för väldigt många veckor.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Den internationella konjunkturedgången sveper in över landet. Industri-
sysselsättningen faller. Sysselsättningen inom stat, kommun och landsting
stagnerar. Antalet lediga platser minskar. Arbetslösheten stiger.

Det är mot den bakgrunden som vi ifrån socialdemokratiskt håll i vår
motion krävt att man skulle skärpa den arbetsmarknadspolitiska beredskapa-
pen, att man inte skulle fortsätta det som nu pågår med neddragningar av
beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning.

Utskottsmajoriteten avvisar vårt krav i en skrivning på tio rader. Man gör
det genom att hänvisa till att regeringen under den förra konjunktured-
gången – i slutet på 1970-talet – hade en hög arbetsmarknadspolitisk
beredskap. Man säger vidare från utskottsmajoritetens sida att regeringen
företskickar en fortsatt hög ambitionsnivå på det här området.

Jag vill gärna erkänna – jag har gjort det många gånger tidigare och även
från den här talarstolen – att regeringen satte in stora arbetsmarknadspoli-
tiska åtgärder vid den förra konjunkturedgången i slutet på 1970-talet och
att man därmed kunde undvika en hög och öppen arbetslöshet. Men det
hjälpes oss inte i det nu aktuella läget att man var duktig under förra
konjunkturedgången – duktig i det här avseendet, vill jag poängtera. En
fortsatt hög arbetsmarknadspolitisk ambition skall man ha, säger utskotts-
majoriteten, men det framgår ju helt klart att ambitionsnivån ändå har sänkts
väsentligt nu jämfört med den tidigare konjunkturedgången.

Vi har diskuterat detta i kammaren tidigare under hösten. Jag vill bara
påminna om att budgetminister Wirtén stod här i talarstolen i början av
riksmötet och sade att vi får räkna med en arbetslöshet på 3 % nästa år. Som
alla vet och som Marianne Ståhlberg sade i debatten här tidigare i dag om
jämfällbarhetsfrågorna har bl. a. konjunkturinstitutet bedömt att arbetslös-
heten kommer att bli ännu större under nästa år.

Man kan dessutom konstatera att regeringen f. n. ligger väldigt lågt med
arbetsmarknadspolitiken. Det finns ju faktiskt ett utrymme för en lägre
arbetslöshet än den som vi har i dag. Jag vill påminna om att antalet
människor som sysselsätts med särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder,
alltså i beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning och skyddat arbete av
olika slag, i dag är 40 000 lägre än det var förra året. Vill regeringen ha en
lägre arbetslöshet än den nuvarande, så finns de praktiska förutsättningarna,
för vi har en bra arbetsmarknadspolitik i det här landet. Men det förutsätter
naturligtvis att regeringen ser till att arbetsmarknadsverket får pengar.
Annars kan man ju inte driva vare sig beredskapsarbeten eller arbetsmark-
nadsutbildning.

Det som sker just nu ute i landet är ju, tvärtemot vad som borde ske, en
neddragning av kapaciteten. Överallt i landet tar man bort utbildningsresur-
ser i stället för att lägga till. Om det här får fortsätta kommer vi att stå väldigt
dåligt rustade att klara vinterns påfrestringar på arbetsmarknaden. Den
nedskärningspolitik som nu pågår går stick i stäv mot sunt förnuft. De
arbetsförmedlare, AMU-lärare och andra som borde få ägna all sin kraft åt
att förmedla arbete och skaffa utbildning åt de arbetslösa får i stället förlösa
sin tid på neddragning av resurserna, att dra ner på utbildningsplatser och

beredskapsarbeten.

Man river ned i stället för att bygga vidare på den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ju också vänt sig till regeringen med en begäran om att få närmare 1 miljard kronor för att klara oss undan en höjning av arbetslösheten med 30 000–40 000 personer under nästa år.

Det finns väldigt många bedömare som, allteftersom höstmånaderna gått, har blivit mer och mer pessimistiska om läget på arbetsmarknaden. Och det finns många som säger att utvecklingen går mycket snabbare än vad de kunde förutsätta i början av hösten.

För bara någon vecka sedan diskuterade vi här i kammaren finansutskottets betänkande nr 10, och jag tog då upp den oro som jag och många andra känner för att framför allt kvinnorna skall drabbas av en hög arbetslöshet, om inte regeringen vidtar särskilda åtgärder. Den debatten har ju fortsatt här i dag också. Och den oron är framför allt motiverad av att utvecklingen på den offentliga sektorn nu är en helt annan än den var under förra konjunkturbedgången. Det är redan innan regeringens sparpaket träder i kraft en väldigt stor återhållsamhet med nyanställningar ute i kommuner och landsting.

Vad man än må säga om detta, vad man än må ha för principiell inställning till den offentliga sektorn, så måste alla ändå vara eniga om att det ur konjunktursynpunkt är synnerligen olyckligt att den neddragningen av den offentliga sektorns sysselsättningsutveckling kommer just nu. Det är nämligen ställt utom allt tvivel att just ökningen av sysselsättningen inom den offentliga sektorn har varit av stor betydelse för att vi i det här landet under den förra konjunkturbedgången kunde klara oss undan en hög arbetslöshet.

Men naturligtvis är det inte bara kvinnor som riskerar att drabbas av den högre arbetslösheten under vintern. Låt mig peka på ett annat område där det finns anledning att man verkligen bevakar utvecklingen. Det gäller byggsidan. Arbetsmarknadsstyrelsen har gjort en genomgång av de arbetsmarknadspolitiska insatserna under förra konjunkturbedgången och presenterat den i en skrift som jag tror att de flesta av riksdagens ledamöter har fått. Där gör man följande konstaterande:

”Under andra hälften av 70-talet försumrades möjligheterna att för konjunkturstabilisering upprätthålla bostadsbyggandet på en hög nivå. Avsevärda investeringar i bostadsbyggandet bortföll jämfört med uppställda planer, vilket innebar uteblivna spridningseffekter till industrin. Under perioden 1975–79 byggdes ca 33 000 färre lägenheter än planerat.”

Tyvärr tycks det som om precis detta skulle upprepas även nu. Och det finns dessutom tecken som tyder på att igångsättningen av nya lägenheter kommer att bli ännu lägre.

Risken för en stor arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, även i Stockholms län, som brukar kallas överhettat, framstår nu som uppenbar. Än värre är det i andra delar av landet. Och detta skall alltså läggas till alla de övriga svårigheter som finns på arbetsmarknaden. Och som alla vet, är det inte bara byggnadsarbetarnas egen sysselsättning som hotas när igångsätt-

ningen av bostäder är låg, utan även jobben i följdindustrier, kylskåpstillverkare, inredningssnickare och många många andra.

En annan bransch som betyder väldigt mycket för alla underleverantörer är bilbranschen. Även där är utsikterna svaga och oron stor på många orter och i många företag runt om i landet.

De åtgärder som regeringen har satt in i fråga om den ekonomiska politiken under den urtima riksdagen och nu i besparingspropositionen motverkar tyvärr inte de negativa tendenserna som vi i övrigt har på arbetsmarknaden, utan tvärtom spär de på risken för arbetslöshet. Men vi har ändå chansen fortfarande att hindra att den riktigt stora öppna arbetslösheten kommer till Sverige också. Vi har den chansen om vi utnyttjar arbetsmarknadspolitikens alla resurser fullt ut.

Den här frågan har vi socialdemokrater tagit upp i utskottet. Vi har försökt att få de borgerliga med på att kräva att den arbetsmarknadspolitiska beredskapen skall skärpas. Men de har avfärdat våra förslag på tio rader. Arbetslösheten drar som en farsot över den industrialiserade världen. Över två miljoner människor är arbetslösa i England. I Västtyskland, Finland, Danmark och många andra länder ökar nu arbetslösheten.

Vi socialdemokrater hävdar att det ändå finns en chans för oss här i Sverige att hindra att vi också drabbas av massarbetslöshet. Men det kräver insatser av regeringen, stora insatser och snabba insatser.

Folkpartiet talar ofta om arbetsmarknadspolitik och full sysselsättning. Det skulle stämma dåligt överens med det talet om den folkpartistiske arbetsmarknadsministern nu inte gör allt vad han kan för att höja den arbetsmarknadspolitiska beredskapen. Arbetsmarknadsverket har skickat in sin begäran till regeringen. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: När får AMS svar, och vad innebär svaret? Kommer AMS att få de pengar man begärt och som man anser oundgängligen nödvändiga för att hindra ökning av arbetslösheten med 30 000–40 000 människor?

Svensk industri behöver all hjälp den kan få från samhällets sida för att klara sig bättre i framtiden. Många har sagt detta i debatten i dag. Vi behöver stödja den svenska industrin för att den på 1980-talet skall kunna hävda sig i konkurrensen med andra länder både om världsmarknaden och om den svenska och de nordiska marknaderna. Vi kan använda även arbetsmarknadspolitiken för att under lågkonjunktur förstärka den svenska industris konkurrenskraft. Det skulle kunna ge praktiska resultat till skillnad från det ensidiga skället på den offentliga sektorn och den svartmålning av svenska löntagares arbetsvilja som alltför många SAF-direktörer och borgerliga politiker nu ägnar sig åt.

Herr talman! Jag slutar med att yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna, som senare socialdemokratiska talare närmare kommer att gå in på.

Anf. 86 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Regeringen hävdar att den offentliga sektorn i Sverige är för stor och att den står i motsättning till industriell och ekonomisk tillväxt. Ett

villkor för "näringslivssektorns tillväxt är en offentlig sektor som inte expanderar i samma takt som vi varit vana vid sedan många år", skriver regeringen. På ett annat ställe skriver den: "Så länge kommunerna tar en alltför stor del av resurstillväxten i anspråk kan den uppgång som krävs i industrisysselsättningen ej komma till stånd."

I botten för regeringens åskådning ligger att den ser "den offentliga sektorn" som en belastning på samhällsekonomin eller som en främmande fågel ditplacerad av "politikerna". Den offentliga sektorns tillväxt måste "i första hand förklaras av grundläggande politiska ambitioner", skriver regeringen och blottlägger därmed en närmast rörande oförståelse för den samhälleliga utvecklingen.

Den offentliga sektorn – dvs. det statsmaskineri som värnar, förvaltar och vidgar området för kapitalismen – har ökat i omfattning som ett svar på den ekonomiska utvecklingen och blivit en betingelse för denna. I andra sammanhang har vi förut redogjort för några av de utvecklingsmoment som konkret frammanat statsapparaternas ökade roll i de kapitalistiska ekonomierna. Den industriella utveckling Sverige – och andra utvecklade kapitalistländer – genomgått hade inte varit möjlig utan ökning av den "offentliga verksamheten". Kraven på infrastruktur, på vidgade statliga insatser för kapitalets ackumulation, på samhälleliga svar på förändringar av sociala mönster som industrialismen medfört och andra faktorer har icke kunnat önskas bort. De har krävt samhälleliga lösningar och lett till en ökad offentlig sektor. Och hade dessa utvecklingens krav icke fått detta svar, hade utvecklingen icke varit möjlig.

Regeringen nöjer sig med att konstatera att de "offentliga utgifterna stigit alltför snabbt" men förklarar på intet vis varför det gått "alltför snabbt" och vad som i så fall skulle vara en lagom ökningstakt. Och när den skildrar utvecklingen av sysselsättningen inom den kommunala sektorn och industri-sektorn är det ett mycket banalt konstaterande att om den ena delen ökar och den andra minskar så blir den andra delens andel av det hela mindre än tidigare. Men härför har man ju på intet vis visat att det skulle vara något samband mellan den ena sidans ökning och den andras minskning. Den kommunala sektorns ökning är ju ingen orsak till den minskade industrisys-selsättningen. Däremot är det en lycka för sysselsättningsläget i landet att kommunerna har kunnat ge flera jobb när industrin sviktat.

På liknande sätt förhåller det sig med det statliga budgetunderskottet. Det är inte i sig av ondo. Det kan i själva verket gynna ekonomisk utveckling, befördra den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen och därför leda till en starkare samhällsekonomi. När regeringen säger att den anser att budgetunderskottet är "för stort" baserar den denna ståndpunkt bara på sitt eget subjektiva tyckande. Frågor av följande slag infinner sig nämligen: För stort i förhållande till vad? och Hur skulle landets ekonomi se ut utan budgetunderskott? Visserligen finns det mycket att anmärka på i den borgerliga regeringens utformning av statsutgifterna. Men stora delar av statsutgifterna skapar arbete både direkt och i form av förstärkning av den "köpkraftiga efterfrågan". Det finns ingen undersökning av hur mycket det

nuvarande budgetunderskottet ökar sysselsättningen, men det torde stå klart att om det inte funnes, skulle den ekonomiska aktiviteten vara än lägre i landet.

Regeringen hävdar att de grundläggande målen för den ekonomiska politiken är: god tillväxt, full sysselsättning, låg inflation, rättvis inkomstfördelning och regional balans. Inget av dessa mål kommer emellertid att uppnås med den politik som regeringen bedriver. Och när det gäller de fyra sistnämnda av dessa mål för regeringen en politik som leder i rakt motsatt riktning. Regeringen bedriver medvetet en politik för att skapa en reservarmé av arbetslösa till exportindustrins disposition. Regeringens högränte- och högmomspolitik, dess slopande av prisstoppet på basvaror, dess vägran att attackera de privata monopolens makt, dess understödjande av spekulering och dess ovilja att göra något åt kredithandeln och kreditockret, inte minst på den s. k. grå marknaden, allt bidrar till hög inflation. Summan av regeringens ekonomisk-politiska förslag går ju ut på att öka inkomstklyftorna – fast det kan ju vara detta som ordet "rättvis" i regeringens mun avser. Regeringens politik för en rörligare arbetsmarknad går ju ut på att flytta på arbetskraften dit kapitalet vill ha den, vilket skärper den regionala obalansen.

Regeringens strategi är ingenting annat än att underordna den svenska ekonomin de svenska transnationella koncernernas intressen. Detta går inte ut bara över de arbetande. Det drabbar också hemmamarknadsindustrin och de i bred mening sociala sidorna hos den offentliga sektorns verksamhet.

Den kapitalistiska världen går nu in i en lågkonjunktur. Också för Sveriges del kommer detta att innebära ökad arbetslöshet och andra svårigheter. Men den kommunala sektorn, som kan ge allt fler jobb, får inte fortsätta att expandera för regeringen. Arbetslösheten skall i stället mötas med vad regeringen kallar en aktiv arbetsmarknadspolitik. Skälet till detta är att industrin inte kan "täcka sitt rekryteringsbehov" vid nästa konjunkturuppgång, om kommunerna anställer flera och ger dem ordinarie arbete.

Regeringen för alltså medvetet en arbetslöshetspolitik för att skapa en reservarmé åt industrikapitalet. Regeringens allmänna linje kommer att medföra ökad arbetslöshet, skärpt ekonomisk och social utslagning, växande ekonomiska och sociala klyftor och förvärrade regionala skillnader.

När regeringen utifrån dessa sina utgångspunkter presenterar sin "sparplan" för att minska statsutgifterna får denna samma klassmässiga profil som regeringspolitiken i övrigt. Udden är riktad mot de sociala rättigheter och den levnadsstandard arbetarklassen tillkämpat sig.

Vissa grupper kommer att bli särskilt utsatta, eftersom de drabbas av den samlade effekten av flera sparförslag, om regeringen får som den vill. Det gäller genomgående grupper som redan nu befinner sig i en svår situation, såsom pensionärer, handikappade, sjuka och barnfamiljer, och åtgärderna drabbar relativt hårdare ju lägre inkomsten för den drabbade är. Långt över hälften av regeringens föreslagna sparåtgärder kommer att direkt rikta sig mot eller särskilt hårt drabba de ovan nämnda grupperna.

En sådan inriktning av "sparåtgärder" kan inte accepteras – i synnerhet

inte som regeringen samtidigt företräder ståndpunkter och i andra propositioner framställer förslag som innebär skattelindringar och ökade förmåner för höginkomsttagare, aktieägare och storföretag.

Full sysselsättning är i realiteten inte längre målet för regeringens politik. Det har inte varit så sedan slutet av 1960-talet. Utslagningen i produktionslivet började då gå snabbare än tillskottet av nya arbeten. En uppdelning i A-, B- och C-lag blev ett accepterat inslag i arbetsmarknadspolitiken – allt i syfte att gå kapitalismens förändrade behov till mötes. Stora skikt av den arbetsföra befolkningen har konstant eller temporärt ställts utanför arbetslivet, dömts till en kortsiktig, flytande tillvaro utanför normala samhälleliga sammanhang. Den dolda arbetslösheten och den allmänna utslagningen har ökat enormt.

Till den fördelningspolitiska sidan av den klassiska fulla sysselsättnings politik hörde att de arbetslösa och undersysselsatta skulle få sin försörjning nödortfikt garanterad. Ju större utslagningen blivit, desto större betydelse har denna garanti mot en omfattande köpkraftsminskning till följd av arbetslöshet fått för det ekonomiska systemet. Likväl har utvecklingen inneburit att stora grupper nu har det sämre än tidigare.

Att mot denna bakgrund försämra de stödformer som är avsedda för människor som omfattas av arbetsmarknadspolitikens olika delar är helt oacceptabelt. Det är ytterligare ett bevis på att regeringen prisger resterna av den klassiska sysselsättningspolitiken för att i stället anamma Milton Friedmans idéer. De föreslagna reduceringarna är felaktiga ur mänskliga, fördelningspolitiska och konjunkturmässiga synvinklar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 108.

Anf. 87 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11 behandlas besparingsförslag från tre departement, budgetdepartementet, industridepartementet och arbetsmarknadsdepartementet. När det gäller budgetdepartementet så avser frågorna den statliga personalpolitiken. Statsrådet Johansson har emellertid anmält att han skall återkomma med förslag, och därför har utskottet inte närmare gått in på just dessa frågor.

Från industridepartementet aviserar statsrådet Åsling att han kommer att föreslå att två regionalpolitiska anslag skall sänkas nästa budgetår med sammanlagt 15 milj. kr. Utskottet har för sin del menat att anslagsfrågorna bör prövas av riksdagen i vanlig ordning då vi får det konkreta förslaget på bordet. Av det skälet avstyrker vi ett yrkande från vpk om att riksdagen redan nu skulle säga ifrån att ett av anslagen, det som gäller åtgärder i glesbygder, inte får sänkas.

På samma grund avvisar vi ett annat vpk-yrkande i vilket kommunisterna kräver att riksdagen redan nu skall uttala sig för att anslagen till lokaliseringstöd skall skäras ned med sammanlagt 700 milj. kr. Även om vårt avstyrkande av vpk-motionen sker på formell grund, så menar jag att det är helt oacceptabelt att riksdagen nu skulle binda sig för så kraftiga reduceringar av lokaliseringstöd som vpk föreslagit.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Å andra sidan kan man säga att vpk:s förslag är ganska följdriktigt. Kommunisterna har i olika omgångar underkänt regeringens regionalpolitik – en politik som fick riksdagens stöd förra våren men som vpk då helt förkastade. På några punkter accepterar dock kommunisterna regeringens förslag, som man menar "förefaller acceptabla". På en annan punkt ger man också regeringen sitt bifall. Det gäller förslaget beträffande stöd till energibesparing. Där instämmer vpk helt i regeringsförslaget.

Så till arbetsmarknadsdepartementets område, som i betänkanudet upptar det största utrymmet. Min avsikt är att bara beröra de frågor som har tagits upp i motioner eller reservationer.

Innan jag tar upp regeringens förslag vill jag kommentera det motionsförslag från socialdemokraterna som Anna-Greta Leijon här har talat för och som gäller, som det uttrycks i motionsyrkandet, behovet av en skärpt arbetsmarknadspolitisk beredskap. I sak är vi ense om att utvecklingen på arbetsmarknaden håller på att försämrans. Vi är på väg in i en försämrad konjunktur, och det kommer att slå igenom också på arbetsmarknaden. Det är en uppfattning som också regeringen står för, och arbetsmarknadsministern Ingemar Eliasson sade f. ö. i förra veckan att situationen är sådan att tre arbetslösa har att slåss om varje ledig plats. Så är alltså läget. Det är mot den bakgrunden man skall se socialdemokraternas yrkande om att regeringen skulle inta en skärpt arbetsmarknadspolitisk beredskap. Det är ju vad socialdemokraterna har begärt.

För utskottsmajoriteten är det självklart att regeringen håller en hög beredskap, i all synnerhet som man även i besparingspropositionen utgår från att vi får räkna med en svag arbetsmarknad under de närmaste åren och att vi måste lita till arbetsmarknadspolitiska åtgärder om vi skall kunna hålla fast vid de sysselsättningspolitiska målen. AMS har f. ö. gjort en framställning om ytterligare nära 1 miljard kronor för vintern, och den framställningen kommer regeringen att pröva mycket snart.

Låt mig erinra om att antalet sysselsatta i dag är större än någonsin. Dessutom kan noteras att det i allt väsentligt är kvinnorna som har stått för denna sysselsättningsökning. Fler har alltså kommit ut och fått ett eget arbete. Samtidigt har det inneburit att antalet personer i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete är lägre i dag än för ett år sedan. Trots detta är arbetslösheten inte nämnvärt högre än vad den var förra året vid den här tidpunkten. Men det hindrar ändå inte, herr talman, att man kan vara oroad över sammansättningen av de arbetssökande. Antalet kvinnor och ungdomar som saknar arbete är oroande högt, och särskilt besvärligt är det för de riktigt unga flickorna.

I den socialdemokratiska motionen nr 80 går man till häftigt angrepp både mot det riksdagsbeslut som fattades tidigare i höst och mot de från regeringens sida nu föreslagna åtgärderna. Socialdemokraterna säger sig ta avstånd från en arbetslöshetsskapande politik. Man vill ha åtgärder för att möta en förväntad konjunkturedgång och insatser för långsiktig förstärkning av svenskt näringsliv, och man säger sig ange riktlinjer för arbetsmarknadspolitikens utformning under det kommande vinterhalvåret. Detta käcka

anslag på den första sidan i motionen gör att man förväntar sig en mycket spännande läsning. Men på den punkten blir man besviken. När man kommer till sista sidan har det mesta av luften gått ur ballongen, och det återstår bara de bägge konkreta yrkandena om att socialdemokraterna säger nej till att stimulanstian skall försvinna och att man inte accepterar någon avgift för barntillsyn genom arbetsmarknadsutbildningen. När det gäller det mer framåtsyftande har man inget annat recept än utskottsmajoritetens, dvs. det som regeringen står för, att den arbetsmarknadspolitiska beredskapen skall vara hög eller, om man så vill, skärpt. Det är också utskottsmajoritetens mening, och det ligger väl i linje med de ambitioner som regeringen har.

När det gäller socialdemokraternas krav att man skall tillskriva regeringen att ersättningen vid arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning snart behöver höjas, så har vi i utskottet hänvisat till att de frågorna bereds i regeringskansliet. Där avser man att komma med förslag som riksdagen kan ta ställning till.

Det finns alltså inga nya eller hittills okända goda uppslag i den socialdemokratiska motionen, och vi har alltså inte funnit något framåtsyftande att hämta ur densamma. Det är skälet till att utskottsmajoriteten har sagt nej till den.

Beträffande stimulansbidraget så anser regeringen att det bör avvecklas, och man föreslår att det sker från årsskiftet för den kategori elever som är 20 år eller äldre och inte är berättigade till ersättning från A-kassan. F. n. är denna ersättning eller dagpenning till AMU-elever 155 kr. om dagen. Tilläggas kan också att de som nu är i utbildning kommer att få behålla stimulansbidraget utbildningstiden ut.

Nu säger Anna-Greta Leijon att det pågår en nedrustning. Jag vill då bara påminna om att det närmast är tvärtom. Resurserna till arbetsmarknadsverket har ju för varje år förstärkts och byggts ut. När det gäller arbetsmarknadsutbildning pågår det inte någon nedrustning. Man avser ju att göra en omprioritering av resurserna. Arbetsmarknadsministern har också nyligen i en debatt i kammaren talat om att man avser att expandera arbetsmarknadsutbildningen i antalet kursveckor eller platser i förhållande till vad man nu har och att vi därför måste ta till vara utbildningsresurserna så effektivt som möjligt. Vi har, som jag ser det, behov av fler platser i arbetsmarknadsutbildningen, och jag har också uppfattat att regeringen är beredd att utvidga den under denna vinter. Det är alltså icke tal om någon nedrustning.

När det sedan gäller bidrag till projektering av små bostadshus och arbeten för att förbättra boendemiljön vill jag säga, att regeringen har föreslagit att detta bidrag skall upphöra. Kommunisterna vill i sitt yrkande behålla bidraget. Utskottet, som är enigt på denna punkt, menar i sin kommentar till regeringsförslaget att bidraget inte gett nämnvärda sysselsättningseffekter eller utgjort någon stimulans för bostadsbyggandet, och projekteringskostnaderna täcks f. ö. av den ordinarie statliga långivningen till bostadsbyggandet. Utskottet har därför avstyrkt vpk-motionen i denna del.

Utskottet är också enigt i fråga om att avvisa kommunisternas förslag beträffande forskning och utveckling. Där räknar regeringen med att kunna

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

spara 1 milj. kr. genom en noggrann prövning av forskningsobjekt och genom att utnyttja reserverade medel från föregående budgetår. På denna punkt har vpk yrkat avslag på regeringsförslaget, med motiveringen att man inte kan acceptera en nedskärning av forskningen inom arbetarskyddet. Vad vi i utskottet kan förstå har man missförstått innebörden av den besparingsåtgärd som anmäls i propositionen. Den forskningsverksamhet som stöds med medel från departementets kommittéanslag avser nämligen inte arbetarskydd utan andra arbetsmarknadsfrågor. Det är alltså fråga om projekt som expertgruppen för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor, EFA, och expertgruppen för invandringsforskning, EIFO, initierar. Det är ju vidare så att staten stöder forskning om arbetarskydd via arbetarskyddsfonden, och den finansieras med arbetsgivaravgifter.

När det gäller reservation nr 2, om avgiftsbeläggning av barntillsyn inom arbetsmarknadsutbildningen, skall jag inte närmare kommentera den, eftersom Margit Odelsparri i sitt inlägg kommer att beröra den frågan.

Utskottets vice ordförande sade att detta var ett tunt betänkande. Det är riktigt, men vi kan ändå inte säga annat än att det ur sysselsättningspolitiska synpunkter rör sig om relativt marginella frågor. Poängen i Anna-Greta Leijons inlägg var att alla de hemskheter som nu skall drabba oss beror på att regeringen är alltför passiv. Det intressanta var att hon bara talade om vad som skall hända. Hon var alltför klok för att tala om det som varit, för i så fall hade hon varit ganska tomhänt på exempel när hon ville utmåla regeringens arbetsmarknadspolitik som både förödande och felaktig. Om man ser på den svenska arbetsmarknadspolitik som såsom den har skötts efter det att socialdemokraterna lämnade kanslihuset, så finner man att det inte finns någon anledning att säga att den nuvarande regeringen ligger illa till vid en jämförelse med den socialdemokratiska. Tvärtom har det satsats mer än någonsin under den här perioden. Avsikten är att när vi nu får en svår tid på arbetsmarknaden, så skall den satsningen fortsätta, och den kommer att vara såväl kraftfull som stor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 11.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 88 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson säger att det inte pågår någon nedrustning i fråga om de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Jag tror att många förvånas över det uttalandet.

Låt mig till att börja med påminna om det enkla faktum att vi i dag faktiskt har 40 000 personer färre sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder än vi hade för ett år sedan. Jag vill också påminna om de många bekymrade kommunalmän och andra, inte minst i Norrlandslänen, som vänder och vrider på de futtiga beredskapspengar som de har till sitt förfogande under det här året. Vidare vill jag påminna om den uppvaktning

hos arbetsmarknadsutskottet som en arbetsgrupp, som kallar sig arbetsgruppen emot nedskärning av arbetsmarknadsutbildningen i Stockholms län, gjorde.

Elver Jonsson vet precis lika väl som jag att medel inom arbetsmarknadspolitikens område beviljas på ett sätt som kan kallas för konjunktur neutralt. Så gjorde vi också i våras. Men utskottet skrev då – och på den punkten var vi eniga – att om det skulle visa sig att det blev en annan utveckling på arbetsmarknaden än man kunde förutse, så måste man ompröva frågan om de här medlen.

När det gäller arbetsmarknadsutbildningen är det ju ett faktum att det krävs att man på det området, med de medel som man nu har till sitt förfogande, måste göra en nedskärning över budgetåret 1980/81 på 10 %. Men då man från skolöverstyrelsens sida inte har kommit ut med anvisningar om detta förrän för knappt en månad sedan, innebär det att den nedskärning man nu håller på att genomföra måste bli större än de 10 procenten, eftersom den skall genomföras under en kortare tid än ett år.

Jag ställde en fråga till arbetsmarknadsministern. Eftersom han sitter här i salen, hade jag hoppats att han skulle besvara den. Då han, så vitt jag vet, ännu inte har begärt ordet skulle jag vilja fråga Elver Jonsson, om han vet när regeringen kommer att svara på den skrivelse som arbetsmarknadsverket har skickat in, en begäran om närmare 1 miljard kronor, vilken begäran har lämnats till regeringen för att klara oss undan en högre arbetslöshet under vintern, en arbetslöshet som man räknar med kan öka med 30 000–40 000 människor.

När Elver Jonsson säger att det inte pågår någon nedrustning när det gäller de arbetsmarknadspolitiska insatserna, skulle jag önska att han på utbildningscentra hade kontakter med folk som förtvivlat kämpar med frågan var de nu skall skära ned, då de i stället skulle vilja gå ut och hjälpa de människor som hotas av arbetslöshet.

Anf. 89 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Först vill jag beträffande regionalpolitiken säga följande. Det är, som Elver Jonsson säger, riktigt att vårt parti har en annan uppfattning än regeringen om hur regionalpolitiken skall bedrivas. I vår motion har vi föreslagit neddragningar på vissa avsnitt och anslagsökningar på andra. Framför allt kräver vi en hårdare styrning av de regionalpolitiska åtgärderna i stället för generösa bidrag till olika företag. Eftersom utskottet när det gäller just det här avsnittet har lagt propositionen till handlingarna, tänker jag inte ta upp någon diskussion. Jag kommer inte heller att yrka bifall till vår motion.

Herr talman! Den kapitalistiska världen går nu in i en lågkonjunktur. Också för Sveriges del kommer detta att innebära en ökning av arbetslösheten och andra svårigheter. Enligt rapporterna från arbetsmarknadsstyrelsen har arbetslösheten redan börjat att öka. Antalet arbetslösa var i oktober 92 000 personer, vilket är 14 000 fler än vid motsvarande tidpunkt i fjol. Samtidigt pågår en strukturrationalisering inom den svenska industrin, vilket

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

kommer att medföra en ökning av arbetslösheten och utslagning av människor. Den kommande arbetslösheten skall mötas med vad regeringen kallar en aktiv arbetsmarknadspolitik. Regeringens s.k. aktiva arbetsmarknadspolitik har hittills inneburit att arbetsmarknadsutbildningen har skurits ned mycket kraftigt genom en minskning av antalet kurser. Detta kommer dels att drabba invandrare genom ökade köer och svårigheter att få arbetsmarknadsutbildning, dels påverka sysselsättningen för lärarna. Situationen är densamma inom ABF och andra studieförbund. Exempelvis kommer svenskundervisningen för invandrare att minskas kraftigt eller upphöra helt, detta som ett resultat av regeringens åtstramningspolitik.

Det här innebär bl. a. att många välmeriterade lärare med mångårig erfarenhet kommer att friställas. Vidare betyder det att den arbetsmarknadspolitiska beredskapen ytterligare försvagas. Med tanke på den kommande lågkonjunkturen och det försämrade sysselsättningsläget kommer konsekvenserna att bli mycket svåra.

Nu föreslår regeringen ytterligare inskränkningar på dessa områden. Det måste med kraft tillbakavisas. Att, som regeringen gör, kalla detta en ekonomisk politik med full sysselsättning som grundläggande målsättning är inte aningslöshet, det är cynism.

Anf. 90 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Om man inte hade varit med om liknande debatter med Anna-Greta Leijon, skulle man kanske ha kunnat bli ganska skakad av vad hon sade och tro att det kommer att inträffa allvarliga saker. Som väl är har de olycksprofetior som Anna-Greta Leijon kommit med under det senaste året inte slagit in. Därför är jag inte lika uppskärnad som jag annars skulle ha varit. Ta t. ex. debatten i våras då regeringen föreslog att vi skulle satsa hårdare på yrkesutbildning inom gymnasieskolans ram. Anna-Greta Leijon gick till häftigt motangrepp och ville förkasta den reformen. Men när vi nu tar kontakter ute på fältet visar det sig att människor i allmänhet är klart mer positiva än vi kunde förvänta med tanke på den korta tid som stått till buds.

Jag vidhåller, herr talman, att socialdemokraterna genom sitt yrkande om en skärpt beredskap från regeringens sida på arbetsmarknadsområdet inte gör någonting annat än att slå in öppna dörrar. De ställer detta krav på regeringen då vi alla, inklusive regeringen, är överens om att vi går mot ett kärvare läge på arbetsmarknaden. I själva verket vill socialdemokraterna bara att riksdagen skall säga till regeringen att den inte skall sitta med armarna i kors. Det är inte mycket till meningsyttring ifrån riksdagens sida, och dessutom finns det ingen anledning att anföra detta.

När det gäller arbetsmarknadsstyrelsens begäran om några hundra miljoner är jag övertygad om att den kommer att behandlas snabbt och att behandlingen kommer att ske i positiv anda. I den mån arbetsmarknadsministern har en annan mening tror jag att han kommer att anmäla det här i kammaren.

Anna-Greta Leijon beskärmade sig också över att det nu är färre

människor än tidigare i beredskapsarbete. Det är riktigt, men vi skall väl inte se det som något slags katastrof att vi inte har behövt utnyttja alla de möjligheter till beredskapsarbete som stått till buds. Arbetslösheten har ju varit förhållandevis måttlig, men nu är konjunkturen på väg in i ett besvärligt läge. Nu måste vi satsa mer. Det är regeringens avsikt, och det har utskottet ställt sig bakom. Jag vill återigen yrka bifall till utskottets hemställan.

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Anf. 91 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson säger att han inte är särskilt skärrad över utvecklingen. Jag är det och jag tycker att det finns många skäl till det. Ute i världen är det en lågkonjunktur. Den har redan kommit in över Sverige. Många företag har fått minskade order.

Det är ett skäl.

Strukturomvandlingen drabbar flera viktiga branscher i det här landet och drabbar många orter väldigt hårt. Elver Jonsson är inte skärrad, men jag tror att det finns människor runt om i landet – i Värmland, i norra Västmanland och uppe i de andra skogslänen – som är mycket skärrade, mycket oroliga för vad som kommer att hända med deras jobb. Strukturomvandlingen slår hårt mot många viktiga svenska branscher.

Det är ett annat skäl till oro.

Den offentliga sektorn har vuxit mycket kraftigt i Sverige. Om värdet av det kan man naturligtvis ha olika uppfattningar, och det har också funnits olika uppfattningar därom, men jag tror att alla måste vara eniga om en sak, nämligen att det ur konjunkturstabiliseringssynpunkt har varit en väldigt tillgång att ha den här ökningen av sysselsättningen inom den offentliga sektorn. Den ökningen håller på att stagnera. Ökningstakten har halverats under de senaste kvartalen.

Det är ett tredje skäl att vara väldigt orolig.

Det finns ett fjärde skäl också: regeringens åtstramningspolitik, momshöjningen och andra åtgärder, som går på tvärs emot vad alla ekonomer, alla sunt tänkande människor rekommenderar i en lågkonjunktur.

Nog finns det skäl att se med oro på utvecklingen framöver, för det finns också i det som Elver Jonsson själv har sagt tecken som tyder på en svår arbetsmarknadssituation under nästa år.

Vad återstår då för oss, när regeringen har sagt nej till alla våra förslag inom den ekonomiska politiken, säger nej till våra förslag inom näringspolitiken? Då återstår ingenting annat än de arbetsmarknadspolitiska insatserna för att klara oss undan en hög öppen arbetslöshet. Det är det vi begär nu: att riksdagen klart skall säga ifrån att vi behöver en skärpt arbetsmarknadspolitisk beredskap. Då säger Elver Jonsson: Det är inte mycket till meningsyttring. Nej, jag skulle naturligtvis ha önskat att riksdagen hade ställt sig bakom våra förslag när det gäller den ekonomiska politiken och när det gäller näringspolitiken. Det hade varit bättre ur sysselsättningssynpunkt, men det har den inte gjort. Nu återstår arbetsmarknadspolitiken, och säger riksdagens majoritet nej den här gången har den definitivt visat att den har övergivit kravet om den fulla sysselsättningen.

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Anf. 92 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Elver Jonsson och regeringen är medvetna om den kommande arbetslösheten. De är medvetna om den kommande svåra ekonomiska krisen och säger att den skall mötas med aktiv arbetsmarknadspolitik.

Men vad innebär det? Aktiv arbetsmarknadspolitik är enligt Elver Jonsson att ytterligare skära ned de anslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder som funnits tidigare och ytterligare försvåra upprätthållandet av den arbetsmarknadspolitiska beredskapen. Ett avgörande argument för de här nedskärningarna enligt regeringen och Elver Jonsson är att det finns ett stort budgetunderskott, och det skall man minska genom att göra det svårare för de svaga i samhället – genom att öka arbetslösheten. Och det gör man medvetet.

Vi har från vårt håll ställt andra förslag. Naturligtvis finns det en viss skrytekonomi och lyxekonomi när det gäller statsfinanserna.

Vårt förslag är följande:

Inställ byggandet av reaktorerna 11 och 12. Det är ett krav som framstår som alltmera riktigt med hänsyn till bl. a. det stora elöverskottet. Det sparar man flera miljarder på.

Inställ riksdagens flyttning till Helgeandsholmen. Det sparar man 1 000–1 500 miljoner på.

8 miljarder kronor finns att hämta i debiterade skatter och arbetsgivaravgifter. Men från regeringens sida är man inte värst intresserad av att rädda den ekonomiska situationen genom att vidta sådana åtgärder.

Samtidigt föreslår regeringen en lindring av aktievinstbeskattningen. Det innebär att regeringen skänker aktieägarna flera hundra miljoner kronor, bl. a. i förlorade skatteinkomster.

Det här borde regeringen spara in i stället.

Anf. 93 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! På någon enstaka punkt hyser jag sympati för Alexander Chrisopoulos förslag – bl. a. tycker jag att vi kunde ha stannat kvar i detta hus för framtiden.

Sedan får jag rätta Anna-Greta Leijon, som antingen hörde fel eller av någon annan anledning felciterade mig. Hon sade att jag inte var skärrad av utvecklingen. Jag är naturligtvis oroad av tendenserna i Sverige och andra länder när det gäller den framtida konjunkturen. Men vad jag sade var att jag inte var skärrad av Anna-Greta Leijons olycksprofetior, eftersom hon så ofta tagit fel. Jag gav också några exempel.

När det gäller vårt betänkande och anledningen till att det är något tunt, så får vi inte glömma bort att det här är ett utflöde av den stora propositionen nr 20, som föranledde en lång debatt så sent som den 20 november. Då var man ju också i hög grad inne på sysselsättningsfrågorna – Anna-Greta Leijon själv medverkade i den debatten.

Jag vill tillägga att utskotten ju har att utgå från de förslag som ligger i den del av propositionen som remitterats till resp. utskott. Även om man kan ha

olika uppfattningar om regeringens förslag på arbetsmarknadsområdet måste det konstateras att de ur sysselsättningssynpunkt är ganska marginella. Det system av åtgärder som vi har byggt upp inom arbetsmarknadspolitiken lämnas praktiskt taget intakt.

Detta tror jag är viktigt att säga i kammaren inför den omröstning som vi skall ha. Några av regeringens förslag har ju f.ö. även socialdemokraterna lämnat utan erinran. Och jag vidhåller mitt påstående att det finns skäl att säga att det fortfarande förs en aktiv arbetsmarknadspolitik här i landet.

Talmannen anmälde att Anna-Greta Leijon anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 94 ERIK JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg kommentera reservation nr 1 som är fogad till det betänkande vi nu behandlar. Det gäller stimulansbidraget vid AMU-utbildning.

Låt mig först konstatera att arbetsmarknadsutbildningen är ett av arbetsmarknadspolitikens medel. Den har under 1970-talet vuxit alltmer i betydelse. Utbildningen har flera mål. Det traditionella är att på sysselsättningsidan motverka konjunktursvängningar och minska olägenheterna av dessa svängningar. Ett annat mål är att främja ekonomisk tillväxt genom att öka tillgången på yrkesutbildad arbetskraft.

Men utbildningen har också en viktig fördelningspolitisk uppgift genom att stödja dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Till dessa grupper hör arbetshandikappade, nytilträdande kvinnor, ungdomar samt invandrare. Och för kvinnornas del har man inom utbildningen på olika sätt sökt uppmuntra till val av andra yrken än de traditionella kvinnoyrkena. Därmed är arbetsmarknadsutbildningen ett instrument i de allmänna strävandena mot jämställdhet mellan kvinnor och män.

En konsekvens av att arbetsmarknadsutbildningen tjänar flera mål är att dess omfattning i motsats till beredskapsarbetena inte påverkas av förändringarna i konjunkturerna på samma sätt som förr. Jag bortser då från en speciell form, utbildning i företag, som åren 1977 och 1978 hade en mycket stor volym genom den s. k. 25-kronan. Under konjunkturuppgången år 1979 med fortsättning en bit in på detta år kunde beredskapsarbetena skäras ned, men arbetsmarknadsutbildningen fortsatte att spela en betydande roll som ett sätt att överbrygga klyftan mellan arbetsgivarnas efterfrågan på utbildad arbetskraft och de arbetssökandes möjligheter att motsvara dessa krav.

Arbetsmarknadsutbildningen är i princip en utbildning för vuxna, och därför har det studiesociala stödet vid utbildningen stor betydelse för att de arbetssökande skall kunna utnyttja möjligheten att genom utbildning förbättra sin ställning på arbetsmarknaden. Även ur allmänna synpunkter är det angeläget att arbetstagarna använder perioder av arbetslöshet till en meningsfull sysselsättning genom utbildning. Arbetsmarknadsutbildningen är därför en av statsmakterna prioriterad utbildning. Ett uttryck för denna prioritering är det studiesociala stödet, som genom utbildningsbidrag alltid

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

har varit förmånligare än andra former av statligt studiestöd.

Det nu tillämpade systemet innebär att deltagare i utbildningen med rätt till ersättning från arbetslöshetskassa får ett bidrag per dag motsvarande högsta ersättningsbelopp från kassan, f. n. 195 kr. Om tidigare inkomst av arbete har varit lägre, reduceras bidraget på samma sätt som enligt överförsäkringsreglerna inom arbetslöshetskassorna, dock inte till lägre belopp än f. n. 155 kr. per dag.

Vare sig eleverna är arbetslöshetsförsäkrade eller ej får de ett stimulansbidrag på 10 kr. per dag. Det är detta tilläggsbidrag som regeringen vill börja avveckla. Stimulansbidraget utgår f. n. även till en tredje kategori elever, som jag hittills inte har nämnt, nämligen ungdomar under 20 år. Om de beviljas arbetsmarknadsutbildning får de som regel förutom stimulansbidraget en dagpenning motsvarande kontant arbetsmarknadsstöd, f. n. 75 kr. per dag.

Regeringen vill börja avvecklingen av stimulansbidraget med de vuxna icke arbetslöshetsförsäkrade, dvs. de som har ett fast grundbidrag på 155 kr. per dag. Det är inte någon liten grupp. Tvärtom är det fråga om drygt hälften av eleverna vid AMU-centra och liknande skolmässig utbildning. Jag räknar alltså bort den nu ganska begränsade grupp som får sin utbildning i företag och då i stället för att få utbildningsbidrag avlönas av företag.

Stimulansbidraget har som ett av sina motiv att göra det ekonomiskt fördelaktigt för arbetslösa kassamedlemmar och fördelen för ungdomar som har kontant arbetsmarknadsstöd att ta upp en utbildning i väntan på nytt arbete. Utskottets majoritet, som stöder regeringens förslag, förefaller anknyta till detta. Majoriteten menar att de kategorier elever som omfattas av regeringens förslag, dvs. vuxna icke arbetslöshetsförsäkrade, har – om de avstår från utbildning – endast det beloppsmässigt betydligt lägre kontanta arbetsmarknadsstödet eller ingen arbetslöshetsersättning alls att falla tillbaka på. Därför behöver dessa elever inte något extra stimulansbidrag för att vilja utbilda sig. Avgörandet för deras val, om de skall ta utbildning eller inte, blir i stället enligt majoriteten utbildningsbidragets nivå.

Detta låter sig verkligen sägas om man inte bryr sig om att utbildningsbidraget är avsett att ge den enskilde en rimlig försörjning under utbildningstiden. Vad är det som säger att den enskilde inte finner sig vara ställd i den valsituationen att till varje pris försöka ta ett jobb som ger en möjlighet att tillfälligt hanka sig fram i stället för att ta en utbildning som på litet längre sikt ger ett bättre fäste på arbetsmarknaden? Den försörjningsmöjlighet som det nuvarande utbildningsbidraget ger har kontinuerligt försämrats under de borgerliga regeringarnas år. Ersättningarna vid arbetslöshet och därmed utbildningsbidragen har som målsättning att täcka 91 % av inkomstbortfallet vid arbetslöshet. De justeringar som har förekommit av ersättningsbeloppen de senaste åren har varit helt otillräckliga. Man får räkna med att ersättningsnivån vid arbetslöshet för stora grupper har sjunkit ned mot 50 %. Detta slår hårt mot både arbetslösa och eleverna i arbetsmarknadsutbildning.

I den situationen föreslår regeringen, med stöd av den borgerliga

majoriteten i utskottet, inte bidragsförbättring utan en direkt bidragssänkning! Detta är givetvis oacceptabelt för oss socialdemokrater som länge, men hittills förgäves, krävt bättre ersättningar. Nu skyntar i propositionen ett blivande förslag från regeringen om höjda ersättningar. Om man därmed vill antyda att eleverna den vägen, alltså genom en höjning av grundbidraget – dagpenning –, skall kompenseras för det bortfallna stimulansbidraget, så vill jag fråga: Hur uppnår man i så fall den påstådda besparingen på 110 milj. kr.? Hur skall man få en sådan effekt om det inte blir på AMU-elevernas bekostnad?

T.o.m. de borgerliga ledamöterna i utskottet tycker att regeringen har gått för långt och modifierar regeringens förslag på en punkt. Det gäller elever med sjukpenning, pension eller liknande förmåner. De får sitt utbildningsbidrag reducerat av dessa förmåner, och ibland är den enda bit av utbildningsbidraget de får just stimulansbidraget. Utskottsmajoriteten tänker sig inte att dessa elever skall få behålla stimulansbidraget utan förordar en jämningsregel som sägs ge samma effekt. Regelsystemet blir emellertid enklare om riksdagen följer socialdemokraternas avslagsyrkande.

Herr talman! Inte heller inom regeringen vill man fullt ut dra konsekvenserna av arbetsmarknadsministrarnas föreliggande förslag. Storleken av en annan form av studiesocialt stöd, vuxenstudiestödet, är nämligen beroende av utbildningsbidraget vid arbetsmarknadsutbildning. Här finns i studie-stödslagen en direkt koppling mellan dessa båda former av studiesocialt stöd. Utbildningsministern säger i sin bilaga till besparingspropositionen att det är hans mening att reduktionen av utbildningsbidraget inte skall leda till motsvarande minskning av vuxenstudiestödet. Han föreslår emellertid ingen åtgärd för att förhindra att så kommer att ske.

Riksdagen kan ge sitt stöd åt utbildningsministrarnas intentioner genom att rösta på socialdemokraternas reservation 1 till det betänkande som vi nu behandlar.

Herr talman! Jag påtalade nyss att ersättningarna vid arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning kraftigt har urholkats under senare år. Jag noterade att regeringen tydligen tänker komma med förslag om höjda ersättningar. Från socialdemokratiskt håll lade vi förra vintern fram förslag om högre ersättningar i anslutning till de krav som hade förts fram av arbetslöshetskassorna med stöd av LO, TCO, SACO/SR och AMS. Redan då var det angeläget med snara förbättringar av ersättningsnivåerna.

Utskottets värderade ordförande Elver Jonsson konstaterade i sitt inlägg att luften har gått ur oppositionen – det finns ingenting i reservationen att ta på. Jag vill därför understryka att det har skett en fortsatt inflatorisk utveckling, delvis påskyndad genom regeringens åtgärder. Behovet att höja ersättningarna är nu än mer angeläget. Vi begär därför i reservationen att regeringen skall anmanas att snarast slutföra sin beredning av ersättningsfrågan så att riksdagen snabbt kan fatta beslut och höjningarna kan träda i kraft i början av nästa år.

Torsdagen den
4 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
(AU)*

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna, som är fogade till utskottets betänkande.

Anf. 95 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Den fulla sysselsättningens politik omhuldas av alla partier i denna riksdag. Vi förordar litet olika medel för att uppnå det målet, men värdet för individen och för nationen av den fulla sysselsättningens politik bestrids inte av någon.

Det här som jag just nu har sagt skulle inte Anna-Greta Leijon ha kunnat säga. Enligt socialdemokraterna är det bara socialdemokraterna som omhuldar den politiken. Generositeten mot andras ambitioner finns inte. I stället driver man myten om att regeringen har övergivit den fulla sysselsättningens politik. Vi har under de år då socialdemokraterna inte har tagit del i regeringsarbetet avsatt större resurser än någonsin tidigare för att hålla uppe sysselsättningen och hålla nere arbetslösheten.

Detta har Anna-Greta Leijon hört förut, säger hon, och det har hon förvisso. Nu är vi inne i nästa lågkonjunktur, eller står inför den, och då vill hon tala om den. I och för sig tycker jag det är riktigt. Men eftersom Anna-Greta Leijon och andra fortsätter att veva myten om att vi har övergivit den fulla sysselsättningens politik måste vi få hänvisa till våra gärningar. Om vi inte blir trodda på våra ord, döm oss då efter våra gärningar.

Man kan inte bortse från att vi lyckades bättre under den lågkonjunktur och strukturkris som vi genomgick 1977–1979 än vad den socialdemokratiska regeringen gjorde 1972–1973. Varför, med denna vetskap, fortsätta att misstänka oss för att ha ändrat inställning i denna grundläggande fråga? Varför bedriva denna mytbildning om våra avsikter? Så länge Anna-Greta Leijon upprepar sina myter om att vi övergett den fulla sysselsättningens politik tar jag mig friheten att upprepa mina sanningar om att vi gjort mer för sysselsättningen än någon annan regering.

När man hör oppositionen tycks det inte finnas några gränser för hur dåligt allting är. Det är klart att man mot den bakgrunden med stort intresse tog del av den socialdemokratiska motionen om vad man borde göra inom arbetsmarknadspolitiken för att klara de svårigheter vi står inför.

Alltsammans utmynnade emellertid i ett mycket platt yrkande om att höja beredskapen. Vad är det? Och på vilket sätt avviker det från vad regeringen har deklarerat gäller för regeringens politik?

Det fanns naturligtvis utrymme både i motionen och i reservationen att föreslå konkreta åtgärder, t. o. m. att yrka på höjda anslag. Men hela innehållet går i stället ut på att man skall tala om för regeringen att den skall höja beredskapen.

Vi har en höjd och hög beredskap att möta en försämring på arbetsmarknaden. Vi har under hela hösten haft flitiga underhandskontakter med arbetsmarknadsverket för att få reda på hur man ser på läget. Beskedet har varit: Vi återkommer senare under hösten, när det är möjligt att bättre överblicka vad som behövs ytterligare.

Nu har framställningen och bedömningen kommit in. Detta är den normala gången – Anna-Greta Leijon vet bättre än de flesta att det är så det går till. Man får nya bedömningar nu och då under året och eventuellt krav på nya resurser för att klara den arbetsmarknadspolitik som regeringen och riksdagen i mer allmänna termer säger sig vilja föra.

Men utan att avvakta frågan om resurstillskott för hela landet har vi under hösten tagit särskilda beslut om ökade resurser till Norrbotten för att starta ett antal byggen och till Värmland för att starta ett antal vägbyggen, just för att förekomma den försämring som vi har sett vara på väg i dessa båda län.

Nu har vi som sagt framställningen, och Anna-Greta Leijon frågar: När får AMS svar? Vi har haft framställningen hos oss mindre än en vecka, och det handlar om nästan 1 miljard kronor. Då tycker jag det är rimligt att vi tar något fler dygn på oss än vad vi hittills haft för att bedöma frågan. Men jag kan svara Anna-Greta Leijon och andra att vi skall behandla den med största skyndsamhet och ge AMS både svar och resurser i så god tid att man kan upprätthålla den höga beredskapen.

Man ägnar sig inom arbetsmarknadsverket åt att riva ner i stället för att bygga upp, säger Anna-Greta Leijon. Jag förstår inte hur man kan beskriva det ambitiösa och idoga arbete som pågår inom verket på det viset.

Arbetsmarknadspolitiken måste anpassas till den faktiska situationen. Och den faktiska situationen har varit att efterfrågan på arbetskraft under 1979 och större delen av 1980 varit god och högre än åren dessförinnan. Det har inneburit att platsförmedlingen satts i centrum, att resurser dirigerats om så att vi kunnat utnyttja möjligheter att ge människor fast och varaktigt arbete i den öppna marknaden.

Det är också den prioriteringen som gäller nu och framöver: utnyttja de lediga platser som finns och se till att ta vara på möjligheterna att placera de arbetssökande i den öppna marknaden. Därefter prövar man möjligheterna att ge utbildning, och därpå kommer arbetsmarknadsutbildning mycket högt upp på åtgärdslistan. Först därefter kommer beredskapsarbeten i fråga.

Men det har ju inget egenvärde att ha väldigt många i åtgärder – eller hur, Anna-Greta Leijon? Det låter på beskrivningen som om det vore en extra merit att ha så många som möjligt i utbildning och i åtgärder. Jag kan inte se det på det viset. Ambitionen måste vara att anpassa insatserna efter läget på arbetsmarknaden. Inför det försämrade läget finns det nu anledning att se till att arbetsmarknadsutbildningen kan expandera. Därför måste resurserna utnyttjas så effektivt som möjligt. Just av den anledningen pågår en överstyrning av resurser till i första hand yrkesutbildning. Just för att vi måste expandera måste man se till att man också är sparsam. Därigenom vidgar man möjligheterna att hjälpa fler på arbetsmarknaden.

Det är alltså inte så – Elver Jonsson har redan klargjort det – att arbetsmarknadsutbildningen skall dras ned. Man har planerat utifrån de resurser som riksdagen anslog i våras. Nu begär man mer för att kunna upprätthålla den högre ambitionsnivån.

Får jag, herr talman, med några få ord också ta upp frågan om

stimulanstian och ersättningen från arbetslöshetskassorna, som Erik Johansson tog upp. Det har visat sig vid en närmare undersökning att stimulansmomentet i stimulanstian inte var särskilt stort. Det var få som därför att den här extra tian fanns valde utbildning framför att gå arbetslösa. Då har vi sagt oss att man kan utnyttja dessa medel effektivare.

I s-motionen talas det mycket om urholkning av ersättningen från arbetslöshetskassorna. Det är sant att det inte finns någon automatik i ersättningen. Det var en sak som folkpartiet motionerade om många gånger i början av 1970-talet. Då avslogs de motionerna lika regelmässigt av socialdemokraterna. Det hade inte varit så dumt att ha den automatiken i ersättningen från kassorna. Dessutom var det framför allt under åren 1974–1976 som urholkningen i ersättningen från arbetslöshetskassorna skedde. Från den 1 januari 1974 till den 1 januari 1977 skedde ingen höjning. Då satt socialdemokraterna i regeringen. Sedan har vi föreslagit och fått igenom höjningar 1977, 1978 och 1979. Vi kommer att föreslå höjning av ersättningen också under 1981. Men vi kan inte i det ekonomiska läge vi nu har dessutom försöka ta igen den urholkning som skedde under socialdemokraternas regeringstid.

Anf. 96 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Ibland verkar det som om borgerliga företrädare – både de som tillhör regeringen och de som finns utanför – bara lyssnar till oss socialdemokrater när vi är kritiska mot dem. Ingemar Eliasson sade här att vi inte är generösa från socialdemokratiskt håll. Jag vet inte om Ingemar Eliasson lyssnade när jag i mitt inledningsanförande faktiskt rosade den borgerliga regeringen för att den hade satsat väldigt mycket på arbetsmarknadspolitiken under förra konjunkturnedgången.

Vad jag har försökt att förklara är att vi nu känner en väldigt stor oro, därför att påfrestningarna på arbetsmarknaden ser ut att bli mycket större den här gången än de var förra gången. Det finns ju faktiskt tecken som tyder på att regeringen är beredd att acceptera en mycket högre arbetslöshet än vad vi har haft förut. Budgetministern har stått här i riksdagen och sagt att han räknar med 3 % arbetslöshet.

Det är inget platt yrkande som vi har framställt från socialdemokratiskt håll. Vi kräver att man nu ser till att expandera möjligheterna till arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete. Det är, precis som Ingemar Eliasson säger, ett fint arbete som man gör i arbetsmarknadsverket, men man kan inte trola. Arbetsmarknadsverket måste från regering och riksdag få pengar för att kunna driva sin verksamhet. Vad som sker och har skett under hösten är att man inom arbetsmarknadsutbildningen har fått order att på grundval av de pengar som man tilldelades i våras göra en nedskärning med 10 %. Vi vädjar till regeringen att nu lägga om den här kursen.

Utvecklingen på arbetsmarknaden ser dystrare ut nu än vad någon av oss kunde föreställa sig i våras när vi gav de här pengarna i anslag. Men arbetsmarknadsutskottet skrev redan då att blir utsikterna annorlunda, så förutsätter utskottet att nya pengar kommer att ställas till arbetsmarknads-

verkets förfogande. Jag undrade tidigare när AMS kommer att få svar på sin fråga om nya pengar. Jag ställer också frågan: Vad kommer svaret att bli? Kommer man att få pengarna?

Ingemar Eliasson vill ha längre tid att resonera om det här än en vecka, men samtidigt säger han att han har haft väldigt mycket kontakter under hela hösten med arbetsmarknadsverket om de här frågorna. Varför behöver det då ta så lång tid, när man vet att det är stor oro ute på fältet? För varje vecka som går kommer nya varsel om uppsägningar och nya varsel om korttidsvecka.

Tecknen är mycket oroande. Det är inte vi socialdemokrater som försöker svartmåla verkligheten. Vi säger i stället: Det finns fortfarande en chans för regeringen, trots den dåliga ekonomiska politik den för och som leder till att allt fler blir arbetslösa, att ändå klara oss ur en stor ökad arbetslöshet. Den chansen ligger i att man utnyttjar den fina arbetsmarknadspolitik som vi har i det här landet, men det kräver snabba beslut av regeringen.

Anf. 97 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det pågår en strukturomvandling i den svenska industrin i dag, en omvandling som innebär att de traditionella yrkena, som utbildad arbetskraft, bl. a. invandrare, har haft, försvinner mer och mer. Det pågår en utveckling till ökad robotisering, automatisering och mekanisering av produktionsprocessen.

Regeringens ekonomiska politik syftar medvetet till att skapa en större arbetslöshet. Dessutom kommer en lågkonjunktur som i sig innebär påfrestningar på sysselsättningen och ökad arbetslöshet.

Nu säger arbetsmarknadsministern att visst har regeringen fortfarande den fulla sysselsättningen som mål. Det är ord. Den praktiska handling som de här ambitionerna återspeglas i är regeringens förslag till besparingar på arbetsmarknadsutbildningens område.

Det finns två saker som man kan få ut av det här: Antingen menar Ingemar Eliasson att en aktiv arbetsmarknadspolitik som har den fulla sysselsättningen som mål innebär att man ytterligare ökar arbetslösheten. Eller också menar han att man kan komma fram till den fulla sysselsättningen genom att öka arbetslösheten i dag – och det gör man medvetet.

Anf. 98 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att arbetsmarknadsministern stryker under att arbetsmarknadspolitiken har hög prioritet. Den har en uppgift att fylla i den arbetsmarknadssituation som vi har och för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Det har vi tidigare också från vårt parti haft tillfälle att poängtera.

Arbetsmarknadsministern påpekade att det fanns en motion från folkpartiet i början av 1970-talet om förbättrad arbetslöshetsersättning. Jag gör reflexionen att nu är folkpartiet med i regeringsställning och man är fortfarande medveten om det värdefulla i det förslag man hade den gången. Varför har man inte förverkligat det?

Vi är överens om det värdefulla i arbetsmarknadsutbildningen som stimulansfaktor för att få människor att utbilda sig och få ett fäste på arbetsmarknaden – och därmed känna den tillfredsställelse som det innebär att ha ett arbete. Arbetet i sig självt ger individen tillfredsställelse.

I mitt huvudanförande redogjorde jag för just den situationen, och jag tror att det finns anledning att ytterligare stryka under det i den valsituation där man står.

Det ekonomiska läget var den andra saken som jag tog upp. Jag frågade: Leder detta verkligen till en besparing när man samtidigt aviserar en höjning av andra bidrag? Den frågan har jag inte fått något svar på.

Till sist, herr talman: I dagens ekonomiska läge är vårt parti, med stöd av den fackliga rörelsen, helt på det klara med att en yrkesutbildad arbetskraft ökar förutsättningen i vår industri till fullgoda arbetsinsatser och ökad produktion. Som det tidigare sagts från vårt håll ger detta oss möjligheter att arbeta oss ur den ekonomiska krisen i stället för att svälta oss ur den.

Anf. 99 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Anna-Greta Leijon säger att hon har rosat regeringen förut för arbetsmarknadspolitiken och undrar om jag inte hörde det. Nej, det gjorde jag inte, och hade jag hört det, hade jag säkert trott att jag hört fel. Men nu senast hörde jag i alla fall, och jag ber att få tacka för hela fångnet av rosor.

Arbetsmarknadsutbildningen skall expandera när läget på arbetsmarknaden försämras. Den skall dras ner när läget förbättras. Under 1979/80 har ju läget på arbetsmarknaden varit bättre. Just därför måste utbildningen dras ned, så att det finns en kapacitet att ta till när läget försämras. Det finns inget egenvärde i arbetsmarknadsutbildningen – den är till för att möta en försämring på arbetsmarknaden. Kan man få ett ledigt jobb med den utbildning och de förutsättningar man har, skall man naturligtvis ta det.

Men nu försämras läget, som vi konstaterat här, och då är det aktuellt igen med ökade resurser. Vi har som sagt alldeles nyss fått begäran från AMS. Jag kan bara upprepa att vi skall behandla den med stor skyndsamhet, inte bara för att kunna ge Anna-Greta Leijon ett precist svar om vilken dag vi är klara, utan främst naturligtvis därför att AMS behöver resurserna för att hjälpa de arbetslösa och dem som riskerar att bli arbetslösa.

Jag tar Anna-Greta Leijons oro inför framtiden med stort allvar. Jag delar i hög grad den oron. Vi står ju på många sätt inför en väldig utmaning. Arbetsmarknaden kommer att utsättas för påfrestningar som kanske aldrig förr under efterkrigstiden. Det får inte hända att vi drabbas av den utveckling som det konservativa England eller det socialdemokratiskt styrda Danmark har genomgått. Vi har möjligheter att falla tillbaka på den arbetsmarknadspolitik som vi har utvecklat gemensamt. Vi har ett gemensamt ansvar att se till att den också i fortsättningen kan lösa en stor del av våra problem.

Jag lovar att lyssna till alla konstruktiva förslag som kommer fram om hur vi skall förbättra den arbetsmarknadspolitiken och anpassa den till nya förhållanden på arbetsmarknaden.

Erik Johansson frågar om det verkligen är en besparing att ta bort stimulanstian. Ja, det ger oss ett ekonomiskt utrymme för att höja ersättningen vid arbetslöshet. Erik Johansson vet ju att vi inte utan vidare kan öka på budgetunderskottet. Därför gäller det att i första hand finna utrymme på annat håll om man t. ex. vill höja ersättningen till de arbetslösa.

Varför genomför vi inte i regeringen det inflationsskydd som föreslogs i början av 1970-talet? Mitt raka svar är: Vi har inte råd. Men vi hade varit i en bättre situation, och de arbetslösa hade haft en högre nivå på ersättningen, om man inte halkat efter i början av 1970-talet. Den försummelsen har vi tyvärr inte möjlighet att i dag gottgöra.

Anf. 100 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern lovade att lyssna på alla konstruktiva förslag som kan leda till en bättre situation på arbetsmarknaden. Det skulle vara bra om han inte bara lyssnade till dem utan också försökte att förverkliga dem. Vi har från socialdemokratiskt håll ägnat inte bara hela denna höst utan också det urtima riksmötet åt att föra fram sådana konstruktiva förslag. Vi har möjligtvis fått lyssnare, men ingen har velat följa de konstruktiva förslagen.

Ingemar Eliasson säger att AMS för de arbetslösas skull behöver de pengar som styrelsen begärt. Ja, så är det, och just därför är det viktigt att det snabbt lämnas ett positivt besked från Ingemar Eliasson om att man också kan räkna med dessa pengar. Jag lovar att också då utdela några rosor, men jag väntar tills det beskedet kommer. Tyvärr har vi inte fått något sådant besked här i dag.

Det hade varit bra, inte bara för denna debatt – det är inte den som är det väsentliga – utan med tanke på den oro som hyses av många människor, bl. a. av dem som jobbar som arbetsförmedlare och lärare på AMU-centra, om dessa personer hade fått ett positivare besked än det som Ingemar Eliasson i dag kunde sträcka sig till.

Anf. 101 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Några ord i all korthet. Arbetsmarknadsministern hänvisar bl. a. till det konservativt styrda England. Vi är helt överens om vad en konservativ arbetsmarknadspolitik i det landet har inneburit. Vi har i vårt land, med arbetarrörelsen som pådrivare, byggt upp en arbetsmarknadspolitik som internationellt har vunnit anseende och uppmärksamhet, och på den grunden vill vi arbeta vidare.

Nu hänvisar arbetsmarknadsministern ånyo till den ekonomiska situationen och menar att AMU-elevernas bidragsmedel bättre skulle behövas till att höja arbetslöshetsersättningarna. Vi har i olika sammanhang diskuterat arbetsmarknadspolitiska åtgärder, där arbetslöshetsersättningen är ett moment, men vi har också kraftigt understrukit vikten av arbetsmarknadsutbildningen och människornas rätt till arbete samt betydelsen av en näringspolitik och en ekonomisk politik som skulle leda till en minskning av

arbetslösheten.

Vi har i vårt land goda förutsättningar att klara detta. Vi har en kunnig arbetarstam, duktiga företagsledare, skickliga marknadsförare osv. Det gäller att fånga upp möjligheterna att ta initiativ och utveckla verksamheter, så att landet kommer ur den situation som det f. n. befinner sig i. Det är det som från vårt håll är det väsentliga syftet.

Anf. 102 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att arbetsmarknadsutbildningen skall minska i omfattning när arbetsmarknadsrådet förbättras men öka igen när läget försämras. Enligt arbetsmarknadsstyrelsen har arbetslösheten i oktober månad varit 14 000 personer högre än i fjol. Samtidigt föreslår regeringen en försämring av arbetsmarknadsutbildningen. Anser arbetsmarknadsministern att en ökning av arbetslösheten med 14 000 personer är en lägesförbättring som motiverar försämringarna av arbetsmarknadsutbildningen?

Anf. 103 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Anna-Greta Leijon ber mig att inte bara lyssna till utan också förverkliga de konstruktiva förslagen. Jo, men jag har ju inte fått något annat förslag än det om höjd beredskap, och en sådan har vi redan. Jag väntar fortfarande på klarhet i frågan om det gäller något annat än att nu reagera på AMS framställning om ytterligare resurser till beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Finns det något nytt att föreslå? Jag har ännu inte hört att så skulle vara fallet, men om något sådant kommer fram, skall jag lyssna med båda öronen.

Erik Johansson refererar till att jag pekade på det konservativt styrda England. Det gjorde jag förvisso, men jag hänvisade också till det socialdemokratiskt styrda Danmark. Det var inte min avsikt att peka finger åt något av dessa länder, utan att visa att man kan hamna i en så svår ekonomisk situation att man kanske förlorar kontrollen över den. Det handlar alltså inte bara om ideologi och under alla förhållanden inte bara om att endast s-regeringar kan upprätthålla full sysselsättning. Jag tror inte att det i detta avseende är något fel på ambitionerna hos den socialdemokratiska regeringen i Danmark. Men det gäller att utnyttja de olika fördelar som man har för att inte halka ned i en sådan situation. Jag menar att våra erfarenheter av och vårt upparbetade kunnande inom arbetsmarknadspolitiken är en sådan fördel i Sverige – och vi skall utnyttja den. Jag är glad över att kunna konstatera att det är en gemensam ambition.

Alexander Chrisopoulos frågar om en ökning av arbetslösheten med 14 000 personer innebär ett förbättrat läge på arbetsmarknaden. Nej, så är naturligtvis inte fallet. Just därför att denna försämring nu håller på att inträda ges från myndigheterna signaler till en ökning av intagningen till arbetsmarknadsutbildningen och en ökning av igångsättandet av beredskapsarbeten. Detta har redan hänt under november. Den siffra som Alexander Chrisopoulos hänvisar till är en oktobersiffra. Både antalet utbildningsplat-

ser och beredskapsarbeten har alltså ökat. Och nu är det aktuellt att behandla frågan om större resurser. När den behandlingen är slutförd, skall jag ge besked om resultatet av denna.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

17 § Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 4 december

1980/81:63 av *Hans Alsén* (s) till kommunikationsministern om vissa missförhållanden i SJ:s tågtrafik:

Kris är ett ord som mer och mer kommit till användning för att skildra tillståndet på olika håll och områden i riket. Förvisso utgör krisbeteckningen inte alltid den korrekta verklighetsbeskrivningen. Det har gått en beklaglig inflationssmitta i användningen av ordet kris. Men å andra sidan är detta betecknande för dagens samhällsklimat, som mer och mer bär hopplöshetens och uppgivenhetens prägel.

På i varje fall ett område, där statsmaktens inflytande och styrning är hundraprocentigt, finner jag anledning tala om ett verkligt kristillstånd. Jag avser SJ:s sätt att lösa uppgiften att ge ett rimligt serviceinnehåll åt den spårbundna persontrafiken. Olyckstillfällena är allvarligt många, vagnparken är otillräcklig och till stor del nedsliten. Förseningarna i förhållande till tidtabellsangivelserna är närmast legio. De nämnda missförhållandena är särskilt påtagliga för de tågresenärer som färdas på sträckan Uppsala–Stockholm. Tåg, med många gånger överfulla vagnar och utan rimlig standard, går ofta vid för sen tidpunkt. Skälen till förseningarna meddelas sällan trafikanterna, som tycks i alla avseenden lämnas åt sitt öde. I synnerhet utsätts de dagliga tågpendlarna på nämnda bansträcka för en ständig påfrestning såväl fysiskt som psykiskt. Den tjänstgörande vagnpersonalen har också en hopplös och otacksam uppgift i kontakten med de resande.

I detta krisartade läge syns företagsledningens intresse för att angripa och lösa problemen vara litet. Detta förhållande känns särskilt oroande, och jag kan inte frigöra mig från misstanken att bakom det ligger ansvarigt statsråds allmänt negativa inställning till offentlig verksamhet.

Med hänvisning till vad jag anfört vill jag fråga kommunikationsministern:

Hur ser statsrådet på SJ:s aktuella krissituation i nämnda avseende?

På vilket sätt avser regeringen att på kort och lång sikt komma till rätta med problemen för resenärer och personal?

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

Anmälan av interpellation

När kan tågresenärerna på sträckan Uppsala–Stockholm räkna med anständig service vad gäller vagnstandard och -kapacitet samt med en rimlig praktisk tillämpning av gällande tidtabell?

18 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 december

1980/81:166 av *Thage Peterson* (s) till industriministern om innehållet i en regeringsuppställning avseende skogsfrågor:

I en kommentar till regeringsuppställningen om NCB har ekonomiminister Gösta Bohman avslöjat att det till uppställningen finns fogat ett hemligt avtal om hur regeringen i fortsättningen skall behandla andra skogsfrågor.

Med anledning härav vill jag fråga industriministern:

Vilka andra frågor än NCB ingick i regeringsuppställningen enligt det icke offentliggjorda avtalet, och vad är anledningen till att regeringen velat hemlighålla detta avtal?

1980/81:167 av *Ulla Ekelund* (c) till socialministern om samhällsinformationen:

Informationen till allmänheten om vilka rättigheter och skyldigheter man har som samhällsmedborgare ges på olika sätt och med olika avsändare. Grundprincipen är att verksamhetsansvarig skall informera om sin egen verksamhet. Dock sker och förutsätts samverkan ske mellan olika statliga, regionala och lokala samhällsorgan vad gäller användning av olika informationsvägar.

Sålunda bör det exempelvis vara möjligt att informationsmaterialet som framställs av någon statlig myndighet eller verk, t. ex. socialstyrelsen eller skolöverstyrelsen, tillhandahålls av landstingens och primärkommunernas social- eller sjukvårdsinstitution resp. skolor för vidare spridning om så bedöms angeläget av ekonomiska skäl och/eller effektivitetsskäl. Tyvärr saknas i dag generellt den omvända möjligheten, nämligen för t. ex. enskilda sjukvårdshuvudmän att använda vissa statliga, regionala och lokala organ för vidare spridning av information. I det aktuella fallet avses de lokala försäkringskasskontoren. Exemplet är från Kristianstads län och visar att riksförsäkringsverket centralt fattat beslut att i huvudsak endast tillhandahålla eget informationsmaterial för utdelning till allmänheten på lokalförsäkringskasskontoren. Sålunda har t. ex. en informationstrycksak från landstinget som informerar om den lokala förtroendenämndens verksamhet och sammansättning ej kunnat läggas ut på försäkringskasskontoren på grund av här relaterat beslut.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om tillstånd att till statsrådet

Torsdagen den
4 december 1980

*Meddelande om
frågor*

ställa följande frågor:

1. Delar statsrådet uppfattningen att samverkan mellan olika samhällsorgan vid framställning och distribution av informationsmaterial om t. ex. olika sociala rättigheter och skyldigheter skall eftersträvas?

2. Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att undanröja de hinder som kan förekomma och som försvårar eller omöjliggör sådan samverkan i informationsspridningen?

1980/81:168 av *Sven-Gösta Signell* (s) till socialministern om bristen på tandläkare:

I UHÄ:s skrivelse Reg nr 251-2057-80 av den 23 oktober 1980 sägs på s. 2: "Det finns dock fortfarande en betydande regional variation som innebär att närmare två tredjedelar av det totala antalet vakanta tjänster återfinns i de fem norrlandslänen. F. n. har Norrbottens län 7 vakanta tjänster, men det bör i sammanhanget noteras att ett 15-tal tjänster inom länet uppehålls av utländska tandläkare." Detta resonemang gäller vakanser i förhållande till landstingens budget. Detta är inte relevant eftersom rekryteringen styrs av socialstyrelsens kvottilldelning. Enligt bil. 1 till socialstyrelsens skrivelse till folktandvårdshuvudmännen den 10 oktober 1980 fanns det den 31 augusti 1980 totalt i landet 93 outnyttjade anställningsmöjligheter. Av dessa fanns 8 i Norrland, dvs. mindre än 10 %. Ser man till barntandvården är vårdsituationen sämst i Skaraborgs, Västmanlands, Kalmar och Stockholms län.

Med anledning av det anförda vill jag till socialministern ställa följande fråga:

Delar statsrådet UHÄ:s uppfattning beträffande tandläkarbristens regionala fördelning?

1980/81:169 av *Lars Gustafsson* (s) till socialministern om bristen på tandläkare:

I en skrivelse från UHÄ till regeringen den 23 oktober 1980 återopas riksdagsbeslutet 1979/80 (UbU 1979/80:14, rskr 1979/80:120) om tandläkarutbildningen och utbildningsutskottets uttalande om dimensioneringen av denna. I skrivelsen säger UHÄ bl. a. följande:

"Utbildningsutskottets uttalande med dess hänvisning till den akuta bristen gjordes vid en tidpunkt då antalet vakanser inom distriktstandvården i hela landet uppgick till ca 5 procent av det totala antalet inrättade tjänster. Sedan dess har en avsevärd förbättring ägt rum, bl. a. beroende på att de första examinationerna från Huddingeenheten börjat få effekt på arbetsmarknaden. Enligt senast tillgängliga uppgifter uppgår andelen vakanser till något över 1 procent i hela landet."

Samtidigt redovisar landstingen vårdläget vid 1979 års utgång med siffror som visar att endast ca 70 % av förskolebarnen, ca 85 % av skolbarnen och ca 50 % av 17-19-åringarna behandlats.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Anser statsrådet att UHÄ använder en relevant mätmetod för att beskriva bristen på tandläkare?

1980/81:170 av *Sven Henricsson* (vpk) till industriministern om åtgärder för att rädda Dynäs sågverk:

NCB-krisen uppges innebära risk för nedläggning av Dynäs sågverk (Väjasågen) med därav följande ytterligare problem för Kramfors kommun. Vid en uppvaktning från kommunen och länet den 7 maj i år uttalade sig såväl statsministern som industriministern positivt om Väjasågens framtid och planerna på sågverkets modernisering. Sedermera har ansökan om lokaliseringslån och bidrag på 35 milj. kr. tillstyrkts av länsstyrelsen och AMS.

Fråga:

Är industriministern beredd att medverka till att i någon form rädda Dynäs sågverk?

1980/81:171 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om familjepolitiska åtgärder:

Familjernas och barnens situation har uppmärksammats på flera sätt och genom skilda rapporter och därvid har i stor utsträckning redovisats negativa resultat. Nämnas kan en del av BAMI-rapporten, där det framgår att 11 % av svenska barn aldrig känner att någon tycker om dem. I övriga fyra länder som var med i undersökningen fanns inte några barn med samma negativa känsla. Enligt en doktorsavhandling byggd på 1975 års statistik framgår att 17 % av Stockholmsungdomarna blir föremål för åtgärder enligt barnavårdslagen. Det har också framkommit att familjesplittringen kan bidra till att barnen hamnar i brottslig verksamhet. Även andra utredningar har pekat på negativa inslag i barnens vardag.

Har socialministern med anledning av nämnda förhållanden för avsikt att vidtaga några åtgärder på familjepolitikens område?

1980/81:172 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om åtgärder mot apartheidregimen i Sydafrika:

Under det senaste halvåret har utvecklingen i Sydafrika lett till att de svenska företagen tvingats allt längre in i Sydafrikas militärindustriella komplex.

Det handlar bl. a. om den allmänna militariseringen av apartheidsamhället och där företag – inkl. de svenska – inordnas i regimen totala strategi. Man tvingas producera för krigsindustrin och man åläggs att bilda privatarméer vid företagen.

Därmed har förutsättningarna för lagen om förbud mot nyinvesteringar ändrats radikalt. Det handlar nu om att företagen, SKF, Sandvik AB m. fl., kan tvingas betrakta sig i krig med Sydafrikas folk.

Jag vill fråga:

Avser utrikesministern att vidta åtgärder som innebär en total isolering av apartheidregimen?

1980/81:173 av *Lars Werner* (vpk) till utrikesministern om lantmäteriverkets försäljning av kartunderlag:

Enligt tidningsuppgifter försäljer lantmäteriverket kartunderlag till främmande makter vilka kan komma till användning och underlätta deras militära aktiviteter över svenskt territorium.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Anser utrikesministern detta vara förenligt med svenska säkerhetsintressen och vår neutralitets- och alliansfria politik?

1980/81:174 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utrikesministern om den inrikespolitiska situationen i Sydkorea:

I Sydkorea har Kim Dae Jung, oppositionens talesman, dömts till döden. Han hotas nu av avrättning. Ytterligare 175 ungdomar som överlevt Kwangjumassakern åtalas för uppror och kan också dömas till döden.

Situationen i Sydkorea har under många år varit svår. Nu sveper en än värre reaktionär våg över landet. Sverige har såväl ekonomiska som andra täta förbindelser med Sydkorea. Men den svenska regeringen har hittills inte gjort särskilt stora ansträngningar när det gäller att protestera mot förtrycket i Sydkorea och visa solidaritet med den demokratiska rörelsen.

Mot bakgrund av det anförda hemställer jag att till utrikesministern få ställa följande fråga:

Vad avser utrikesministern att göra för att protestera mot förtrycket i Sydkorea och därmed visa solidaritet med oppositionen i landet?

1980/81:175 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till statsrådet Elisabet Holm om läkares ekonomiska intressen i läkemedelsindustrin:

Läkemedelsbranschen är mycket lönsam. Höga priser, som till stor del betalas med skattemedel, och en mycket omfattande marknadsföring bidrar till den goda lönsamheten.

I vårt land säljs läkemedel för ca 3,4 miljarder kronor per år. Ca 400 miljoner satsas på marknadsföring. Läkarna har stora intressen i branschen. Läkarförbundet och Läkarsällskapet äger aktier i läkemedelsindustrin. Enskilda läkare har stora aktieposter i AB Astra och AB Fortia.

I en nyss utkommen bok framläggs dokument, som visar att vissa läkare dessutom erhåller stora summor pengar som tack för "draghjälp" i marknadsföringen.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga sjukvårdsministern:

Anser sjukvårdsministern att dessa ekonomiska bindningar till läkemedelsindustrin och deltagandet i marknadsföringen står i samklang med patienternas och samhällets intressen av objektiv vägledning och lägsta möjliga kostnader för preparaten?

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
4 december 1980

*Meddelande om
frågor*

1980/81:176 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om glesbygdstödet:

Glesbygdstödet, som kraftigt förstärkts sedan 1976, har visat sig vara ett verksamt medel när det gäller att skapa nya arbetstillfällen i glesbygd. Efterfrågan på glesbygdsmedel till enskilda objekt har tidigare varit hög, men den har nu avmattats. Enligt min mening beror detta på att kostnadsutvecklingen varit sådan att beloppsgränsen för enskilda objekt nu är för låg. Det är därför nödvändigt att beloppsgränsen höjs, vilket kan ske inom ramen för budgeterat stöd.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga:

Är industriministern beredd att höja beloppsgränsen för enskilda objekt?

1980/81:177 av *Sven-Erik Nordin* (c) till bostadsministern om handläggningen av fastighetsbildningsmål i första instans:

Ett av huvudsyftena vid införandet av fastighetsbildningslagen (FBL) var att möjliggöra ett snabbt och enkelt förrättningsförfarande utan att rättssäkerhetskraven blir åsidosatta.

Fastighetsbildningsmål avgörs i första instans av förrättningslantmätare, vilken fungerar både som utredningsman och som domare. För att balansera denna form av enmansdomstol får två s. k. gode män ingå i myndigheten. Betydelsen av att gode män anlitas har understrukits såväl av föredragande statsråd vid lagens tillkomst som av civilutskottet vid senare tillfälle. Tyvärr har det visat sig att förrättningslantmätare icke medger anlitan av gode män, vilket de drabbade parterna anser vara ett hot mot rättssäkerheten. Det senaste exemplet kommer från Torsåker i Västernorrlands län, där en betydande omarrondering av skogsmark pågår.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga bostadsministern:

Är bostadsministern beredd vidtaga åtgärder för att trygga sakägares rätt till gode män vid fastighetsregleringsmål och därmed stärka rättssäkerheten?

1980/81:178 av *Ove Karlsson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder mot förseningar i SJ:s tågtrafik:

Under den senaste tiden har förseningarna inom SJ blivit stora och mycket besvärande både för de resande och för SJ:s personal. Några skäl till dessa stora förseningar är brist på rullande materiel, skadad och trasig materiel och personalbrist. Personal inom SJ vittnar om stor oro för de påfrestningar som jul- och nyårstrafiken kan föra med sig.

Med anledning av detta vill jag fråga kommunikationsministern vilka åtgärder han är beredd att vidta för att komma till rätta med de besvärande förseningarna inom SJ och vilka åtgärder som vidtagits för att på ett tillfredsställande sätt lösa trafikproblemen under de stundande storhelgerna för både de resande och personalen.

1980/81:179 av *Birger Rosqvist* (s) till statsministern om regeringens handlande med anledning av riksdagens beslut:

Byggnationen av aggregat 3 vid Oskarshamnsverket blev mer än tre år försenad. Det berodde på åtgärder från statsmakternas sida. Förseningen har medfört stora extra kostnader för Oskarshamns kommun. Ca 250 lägenheter byggda för bl. a. anläggningsarbetare, som skulle ha sysselsatts enligt ursprungligt kärnkraftsprogram, har stått tomma hela tiden. Hyresförlusten för kommunen uppgår till ca 7 milj. kr.

Motioner med krav på ersättning har väckts i riksdagen. 1979 fann näringsutskottet "det önskvärt att regeringen föranstaltar om en särskild utredning av konsekvenserna för kommuner och enskilda – i första hand kärnkraftskommunerna och de anställda vid kärnkraftverken, inkl. personalen vid anläggningsarbetena – av de förändringar i kärnkraftsprogrammet som har uppkommit eller kan uppkomma". Riksdagen gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Oskarshamns kommun har hos regeringen krävt ersättning för sina förluster.

Den 1 december 1980 fick kommunen företrädare i regeringskansliet hos bostadsminister Friggebo och energiminister Petri.

Regeringsföreträdarna menade att någon laglig rätt till ersättning ej fanns. Någon som helst utredning av ärendet hade ej gjorts. Då företrädare för kommunen erinrade om riksdagsbeslutet svarade konsultativa statsrådet, energiminister Petri, att vad riksdagen säger är inget att bry sig om. Och vidare att om riksdagen behandlar en motion välvilligt skall man inte ta detta så allvarligt.

Riksdagsskrivelsen till regeringen och industridepartementet är dagtecknad den 6 juni 1979 och undertecknad av riksdagens dåvarande talman.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsminister Fäldin:

Är det en allmän uppfattning i regeringen att riksdagens beslut inte är mycket att bry sig om?

Om så inte är fallet, vad vidtar statsministern för åtgärd när företrädare för regeringen dels negligerar riksdagsbeslut, dels inför kommunala företrädare öppet deklarerar sin åsikt om det svenska parlamentet?

1980/81:180 av *Daniel Tarschys* (fp) till arbetsmarknadsministern om rätten till intjänad lön vid arbetskonflikt:

I en dom den 18 juni 1980 mellan Svenska hamnarbetarförbundet och Sveriges stuvareförbund/Norrköpings Stuveri AB har arbetsdomstolen fastslagit att en arbetsgivare under en lovlig arbetskonflikt kan uppskjuta utbetalningen av löner och ersättningar som intjänats *före* konflikten.

En sådan möjlighet för arbetsgivaren förefaller strida mot grundläggande avtalsrättsliga principer. Många anställda saknar reserver. De måste kunna lita på att en lön som intjänats i vanlig ordning också betalas ut vid det ordinarie lönetillfället, oavsett om det då utbrutit en konflikt eller inte. Att infoga ett inställande av löneutbetalningar i arsenalen av arbetsrättsliga

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Meddelande om
frågor*

stridsmedel är både orimligt från den enskilde löntagarens privatekonomiska synpunkt och oklokt från en samhällsekonomisk synpunkt, eftersom det lätt kan leda till en upptrappning av konflikter på arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund ber jag att få fråga arbetsmarknadsministern:

Är regeringen beredd att verka för en översyn av lagstiftningen i syfte att trygga den enskilde arbetstagarens rätt till sin intjänade lön?

1980/81:181 av *Sune Johansson* (s) till industriministern om sysselsättningen vid Björneborgs Jernverks AB:

Sysselsättningskrisen i Värmland fortsätter att öka i omfattning, och dagligen meddelas nya besked om ytterligare företagsnedläggningar.

En av de senaste i raden av nedläggningshotade företagsenheter är gjuteriet vid Björneborgs Jernverk. 125 arbetstillfällen är därvid i fara.

Inom Kristinehamns kommun, som orten Björneborg tillhör, har det sedan den 30 oktober 1980 utgått varsel om uppsägning till 252 industrianställda. Dessutom har 415 industrianställda korttidspermitterats.

Mot denna bakgrund vill jag fråga industriministern:

Förbereds inom regeringen något handlingsalternativ för att trygga eller skapa sysselsättning för de berörda anställda vid gjuteriet vid Björneborgs Jernverk?

1980/81:182 av *Gunnar Olsson* (s) till industriministern om sysselsättning på vissa orter i Värmland:

Värmlands län drabbas praktiskt taget varje dag av negativa industribesked. Vi som bor i detta så hårt krisdrabbade län frågar oss var det egentligen skall sluta.

Senaste beskedet rör skogsbolaget Vänerskog, som av alla tillgängliga uppgifter att döma står inför en akut ekonomisk kris. Enligt de uppgifter som hittills föreligger finns risk för att företaget tvingas sälja eller lägga ner massa- och pappersbruken i Bäckhammar, Billingsfors, Rottneros och Åmotfors. Deje Pappersbruk har tidigare i år övertagits av Rockwool.

Den 31 oktober fanns vid de här bruken följande antal personer sysselsatta:

Bäckhammar	417
Billingsfors	488 (plus 89 i Långed)
Rottneros	243
Åmotfors	196 (plus 63 vid Rascofabriken)

Totalt skulle, om en nedläggning kommer till stånd, 1 496 personer kunna bli berörda.

Med anledning av det anförda vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att trygga sysselsättningen på nämnda orter i Värmland, om Vänerskog på grund av likvida svårigheter tvingas lägga ner sina nuvarande enheter?

1980/81:183 av *Olle Eriksson* (c) till industriministern om Vänerskogs ekonomiska problem:

Arbetsmarknads- och sysselsättningssituationen i bl. a. norra Dalsland och Värmland är mycket allvarlig och förvärras ytterligare, om det inte sker olika samlade insatser för att lösa de likviditetsproblem som stora delar av skogsindustrin har i de nämnda områdena.

Vänerskog med ca 4 000 anställda har inte varit föremål för särskilda statliga insatser i form av villkorslån eller aktiekapital. Nu har bl. a. det höga ränteläget och vikande konjunkturer medfört en hård belastning av företagets likviditet.

Mot denna bakgrund vill jag fråga industriministern:

Är regeringen beredd att tillsammans med Vänerskog skyndsamt vidtaga erforderliga åtgärder som på kort och längre sikt löser Vänerskogs likviditets- och finansieringsproblem?

1980/81:184 av *Arne Lindberg* (c) till arbetsmarknadsministern om inrättande i Kiruna av en epidemiologisk databas:

Från Umeå universitet har en framställning gjorts till arbetsmarknadsstyrelsen angående inrättande av en epidemiologisk databas i Kiruna. Projektet i fråga har tillstyrkts av länsarbetsnämnden i Norrbottens län och av socialstyrelsen. AMS har med klart deklarerat intresse överlämnat frågan till arbetsmarknadsdepartementet för vidare behandling.

Det är av synnerlig vikt att universitetets framställning får en snabb behandling. Den verksamhet som databasen syftar till kommer att väsentligt förbättra sjukvårdens möjligheter att angripa särskilda sjukvårdsproblem med både förebyggande och aktivt vårdande åtgärder. Även ur arbetsmarknadssynpunkt är projektet värdefullt. Kiruna har en omfattande arbetslöshet bland kvinnor. Tillkomsten av den tilltänkta databasen skulle nästan omgående ge ca 50 arbetstillfällen för en kostnad av omkring 5,5 milj. kr. per år.

Med anledning av vad som anförts vill jag ställa följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Hur långt har planerna på en epidemiologisk databas i Kiruna framskridit?
2. Vill arbetsmarknadsministern aktivt stödja tillkomsten av ifrågavarande databas?

19 § Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

Nr 41

Torsdagen den
4 december 1980

*Meddelande om
frågor*